

T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMININ ÖNEMİ, KARŞILAŞILAN
SORUNLAR VE ŞİRKETLERİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK
RAPORLARININ İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

BAHAR DURAN

TEZ DANIŞMANI

DOÇ.DR. DENİZ UMUT ERHAN

ANKARA-2018

T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMININ ÖNEMİ, KARŞILAŞILAN
SORUNLAR VE ŞİRKETLERİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK
RAPORLARININ İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
BAHAR DURAN

TEZ DANIŞMANI
DOÇ.DR. DENİZ UMUT ERHAN

ANKARA-2018

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS / DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 14/02/2018

Öğrencinin Adı, Soyadı : BAHAR DURAN

Öğrencinin Numarası : 21420063

Anabilim Dalı : İŞLETME ANABİLİM DALI

Programı : MÜHASESE FİNANSMAN TEZLİ YÜKSEK LİSANS

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı : DOÇ. DR. DENİZ UMUT ERHAN

Tez Başlığı : SÜRÜŞÜLEBİLİRLİK KAVRAMININ ÖNEMİ, KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE ŞİRKETLERİN SÜRÜŞÜLEBİLİRLİK RAPORLARININ İNCELENMESİ

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans/Doktora tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 136. sayfalık kısmına ilişkin, 06. / 02 / 2018 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından ..turnitin..... adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 19' dır.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

“Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını” inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası: .....

Onay
14.10.21 2018

DOÇ-DR. DENİZ-U. ERHAN
(DÖĞAN)

Öğrenci Danışmanı Unvan, Ad, Soyad,

KABUL VE ONAY SAYFASI

Bahar DURAN tarafından hazırlanan Sürdürülebilirlik Kavramının Önemi, Karşılaşılan Sorunlar ve Şirketlerin Sürdürülebilirlik Raporlarının İncelenmesi adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Kabul (sınav) Tarihi: 14.02.2018

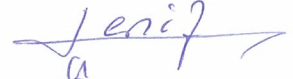
(Jüri Üyesinin Unvanı, ADI-Soyadı ve Kurumu):

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Deniz Umut DOĞAN Başkent Üniversitesi

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Özge SEZGİN ALP Başkent Üniversitesi

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Cevdet Yiğit ÖZBEK Gazi Üniversitesi

İmzası

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../20....

Prof. Dr. İpek KALEMCİ TÜZÜN

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Hayatımın her anında her zaman yanımda olan bu tez çalışmamda da özveriyle bana değer katan anneme sevgilerimle ne kadar teşekkür etsem az olduğunu belirtmek isterim. Bu çalışmanın ortaya çıkmasında lisans dönemi öğrenciliğimden beri benden sevgisini ve bilgisini esirgemeyen kıymetli fikirleriyle bana yol gösteren bölüm başkanımız sayın Prof. Dr. Nalan Akdoğan ve sevgili tez danışmanım sayın hocam Doç. Dr. Deniz Umut Erhan başta olmak üzere bölümümdeki hocalarıma sevgilerimle ve saygılarımla teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tezimin araştırma kısmında benden desteğini esirgemeyen sevgili arkadaşım Ezgi Akalın'a teşekkür ederim.

ÖZET

Sürdürülebilirlik, başta iş dünyası olmak üzere geniş kitleler tarafından artan bir ilgiyle takip edilmektedir. Sürdürülebilirlik, işletme faaliyetlerinin sosyal ve çevresel sonuçlarına ilişkin bilgilerin raporlanmasını gerektirmektedir. Sürdürülebilirlik raporları yatırımcılar ve hissedarlar için sosyal ve çevresel performansın, kurumsal şeffaflığın ve yönetim kalitesinin bir göstergesi olarak görülmektedir. Bu tezin amacı, işletmelerde sürdürülebilirlik kavramının önemini, karşılaşılan sorunları ortaya koymaktır.

İlk bölümde sürdürülebilir kalkınmanın tarihsel gelişimi ele alınmıştır. İkinci bölümde sürdürülebilirlik raporlamasına değinilmiş, amacı, içeriği, ilkeleri, faydaları ve önemi incelenmiştir. Üçüncü bölümde, kurumsal sürdürülebilirlik hakkında genel bilgiler verildikten sonra kurumsal sürdürülebilirlik modelleri ele alınmış, Borsa İstanbul Sürdürülebilirlik Endeksi'ne geçiş yapılmıştır. Son bölümde ise uygulamaya yer verilmiştir. BIST'de işlem gören aynı zamanda belli dönemlerde sürdürülebilirlik endeksinde yer alan şirketler incelenmiştir. Enerji ve gıda sektöründe GRI G4 ilkelerine göre hazırlanan sürdürülebilirlik raporlarının karşılaştırılmasına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilirlik Raporlaması, Kurumsal Sürdürülebilirlik, Borsa İstanbul, GRI G4

ABSTRACT

Sustainability is followed by a growing interest by large masses, primarily the business world. It requires reporting of information relevant to the social and environmental consequences of business operations. Sustainability reports are seen as a demonstration of social and environmental performance, corporate transparency and management quality for investors and shareholders.

In this study the first part includes, the historical development of sustainable development is discussed. In the second chapter, the sustainability report is addressed and its purpose, content, principles, benefits, importance and control are examined. In the third chapter, after giving general information about corporate sustainability models were discussed and the transition to the Borsa Istanbul sustainability index was made. In the last section, the research was given. The company, which is traded at the BIST, has been examined at certain times in the sustainability index. A comparison was made between the sustainability reports prepared in accordance with the GRI 4 principles in the energy and food sector.

Keywords: Sustainability, Sustainability Reporting, Corporate Sustainability, Borsa Istanbul, GRI 4

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
İÇİNDEKİLER	III
KISALTMALAR DİZİNİ	VII
TABLolar LİSTESİ	IX
ŞEKİLLER LİSTESİ	X
GİRİŞ	1
BÖLÜM I. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMANIN TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA YAKLAŞIMI	3
1.1.Sürdürülebilir Kalkınmanın Tarihsel Gelişim Süreci	3
1.2. Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımı.....	8
1.2.1. Sürdürülebilir Kalkınmanın Tanımları	9
1.2.2. Sürdürülebilir Kalkınmanın Boyutları	11
1.2.2.1. Ekonomik (İktisadi) Sürdürülebilirlik	15
1.2.2.2. Çevresel Sürdürülebilirlik	17
1.2.2.3. Sosyal Sürdürülebilirlik	18
BÖLÜM II. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN İŞLETMELERDE UYGULANABİLİRLİĞİ.....	21
2.1. Türk Mevzuatında Sürdürülebilirlik	21

2.2. Sürdürülebilirliğin Şirketlere Sağladığı Katkılar ve Yatırımcılar Açısından Sürdürülebilirlik	24
2.2.1. İşletmelere Sağladığı Katkılar.....	24
2.2.2. Paydaşlar Açısından Sürdürülebilirlik.....	28
2.3. İşletmeleri Kurumsal Sürdürülebilirliğe Yönlendiren Nedenler	31
2.4. Sürdürülebilirlik Eğitimleri	34
2.5. Sürdürülebilirlik Raporlamasının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	35
2.6. Sürdürülebilirlik Raporlamasının Amacı ve İçeriği	38
2.7. Sürdürülebilirlik Raporlaması İle Finansal Raporlama Arasındaki Fark	40
2.8. Sürdürülebilirlik Raporlamasına İlişkin İlkeler ve Kuruluşlar.....	42
2.8.1. Küresel Raporlama Girişimi (GRI).....	43
2.8.2. Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü (OECD).....	47
2.8.3. BM Küresel İlkeler Sözleşmesi.....	48
2.8.4. SA8000 Belgesi.....	48
2.8.5. Sürdürülebilir Muhasebe Standartları Kurulu (SASB).....	50
2.9. Sürdürülebilirlik Raporlamasının Faydaları ve Önemi	50
2.10. Sürdürülebilirlik Raporlamasında Gönüllülük ve Zorunluluk	52
BÖLÜM III. KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	54
3.1. Kurumsal Sürdürülebilirlik Unsurları	54
3.1.1. Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS)	54

3.1.2. Sosyal Paydaş Teorisi	58
3.1.3. Kurumsal Hesap Verilebilirlik Teorisi	61
3.2. Kurumsal Sürdürülebilirlik Modelleri	61
3.2.1. Stead ve Stead Modeli	61
3.2.2. Shrivastava ve Hart Modeli	63
3.2.3. Gladwin ve Arkadaşları	63
3.2.4. Callens ve Tyteca Modeli	64
3.2.5. Van Someran Modeli	64
3.2.6. Welford Modeli	64
3.3. Kurumsal Sürdürülebilirlikte Karşılaşılan Sorunlar	65
3.4. Kurumsal Sürdürülebilirliğin Muhasebeye Yansımaları	66
3.5. Kurumsal Sürdürülebilirlikten Beklenen Faydalar.....	72
3.5.1. Maliyet Tasarrufları.....	73
3.5.2. Sermaye Kaynaklarına Ulaşılmasında Kolaylık.....	73
3.5.3. Sektörel Standartların Belirlenmesinde Etkinlik	73
3.5.4. Kurumsal İtibarı Güçlendirmesi.....	74
3.5.5. Pazar Avantajları.....	74
3.5.6. Etik Değerlere Duyarlı Yatırımcıları Cezbetme.....	74
3.6. Kurumsal Sürdürülebilirliğin Ölçümünde Endeksler	75
3.6.1. Borsa İstanbul Sürdürülebilirlik Endeksi	78

**BÖLÜM IV. BIST SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ENDEKSİ DEĞERLEMeye TABİ
ŞİRKETLERİN SÜRDÜRÜLEBİLİR RAPORLARININ İNCELENMESİ.....86**

4.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı86

4.2. Araştırmanın Kapsamı86

4.3. İncelenen Şirketler87

4.4. İnceleme Sonuçları122

SONUÇ125

KAYNAKÇA128

KISALTMALAR DİZİNİ

AB:	Avrupa Birliği
A.Ş.:	Anonim Şirketi
BİST:	Borsa İstanbul
BM:	Birleşmiş Milletler
CDP:	Carbon Disclosure Project
DPT:	Devlet Planlama Teşkilatı
EIRIS:	Ethical Investment Research Services Limited
FAVÖK:	Faiz Amortisman Vergi Öncesi Kâr
GRI:	Global Reporting Initiative
IIRC:	International Integrated Reporting Council
IR:	Integrated Reporting
ISO:	International Organization for Standardization
İSG:	İş Sağliğı Güvenliği
KOBİ:	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KRG:	Küresel Raporlama Girişimi
KSS:	Kurumsal Sosyal Sorumluluk
OECD:	Organisation for Economic Cooperation and Development
OHSAS:	Occupational Health and Safety Management Systems

PWC:	Pricewaterhouse Coopers
SAI:	Social Accountability International
SASB:	Sustainability Accounting Standards Board
SDG:	Sustainable Development Goals
SKD:	Sürdürülebilir Kalkınma Derneği
STK:	Sivil Toplum Kuruluşları
TTKD:	Türkiye Tabiatını Koruma Derneği
UÇEP:	Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı
UNEP:	United Nations Environment Programme
UNGC:	United Nations Global Compact
YEKDEM:	Yenilenebilir Enerji Kaynakları Destekleme Mekanizması
WCED:	World Commission on Environment and Development

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Sürdürülebilir Kalkınma Boyutları.....	15
Tablo 2: Sürdürülebilir Kalkınmanın Sosyal Boyutları.....	19
Tablo 3: Finansal Raporlama ile Sürdürülebilirlik Raporlaması Arasındaki Farklar.....	41
Tablo 4: Sürdürülebilirlik Raporlamasının Direkt ve Endirekt Faydaları	51
Tablo 5: Welford'un Üç Boyutlu Kurumsal Sürdürülebilirlik Modeli.....	65
Tablo 6: Başlıca Sürdürülebilirlikle İlgili Performans Göstergeleri.....	76
Tablo 7: Gelişmekte Olan Ülkelerde Sürdürülebilirlik Endeksleri.....	78
Tablo 8: Çevre Kriterleri.....	81
Tablo 9: Kurumsal Yönetim Kriterleri	84
Tablo 10: Sosyal Kriterler	84

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Birbirinden Bağımsız Eş Zamanlı Süreçler	12
Şekil2: Çevre Kapsamlı Sürdürülebilir Kalkınma Modeli.....	12
Şekil 3: Üç Sütun Modeli.....	13
Şekil 4: Kurumsal Sosyal Sorumluluk Piramidi	55
Şekil 5: Paydaş Teorisinin Teorik Modeli	60
Şekil 6: Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Teorik Modeli	61

GİRİŞ

İşletmeler arasında hızla artan küresel rekabet hem dünyada hem de Türkiye’de işletmelerin yaşam sürelerini kısaltmıştır. İşletmelerde varlıkların devamlılığı sağlanabilmesi amacıyla sürdürülebilirlik kavramı ortaya çıkmıştır. Hızla gelişen teknoloji ile birlikte işletmelerin yeni pazarlara açılması, çalışan sayısının artması gibi sebeplerle işletmelerin varlıklarını devam ettirebilmelerinde çevresel ve sosyal sıkıntılar meydana gelmiştir. Bu sebeple işletmelerin ekonomik, sosyal ve çevresel sorumluluklarının yerine getirilmesi amacıyla kurumsal sürdürülebilirlik kavramı ortaya çıkmıştır.

Pierce ve Larson (1993), sürdürülebilirlik hakkında, yeniden yenilenemeyen kaynakların az bulduklarından birbiri yerine ikame edilebilen kaynakların elde edilmesinde ve kullanımından doğan çevresel etki ve atıkların dünyanın kaldırabileceği kapasitenin aşılmasının garanti edilmesi görüşünü savunmuştur. Pamuk ve Kuruoğlu (2016), sürdürülebilirlik kavramının uzun dönemde ekonomik, çevresel ve toplumsal unsurlarla iç içe olduğunu belirtmişlerdir.

Özdemir ve Pamukçu (2016), kurumsal sürdürülebilirliği, işletmelerin kurumsal ve yatırım stratejilerini iyi bir şekilde uygulamalarını sağlayarak cari ve gelecekteki paydaşlarının bilgi gereksinimlerini karşılayan bir kavram olarak tanımlamışlardır. Sürdürülebilir kalkınma gerek kamu sektörü gerekse özel sektör açısından önemi sürekli artan bir konu olarak görülmektedir. 1987 sonrasında Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’nun Brundtland Raporu’nun yayınlanmasıyla yaygınlaşan bu terim başta çevresel konuları içine alsın da zamanla gelişerek sosyal boyutları da ele almıştır (Tüm,2014).

İşletme faaliyetlerinde ekonomik, sosyal ve çevresel faktörler ayrılmaz bir parçadır. Dolayısıyla bu faaliyetlerin sürdürülebilirlik anlayışı çerçevesinde yapılandırılması, işletmelerde içselleştirilme yapılarak mümkün kılınabilir. Sürdürülebilirliğin yönetilebilmesi, var olan durumun tespit edilebilmesi için sürdürülebilirlik öncelikle ölçümlenebilir ve izlenebilir hale getirilmelidir (Çalışkan, 2012).

Uzun vadede işletmelerde değer yaratılması amacıyla ekonomik, çevresel ve sosyal unsurların kurumsal yönetim ilkeleri doğrultusunda işletme faaliyetlerine uyumlanması,

oluşabilecek risk faktörlerinin yönetilmesi işletmeler açısından kurumsal sürdürülebilirliğin temel yapı taşları olmuştur. Türkiye’de BIST’e kote işletmeler açısından kurumsal sürdürülebilirlik kavramının oluşturulması, işletmelerin bilgilendirilmesi, uygulamaların sağlanması ve artırılması amacıyla Sürdürülebilirlik Endeksi oluşturulmuştur.

Sisaye (2011), işletmelerin uzun dönemli kârlılık üzerindeki etkilerin tespitinde işletmenin iş süreçlerinin ve stratejik politikalarının raporlanması gerektiğini belirtmiştir. Raporlama işletmelerin, iyi uygulamalar aracılığı ile iş fırsatlarının yaratılması, çevresel ve sosyal verilerinin belirlenmesi, olumsuz sosyal ve çevresel etkilerinin en aza indirilmesinin yollarının saptanması gibi nedenler ile oluşturulmaktadır (Sridhar, 2011).

Rapor içeriğinin belirlenmesindeki ilkeler, kuruluşun etkilerini, faaliyetlerini ve hissedarların beklenti ve menfaatlerini göz önüne alarak raporun içeriğinin nasıl olacağını belirlemede uygulanacak olan süreci tanımlamaktadır. Rapordaki bilgilerin, paydaşların işletme performansı hakkında makul ve sağlam değerlendirmeler yapabilmelerini ve önlemler alabilmelerini sağlaması bakımından önem arz etmektedir (Yükçü ve Kaplıanoğlu, 2016).

İşletmeler özellikle hedeflere ulaşma yeteneklerini arttırmak, çevresel konulara yönelik farkındalık sağlamak, kurumsal mesajları içsel ve dışsal olarak karşı tarafa iletmek, şeffaflığı arttırarak geniş kredibilite elde edebilmek, gerekli yasal izinleri alarak işletme faaliyetlerini sürdürmek, işletmenin büyüme fırsatlarını, etkinliğini, çalışanların iş tatminini arttırmak gibi nedenler ile kurumsal sürdürülebilirlik raporlaması yapmaktadırlar (Kolk, 2004).

BÖLÜM I. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMANIN TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ

VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA YAKLAŞIMI

1.1.Sürdürülebilir Kalkınmanın Tarihsel Gelişim Süreci

Dünya nüfusun ve bununla beraber tüketimin hızla artmasıyla, teknolojideki gelişmeler ile birlikte çevre kirliliği ve doğal kaynakların yok edilmesi tehlikesiyle karşı karşıya kalınmıştır. Sürdürülebilir kalkınma, endüstri devrimiyle başlayan ve halen devam etmekte olan hammaddenin işlenme sürecine ekonomik faydalar öngören ancak çevresel ve sosyal gelişmelerin önünü kesen bir kavram olarak görülmüştür.1968 yılında kurulan merkezi İtalya'nın başkenti Roma'da yer alan ve insanlık, yaşam, ekonomi ve güvenli gelecek konularında bildiriler yayınlayan Roma Kulübü, Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'ne yaptırdığı bir araştırmada; ekonomi, çevre ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki ortaya koymuş ve sanayileşme kesiminin ilgisi çevresel konular üzerine çekilmiştir. Araştırmada; üretim, beslenme, nüfus hammadde ve çevre kirliliği başlıklarından oluşan beş konu üzerinde durulmuştur. Sanayileşme sürecinin mevcut şartlar ve koşullarda devamı halinde yaşanabilecek hammadde kıtlığı ve çevre sorunları sebebiyle insanlığın yok olma tehdidi ile yüz yüze gelebileceği vurgulanmıştır (Meadows ve diğerleri,1972).

Ancak 20. yüzyılın başlarında kurulmaya başlanan dernek ve toplulukların temel hedefi insanların doğaya olan zararlarının en aza indirilebilmesi ve hatta önlenmesidir (Eş, 2008). Çevre sorunları sanayileşmiş ülkelerin üretim ve tüketim yapısındaki az gelişmişlik ve yoksulluktan kaynaklanmaktadır. Bu sebeple farkındalığın artırılması amacıyla 5-16 Haziran 1972'de Stockholm'de gerçekleştirilen "İnsan ve Çevre" konferansına gelişmekte olan birçok ülkenin katılımı sağlanmıştır (Erdem ve diğerleri, 2004). Konferans anısına Dünyada her yıl 5 Haziran günü Çevre Günü olarak anılmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma kavramı üzerine gelişmelerin ilk ciddi adımı; Haziran 1972'de İsveç'in başkenti Stockholm şehrinde 113 ülke bir araya gelerek İnsani Çevre Konferansı adıyla toplanmış ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) kurulmuştur (Yıkılmaz, 2011). Programda Birleşmiş Milletler bünyesinde çevre konuları ele alınmış ve çevre ile ilgili eylemlerin oluşturulacak finans fonu ile desteklenmesi uygun görülmüştür.

Konferansta insan yaşamı ve geleceği için ekolojik çevrenin korunması, iyileştirilmesi ve gelecek nesillere mümkün olduğunca bozulmamış bir çevrenin aktarılması konuları üzerinde durulmuş, sürdürülebilirlik kavramının temel dayanakları ortaya konulmuştur (Akgül, 2010). Bugünün ve gelecek kuşakların temel gereksinimlerinin karşılanabileceği daha iyi bir çevre oluşumu vurgulanmıştır. Bu nedenle, bütün kesimlerdeki insanlar, topluluklar ve kuruluşların sorumluluk bilinci ile hareket etmesi, ulusal ve yerel hükümetlerin öncelikle kendi içlerinde etkin bir çevre politikası yürütmesi ve sonrasında uluslararası iş birliği içerisinde hareket edilmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Sürdürülebilirlik diğer bir ifade ile sürdürülebilir kalkınma veya gelişme kavramına önemli katkı sağlayan daha çok ekolojik bir yaklaşım olan çalışmalardan biri Dünya Koruma Stratejisidir. Dünya Koruma Stratejisi, Uluslararası Doğal Kaynakları ve Doğayı Koruma Birliği, Dünya Yabani Hayat Fonu ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı tarafından hazırlanmış 1980 yılında yayınlanmıştır. Ancak Dünya Koruma Stratejisinde ele alınan sürdürülebilir kalkınma yaklaşımlarında her etkinin çevreyi olumsuz etkileyeceği görüşü ile ekonomi ve çevre konusunun dar bir bakış açısıyla ele alındığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle de gelişme karşıtı olarak eleştirilmesi üzerine Birleşmiş Milletler Çevre Programı bünyesinde, sürdürülebilir kalkınma kavramının 1984 yılında çerçevesi yeniden belirlenmiştir (Bozlağan, 2007). Bunlar aşağıda belirtildiği gibidir:

- Çevre tahribinden başka çıkar yolu bulunmayan yoksullara yardım edilmesi,
- Sınırlı doğal kaynak kullanımını ve gelişme sürecinin devam ettirilmesi,
- Maliyet öncelikli bir gelişme yaklaşımı,
- Sağlık, beslenme, barınma, temiz su gibi temel gereksinimlerin karşılanması,
- Karar almada toplum merkeziliğinin benimsenmesi.

Sürdürülebilir kalkınmanın önemini gösteren diğer bir gelişme olan eko-gelişme düşüncesi ise çevre ve toplumun fiziksel yaşam koşullarının korunmasını ve iyileştirilmesini göz önünde bulunduran, kaynakları doğru kullanan, teknolojiden de faydalanılabilir gelişme olarak düşünülmüş ve sürdürülebilir kalkınma kavramının önünü açan adımlardan biri olmuştur. Birleşmiş Milletler Sekterliğinin isteği üzerine 1987 yılında, dönemin Norveç başbakanı Gro Harlem Brundtland başkanlığında yirmi ülke temsilcisinin katılımıyla Dünya Kalkınma ve Çevre Komisyonu tarafından “Ortak Geleceğimiz Raporu” olarak da bilenen Brundtland Raporu hazırlanmış ve Birleşmiş

Milletler Genel Kurulu'na sunulmuştur. Meadows tarafından ortaya atılan dünya sisteminin dengeli sürdürülebilmesi ve eko-gelişme kavramı, Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun (WCED) yayınladığı Brundtland Raporu'nda ilk kez resmi bir kavram olarak açıklanmıştır (Akgül, 2010). Raporun önemli özelliklerinden biri, önceki yıllarda var olan kalkınma ve sanayileşme yaklaşımlarını çevre bilinciyle bütünleştirmesidir. Ekonomik kalkınmanın ve ekolojik çevrenin bir bütün olarak kabul edilmesi ve ekonomik gelişmenin aynı zamanda sürdürülebilir olması gerekliliği vurgulanmıştır. Brundtland raporunun günümüze etki eden en önemli sürdürülebilir kalkınma ifadesi; bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların kendi gereksinimlerini karşılayabilme yeteneğinden ödün vermeksizin karşılanmasıdır.

Ortak Geleceğimiz Raporu'nda ele alınan sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleşmesi için hedeflenen yedi temel ilke aşağıda belirtildiği gibidir(Eş,2008):

1. Büyümenin hızlandırılması,
2. Gerekli temel gereksinimlerin karşılanması,
3. Nüfus düzeyinin sürdürülebilir kılınması,
4. Kaynak düzeyinin artırılması,
5. Teknolojinin yönlendirilmesi,
6. Risklerin yönetimi,
7. Çevre ve ekonominin birleştirilmesi.

Bu hedeflerin gerçekleştirilmesi politikanın, ekonominin, teknolojik yapılandırmanın ve uluslararası finans sistemlerinin geliştirilmesi ile mümkün kılınacağı belirtilmiştir. Brundtland Raporu, geçmişle gelecek arasında bir köprü oluşturmuş, insan faaliyetlerinin günümüze kadar küresel boyutta tüm ekolojik sistemi etkilediği belirtilmiştir (Kula, 1998).

Brundtland Raporunu takiben sürdürülebilir kalkınma konusunda, “Yeryüzünü Önemsemek” adlı bir rapor daha hazırlanmıştır. Raporda sürdürülebilir kalkınma ilkeleri geliştirilmiş olup ekonominin sürdürülebilirliği konusu üzerinde durulmuştur. Ayrıca, yaşamsal kaynakların sürdürülebilirliği konusuna ek olarak sürdürülebilir bir yaşam kalitesi üzerinde durulmuştur (Akgül,2010).

Haziran 1992’de Brezilya’nın başkenti Rio de Janeiro’da Birleşmiş Milletler üyesi ülkelerin katılımıyla çevre ve kalkınma sorunlarının çözümü için ortak hareket planı ve uygulamaların oluşturulduğu Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı adlı yeni bir konferans düzenlenmiştir. Konferansa ülkemiz de dahil olmak üzere 117 ülke devlet başkanı, birçok sivil toplum örgütü ve gazeteci katılım sağlamıştır. Rio konferansında, ulusların birbirleriyle olan farklılıkları, yoksulluk, hastalıklar, cehalet ve insanoğlunun ekosistemin giderek çöküşüyle karşı karşıya olduğu konuları üzerinde durulmuştur. Bunlarla birlikte çevre ve kalkınmanın bütünleşik olarak ele alınması gerekliliği vurgulanmış, herkes için yaşam standartlarının iyileştirilmesinin ve daha yaşanılabilir bir geleceğin, ekosistemin daha iyi korunup yönetilmesi ile mümkün kılınabileceği belirtilmiştir.

Yeryüzü Zirvesi olarak da bilinen konferansta beş önemli uluslararası belge yayınlanmıştır (Akgül,2010):

1. Gündem 21,
2. Rio Çevre ve Kalkınma Deklarasyonu,
3. Ormanlar üzerine İlkeler Beyanatı,
4. İklimsel değişim üzerine Çerçeve Konvansiyonu,
5. Biyolojik Çeşitlilik Konvansiyonu.

Yayınlanan uluslararası belgeler arasından sürdürülebilir kalkınma ve çevre sorunları ile başa çıkılması konusunda, 40 maddelik “Gündem 21” yerel yönetimlerin uygulamaya katılması ve daha sonra uluslararası iş birliğine teşvik etme özelliğiyle ön plana çıkmıştır. Gündem 21 içeriğinde, sürdürülebilir kalkınma konusunda alınan tüm karar ve eylem planlarının çerçevesi genişletilmiştir. Sürdürülebilir kalkınma tüm boyutları ile ele alınmış çevre sorunlarının ve tehditlerin önlenmesi için yapılması gereken tüm faaliyetleri tanımlayan bir eylem planı olarak yayınlanmıştır (Kaya ve Bıçkı, 2006).“Gündem 21” sürdürülebilir kalkınmayı her boyutta inceleyen amaç, hedef ve stratejileri ortaya koyan doğal sermayeye dayalı, sürdürülebilir bir ekonomik gelişme yaklaşımı öngören, bir eylem planı olarak görülmektedir (Yıkılmaz, 2011).

“Gündem 21” içeriği aşağıda belirtildiği gibi dört bölümden oluşmaktadır (Eş, 2008):

1. Sosyal ve ekonomik boyutların ele alındığı birinci kısımda, insan, çevre ve kalkınma bütünleşik olarak ele alınmıştır.
2. Kaynakların ele alındığı ikinci kısımda, doğa kirlenmesinin önlenmesi, çevrenin korunması ve zararlı atıkların yönetimi ele alınmıştır.
3. Üçüncü kısımda temel grupların rolleri ele alınmış insan gruplarının rolleri açıklanmış ve güçlendirilmesi üzerinde durulmuştur.
4. Son bölümde ise alınan önlem ve amaçlara ulaşmak için gerekli mali kaynaklar, eğitim ve bilim, hukuk ve teknoloji konularına yer verilmiştir.

Türkiye’de 1997 yılından bu yana Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı kapsamında temelini Gündem 21’in oluşturduğu “Yerel Gündem 21” uygulanmaktadır. Yerel Gündem 21’in yerleşik yerel yönetimleri ve sivil toplumu kent gündemini belirlemek amacı ile hem katılımcı demokrasinin hem de çevre ve yaşam kalitesinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. “Gündem 21” belgesi içeriğinde yer alan “Yerel Gündem 21” içeriğinde, halka en yakın yönetimin yerel yönetimler olduğu ve dolayısı ile sürdürülebilir kalkınma konusunda yerel yönetimlerin önemine değinilmiştir. “Gündem 21” kapsamında yerel yönetimler içeriğinde dört ana hedef üzerinde durulmuştur¹:

1. Her ülke kendi yerel yönetimleri ve halkı ile birlikte sürece katılmalı ve Yerel Gündem 21 konusunda ortak görüş birliği sağlamalı,
2. Uluslararası topluluk ve yerel yönetimler arasında iş birliği sağlanmalı ve güçlendirilmeli,
3. Yerel yönetimler kendi aralarında bilgi alışverişinde bulunmalı ve iş birliği sağlamalı,
4. Her ülkedeki yerel yönetimler, karar alma, planlama ve uygulama süreçlerine özellikle kadın ve çocukların katılımını sağlayacak projeler geliştirmeli ve uygulamalı.

1992’de Rio Konferansı’ndan sonra 1996 yılında İstanbul’da yapılan İnsan Yerleşimleri Konferansı’na (Habitat II) kadar yapılan konferanslar sonucunda Yerel Gündem 21 uygulamalarının temellerini sağlamlaştırmış, tüm dünyada yaygınlaşmasını ve

¹<http://www.mfa.gov.tr/yerel-gundem-21.tr.mfa>

kabul görmesini sağlamıştır. İnsan Yerleşimleri Konferansı'nda, sürdürülebilir gelişme, insan yerleşiminden ekonomiye ve yönetimlere kadar anlam bakımından genişletilmiştir. Konferansta, sivil toplumun etkin katılımıyla, insan haklarına saygılı, demokratik, şeffaf ve halka hesap veren yönetimlerin varlığı ile insan yerleşimleri, sürdürülebilir gelişme kavramının temel dayanakları olarak vurgulanmıştır. Ağırlıklı olarak yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının, sendikaların Birleşmiş Milletler karar alma sürecine katılım sağlaması, Habitat II Konferansı'nı bu özelliği ile diğer konferansların önüne geçirmiştir(Bozlağan,2007).

2002'de Johannesburg'da yapılan Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesinde ilki "Uygulama Planı" ikincisi "Siyası Bildiri" olmak üzere iki belge ortaya konmuştur. Uygulama Planı içeriğinin özeti aşağıdaki gibidir (Akgül, 2010):

- Yoksulluğun kaldırılması,
- Sürdürülebilir olmayan üretim ve tüketim kalıplarının değiştirilmesi,
- Ekonomik ve sosyal kalkınmanın doğal kaynak temeline göre korunması ve yönetilmesi,
- Sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesi,
- Gelişmekte olan küçük ada ülkelerinin sürdürülebilir şekilde kalkınması,
- Afrika'da sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesi,
- Uygulama araçlarıdır.

Siyası bildiri de ise sürdürülebilir kalkınma konusunda ülkelerin yerel, bölgesel ve küresel anlamda sorumlulukları üzerinde durulmuştur. Yukarıda açıklanan Uygulama Planı konusunda kararlılıkla ve çevrenin korunması benimsenerek gereken yükümlülüklerin yerine getirilmesi vurgulanmıştır.

1.2. Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımı

Sürdürülebilir kalkınma, 1960'lı yılların kalkınma merkezîyetçi düşüncesi ile 1970'li yılların çevreci politikasının birleştiği rapor olarak kabul edilen Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından hazırlanan Brundtland Raporu (Ortak Geleceğimiz Raporu) ile daha çok tartışılır ve konuşulur olmuştur (Bozlağan, 2005). Sürdürülebilir

kalkınma yaklaşımı daha çok sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, çevresel ve sosyal boyutları ile ilişkilendirilmektedir.

1.2.1. Sürdürülebilir Kalkınmanın Tanımları

Sürdürülebilirlik kavramı, ekonomide hükümetlerin bütçe politikalarını bugünkü ve geleceğe yönelik harcamalarını dengeleyecek şekilde finansmanlarını yönetme yeteneğidir. Sargent ve Wallece (1981), bütçe açıklarının finansmanında sürekli olarak borçlanılmasının uzun vadede enflasyona sebep olacağını ve sürekli borçlanma politikası izlenmesi halinde, faiz ve borç yükünün hızla artarak hükümetlerin borç bulamaz hale geleceğini belirtmişlerdir (Özcan,2011).

Sürdürülebilir kalkınma kavramı, İngilizcede “sustainable development” olarak ifade edilir ve Kentbilim Terimleri Sözlüğünde “çevre değerlerinin ve doğal kaynakların savurganlığa yol açmayacak biçimde akılcı yöntemlerle, bugünkü ve gelecek kuşakların hak ve yararları da göz önünde bulundurularak kullanılması ilkesinden özveride bulunmaksızın, ekonomik gelişmenin sağlanmasını amaçlayan çevreci dünya görüşü” şeklinde açıklanmaktadır. Ülkelerin ve uluslararası büyük kuruluşların üretim merkezli ve kâr odaklı çalışmaları ve çevreyi tehdit eden faktörlerin küresel boyutlara ulaşmasıyla sürdürülebilirlik kavramı ortaya çıkmış ve günden güne kavramın önemi ve değeri artmıştır. Sürdürülebilir kalkınma kavramının ana teması, çevrenin korunması ile birlikte kalkınmanın birbirine zıt olmadığını aksine birbirine paralel bir denge arayışını ifade etmektedir (Engin ve Akgöz, 2013).

Gelişen dünya; hızla artan nüfus, teknolojik gelişmeler, doğa olayları ile birlikte çevreye verilen zararlar, doğal kaynakların tüketilmesi ve geri dönüşü olmayan bir çevre, hükümetleri ve kurumları gelecek kaygısı çerçevesinde sürdürülebilirlik kavramını tüm bu tanımlamaların ötesine taşımış, 1987 yılında Brundtland Komisyonu olarak da bilinen Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun “Ortak Geleceğimiz” raporunda küresel anlamda gelecekte bahsederken insanların bugünkü gereksinimlerini gelecek nesillerin gereksinimlerini karşılayabilme yeteneklerine engel oluşturmadan gidermek olarak sürdürülebilirlik kavramı yeni bir boyutta anlamlandırılmıştır. Sürdürülebilir kalkınma kavramı, ekonomi ve çevreyle ilişkili olduğu kadar toplumun refah düzeyi, sağlık, yoksulluk, gelir dağılımı, barınma, eğitim, gıda gibi insanların temel yaşam gereksinimleri

ve bugün ile gelecek kuşaklar arasındaki eşitliği de ifade etmektedir. Doğal kaynakların hızla tahribatı olumsuz bir içeriğe sahip olmaktan ziyade ortak gelecek anlayışıyla çevreye zarar vermeyen politikaların da ekonomik büyümeye katkı sağlayabileceği Brundtland Raporunda açık olarak belirtilmiştir (Özçağ ve Hotunluoğlu, 2015). Ekosistem ve ekonomik kalkınma birbiriyle ilişkili iki kaynak olarak kabul edilmekte, sürdürülebilir bir kalkınma sürdürülebilir bir ekosistem olarak kabul edilmektedir. Buna paralel anlayışla sürdürülebilir bir ekonomi anlayışı ekosistemin sürdürülebilirliğini destekleyecek ve bozulmasına engel olacaktır (Akgül, 2010).

Pierce ve Larson (1993)'da sürdürülebilirlik hakkında, yeniden yenilenemeyen kaynakların az bulduklarından birbiri yerine ikame edilebilen kaynakların elde ediminde ve kullanımından doğan çevresel etki ve atıkların, dünyanın kaldırabileceği kapasitenin aşılmasının garanti edilmesi görüşünü savunmuştur. Buna karşılık Whitelegg (1993), sürdürülebilirliğin küresel olmasının dışında başka bir anlam ifade edemeyeceği görüşündedir (Pamuk ve Kuruoğlu, 2016).

Sürdürülebilirlik kavramına farklı bir bakış açısı getiren Soubbotina'ya (2004) göre ise farklı şart ve koşullara sahip grupların hakları ve gereksinimlerini karşılayabilme konusunda eşitlik kavramı önem taşımaktadır. Öncelikle bugünün toplumları arasında sağlanacak bir eşitlik çevresel risk faktörlerini göz önünde bulunduran kıt kaynakların kullanımında bilinçli bir toplum, gelecekteki kuşakların gereksinimlerini karşılayabilmesine katkı sağlayacaktır.

Sürdürülebilir kalkınma ekonomi ile doğa arasında bir köprü olarak düşünülebilir. İnsanlar gereksinimlerini karşılamak için kazanç sağlarlar, bu kazançla da ekonomik sistemde harcama yaparlar bu noktada elde edilen girdiler ile yaşadığımız dünyanın çevre düzeni arasındaki bağ gelecek kuşaklar ve temiz çevre kaygısıyla güçlendirilmiştir. İhtiyaçların karşılanması için gerekli üretim süreçleri doğal kaynakların bilinçsiz tüketilmesi sonucu çevre faktörü üzerinde olumsuz etkiler yaratmakta insan sağlığı ve yaşam kalitesini düşürmektedir. Süre gelen ekonomi ve çevre ilişkisinin yetersizliği bilim adamları tarafından ortaya konmuş bu ilişkinin güçlendirilmesi gerektiği ileri sürülmüştür.

Sürdürülebilir kalkınma kavramı; doğal kaynaklar dengesini ve kalkınmayı göz önüne alan, gelecekte refahı önemseyen nitelikler taşımaktadır. Sürdürülebilirlik

kavramında en çok tartışılan nokta, ekonomik amaçlar ile çelişen çevresel amaçların, kavram konusunda belirsizlikler yaratmasıdır. Kalkınma, sadece mal ve hizmet üretimi rakamlarını içermez, eşitlik, adalet, özgürlük, sağlık, gelir dağılımını da içinde barındırmaktadır. Bu şekilde bakıldığında sürdürülebilirlik eşitlikçi bir sosyal amaç olarak algılanmaktadır (Altuntaş ve Türker, 2012).

İktisatçılar yaşam kalitesinin belli bir düzey de korunması gerekliliğine vurgu yaparken, çevre bilimciler biyolojik çeşitlilik ve çevresel esneklik üzerinde durmuş, sosyologlara göre ise toplum içinde sosyal bağların ve karşılıklı ilişkilerin korunması gerekliliğine önem vermişlerdir. Bu tartışmalar ışığında iktisadi açıdan ilk adımı Rawls'ın adalet kuramıyla kuşaklar arası eşitlik üzerinde durmuş Barbier ve Markandya tarafından desteklenerek gelecek kuşakların bugünkü koşullardan kötü durumda olmaması gerekliliği vurgulanmıştır (Yeni, 2014).

Sürdürülebilir kalkınma, İşletmelerde uzun vadede dengeli kararlar alabilmek için ekonomik, çevresel ve sosyal boyutların bir arada değerlendirilmesini ve doğal sermayenin gelecek nesiller düşünülerek daha özenli davranılmasını ve dikkatli tüketilmesini ifade etmektedir (Tüm, 2014).

Sürdürülebilir kalkınma tüm bu tanımlamalar dikkate alındığında; bugün insanlar doğal kaynakların tüketiminde ne kadar bilinçli ve özverili olursa; yarının kuşaklarına o kadar yaşanılabilir bir dünya bırakılabileceği kavramını ekonominin ve toplum bilincinin destekleyebileceği bir süreç olarak açıklanabilir.

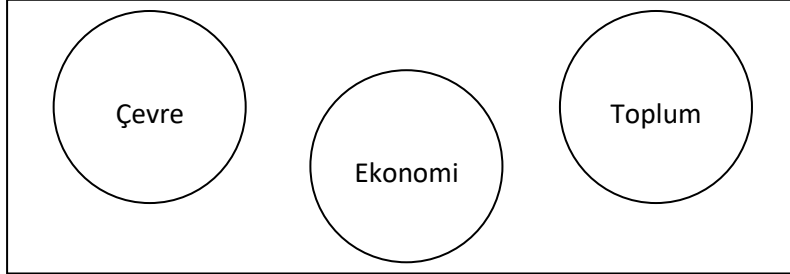
1.2.2. Sürdürülebilir Kalkınmanın Boyutları

Sürdürülebilir Kalkınma Hardi ve Zdan (1997)'a göre; çevre, toplum ve ekonomi olarak üç başlık altında ifade edilmiştir. Ancak bu üç boyuttan sürdürülebilirliğin sağlanması açısından hangisinin daha etkin olduğu, hangi mekanizmaya göre nasıl bileşim oluşturduğu tartışılmaktadır (Akgül, 2010).

Brundtland Komisyonu (Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu-WCED) tarafından sürdürülebilir kalkınma kavramının açıklanmasından önce bahsedilen üç boyutun birbirinden bağımsız hareket ettiği görüşü savunulmuştur (Akgül, 2010). Şekil 1 'de üç

boyutun birbirinden bağımsız eş zamanlı çalışma süreçlerinin şematize edilmiş hali verilmiştir.

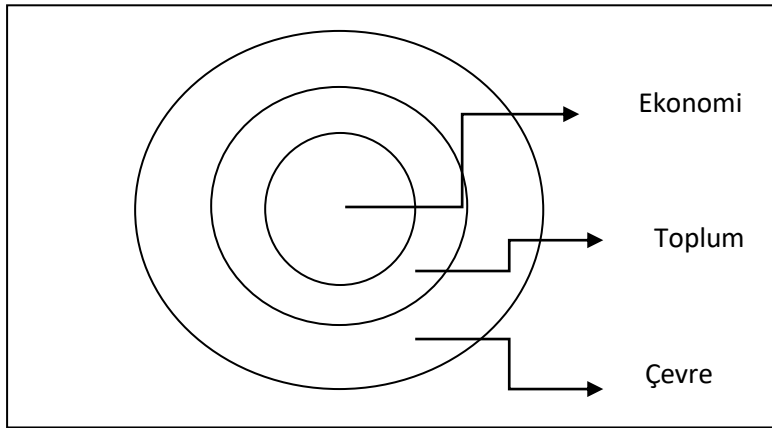
Şekil 1: Birbirinden Bağımsız Eş Zamanlı Süreçler

Kaynak: Akgül, U. 2010. Sürdürülebilir Kalkınma: Uygulamalı Antropolojinin Eylem Alanı. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi, 24: 133-164.

Bir başka bakış açısı ise, Brundtland Komisyonu Raporundan sonra gelişme gösteren boyutların birbirine bağımlılığı ele alınmıştır (Akgül, 2010). Şekil 2’de bu durumun şematize edilmiş hali verilmiştir.

Şekil 2: Çevre Kapsamlı Sürdürülebilir Kalkınma Modeli

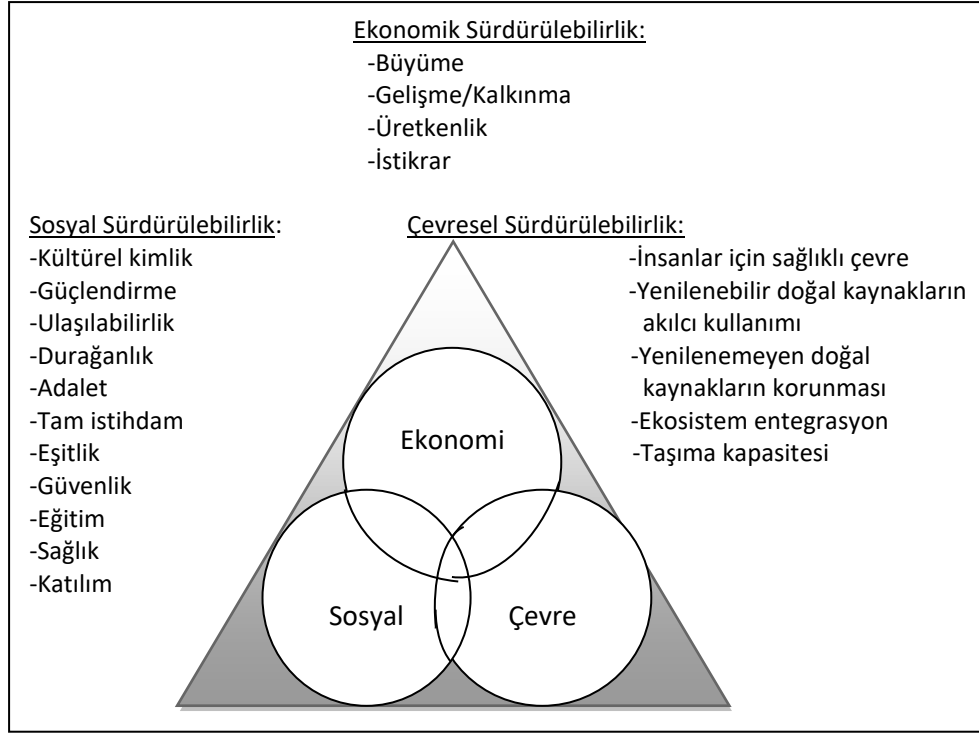
Kaynak: Akgül, U. 2010. Sürdürülebilir Kalkınma: Uygulamalı Antropolojinin Eylem Alanı. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi, 24: 133-164.

Şekil 2’de; sürdürülebilir kalkınma açısından ekonomi ana unsurmuş gibi gösterilmiş olsa da aslında ekonomi ve toplumun çevre tarafından kapsandığına dikkat çekilmek istenmiştir (Akgül, 2010). Öncelikli unsurun çevre olduğu ekonomi ve toplum unsurlarının ancak çevre bilinci çerçevesinde var olabileceği belirtilmiştir.

Bir diğer yaklaşım ise, Rydin’in modellemesine göre (2004); ekonomi, çevre ve toplum unsurlarının sürdürülebilirlik kavramı üzerinde eş derecede etkiye sahip olduğu

görüştür. Sürdürülebilir kalkınma modelleri arasında en dikkat çeken bu olup günümüzde de bu modele ağırlık verilmektedir. Modele göre sürdürülebilir bir kalkınmanın tam olarak gerçekleşmesi için bu üç unsurun eş zamanlı işletilmesi gerekmektedir (Akgül, 2010).

Şekil 3: Üç Sütun Modeli

Kaynak: Soubbotina, T.P. 2004. Beyond Economic Growth an Introduction to Sustainable Development. USA: World Bank.

Bu modele göre; ekonomik, sosyal ve çevresel faktörler farklı süreçlerde işlemekte fakat bağlantılı bir döngü içerisinde işleyerek sonuç da insanlar için ortak bir değer üretmektedir. Oluşan ortak değer noktası şekilde üç boyutun kesişme noktalarıyla ifade edilmekte ve bu sebeple etkin bir sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleşebilmesi için ekonomik, sosyal ve çevresel faktörlerin aynı anda işlemesi gerekmektedir. Bu üç unsurun her birinin tek tek işlemesi aynı zamanda toplumun ekonomik refah düzeyinin gelişimini, çevresel bir unsur olarak ele alınan ve sürdürülebilir kalkınmanın temel hedeflerinden biri olarak korunması amaçlanan ekosistemi ve toplumlarda sosyal eşitliği ifade etmektedir.

Sürdürülebilirlik kavramı, ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlarda denge sağlanmasını ve bu dengenin korunması olarak ifade edilmektedir (Figge ve Tobias, 2004).

Üç sütun modeli biraz daha geliştirilerek sürdürülebilir kalkınma için dört temel ilkenin varlığı üzerinde durulmuştur (Akgül,2010). Bu dört temel ilke; ekolojik çevre, gelecekçilik, eşit ve katılım ilkeleridir. Ekolojik çevre ilkesi, insan faaliyetlerinden kaynaklı sorunların çevrenin kaldırabileceği kapasiteyi ölçümlenmektedir. Gelecekçilik ilkesi, üzerinde yaşanılan dünyada doğal kaynaklar açısından bugünün nesillerinin faydalanma hakkı olduğu kadar gelecek nesillerinde hak sahibi olduğu düşüncesine dayanmaktadır. Eşitlik ilkesi, doğal kaynaklara ulaşım ve faydalanma hakkının bütün dünya toplumları için eşit kullanılmasını ifade etmektedir. Son olarak katılımçılık ilkesi ise sürdürülebilir kalkınma faaliyetlerine halkın katılımının sağlanmasını ve süreçlerin şeffaflıkla yürütülmesi gerekliliğini belirtmektedir.

Pierce ve diğerleri (1989) tarafından sürdürülebilir kalkınmanın ilkeleri daha ayrıntılı olarak altı başlık altında toplanmıştır (Akgül,2010). Bunlar:

1. Sosyal eşitlik: insanların eğitim, sağlık, iş gibi temel kamu haklarından eşit faydalanması,
2. Toplum katılımı: Toplumun gereksinimlerine göre planlama ve karar verme sürecine toplumsal katılımın sağlanması,
3. İthal ve yerel kaynak kullanımında sürdürülebilir bir denge,
4. Potansiyel yerel ekonominin kullanılması: Halkın gereksinimlerinin karşılanması, yerel ekonomi kapasitesinin tam kullanılması, iş imkanlarının artırılması,
5. Çevresel koruma,
6. Kültürel mirasın korunmasıdır.

Bahsedilen tüm çalışmalardan sonra sürdürülebilir kalkınma kavramı; Dünya Ekonomik Kalkınma Komisyonu tarafından Brundtland Raporu'nda belirtildiği “bugünün gereksinimlerini gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılayabilme imkânından ödün vermeksizin karşılanması” tanımlaması ile günümüzde halen benimsenmektedir. Bu tanımlamaya göre sürdürülebilir kalkınma kavram çerçevesi; ekonomik, çevresel ve sosyal olmak üzere üç başlıkta ele alınmaktadır.

Tablo 1: Sürdürülebilir Kalkınma Boyutları

Ekonomik	<ol style="list-style-type: none">1. Milletlerarası nesiller boyu adaletin teşvik edilmesi2. Değiş-tokuşta haksızlıktan kaçınılması3. Adaletli gelir dağılımının sağlanması4. Haksız fiyatlandırmadan kaçınılması5. Yatırım politikalarının etik olmasına özen gösterilmesi6. Maliyet girdi ve çıktılarının eşit dağıtılması7. Yerel ekonomilerin desteklenmesi
Çevresel	<ol style="list-style-type: none">1. Doğadaki ekolojik çeşitliliğin korunması2. Doğal kaynakların korunması3. Yenilenebilir ürünlerin sürdürülebilir kullanımı4. Yenilenebilir olmayan ürünlerin kullanımının azaltılması5. Doğadaki canlılara ve çevreye verilen zararın en aza indirgenmesi6. Kültürel ve tarihi mirasların korunması
Sosyal	<ol style="list-style-type: none">1. İnsani yaşam standardının yüksek tutulması2. Milletlerarası sosyal eşitliğin desteklenmesi3. Toplumlar arasında kültürel ve sosyal bütünlük sağlanması4. Kişi özlük haklarının ve özgürlük değerlerinin artırılması5. Bireylerden topluma toplumdaki uluslararası kadar tüm insanların sürdürülebilirlik faaliyetlerine katılıma teşvik edilmesi6. Fayda artırımı için halkın bilinçlendirilmesi ve fırsatların öngörülmesi

Kaynak: Akgül, U. 2010. Sürdürülebilir Kalkınma: Uygulamalı Antropolojinin Eylem Alanı. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi, 24: 133-164.

1.2.2.1. Ekonomik (İktisadi) Sürdürülebilirlik

Ekonomik açıdan sürdürülebilirlik kavramının, üretim sürecine zarar veren unsurları ortadan kaldıran, mal ve hizmet üretiminde devamlılığı göz önünde tutan ve borçların yönetilebilir düzeyde sürdürülebilirliğini tespit eden bir yapısı vardır (Harris, 2000). Bu yüzden sürdürülebilir kalkınma kavramı, ekonomik boyut açısından dikkate alındığında, geri dönüştürülebilir ürünlerin üretildiği, çevre ile uyum sağlayan ve sosyal sorumluluk anlayışıyla geliştirilmiş bir yaklaşımdır (Özçağ ve Hotunluoğlu, 2015).

İşletmelere gelecekte rekabet avantajı sağlayan, diğerlerinden ayırmaya yarayan telif hakları ve patent gibi maddi unsurların yanı sıra işletmelerin sahip olduğu insan gücü, örgütsel yapı, müşterileri ile olan ilişkileri gibi finansal raporlarda yer almayan işletmeye

ait varlıkların bütünü entelektüel sermaye olarak tanımlanmaktadır (Karacaer ve Aygün, 2009).

Ekonomik sürdürülebilirlik; işletmelerin sahip olduğu öz sermaye, yabancı kaynaklar ve entelektüel sermayenin yönetilmesini ifade etmektedir. Etkin bir ekonomik sürdürülebilirlik uyumlaması var olan işletmeler, paydaşlarına normalin üstünde bir sürdürülebilir getiri ve likidite sağlamaktadır.

Sürdürülebilirlik raporlamasının ekonomik boyutu, işletmenin özkaynak, borçlar, alacaklar, arsa, makine, stok gibi finansal varlıkları ile itibar, marka değeri, şerefiye gibi finansal olmayan varlıklarının etkili bir biçimde yönetilip yönetilmediği ile ilgilidir (Tüm, 2014).

Ekonomik sürdürülebilirlik, çevresel yararlarla ekonomik maliyetler arasındaki denge durumudur. Bu denge durumunda ekonomik faaliyetlere devam edilirken, doğal kaynak kullanımında dikkatli olunması, yenilenebilen kaynakların korunması, yenilenemeyenlerin ise idareli kullanılması, yerlerine yenilenebilirlerin ikame edilmesi gibi durumları kapsamaktadır. Herman Daly, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının azaltılması ve yenilenemeyenlerin yenilenebilir kaynaklarla değiştirilmesini önermektedir (Eş,2008). Hartwick J.M.'de, daha fazla ekonomik fayda sağlayan kaynaklara dönüştürülmesini belirtmiş ve doğal kaynakların kullanımında herhangi bir kısıtlama konulmamıştır. Michale Toman ise, kullanılacak doğal kaynaklarda minimum standart olmasını belirtmiştir (Eş, 2008).

Topluma değer katan ürün ve hizmetlerin üretirken aynı zamanda kâr amacı güden işletmeler açısından ekonomik sürdürülebilirlik uyumlaması ile fayda-maliyet analizi ilişkilidir. İşletmeler ekonomik, çevresel ve sosyal faktörleri göz önünde bulundurarak fırsatları ve riskleri değerlendirip paydaşlar için uzun dönemde değer yaratmayı amaçlamaktadırlar (Nemli, 2004). Ekonomik sürdürülebilirlik; işletme giderlerini, kârlılığı, şirketin finansal performansını, insan, üretim ve doğal sermayeyi nasıl yönetebileceğini ve yatırımlar konusunu da içermektedir.

Hicks (1946), geliri, kişinin veya ulusun belli bir zaman diliminde tüketebileceği ve bu tüketimin sonucunda dahi en iyi durumda olabileceği miktar olarak tanımlamıştır. Bu tanımdan yola çıkarak tüketime konu olan mal ve hizmet üretiminde sermaye stokunun

üretici tarafından sürdürülebilir kılınması gerekmektedir. Dolayısıyla ekonomik sürdürülebilirlik, kaynak kullanımında farkındalık, kısıtla kaynakların büyüme üzerindeki etkisi, teknolojik girdileri ve ikame edilebilirliği ifade etmektedir. Toplumların çevreye yükledikleri değer, kalkınmanın sürdürülebilirlik derece göstergesi olup kuşaklararası eşitlik anlayışının benimsenip benimsenmediğini göstermektedir (Yeni, 2014).

Ekonomik sürdürülebilirlik, ekonomik faaliyetlerle çevresel unsunlar arasındaki arayışı ifade etmektedir. Ekolojik çevrede var olan kaynakların zaman içinde azalması ve yenilenememesi açısından işletmelerde uzun vadede maliyet artışlarına sebep olabilecek ve bu sebeple ekonomik sürdürülemezlik oluşabilecektir (Kuşat, 2012).

1.2.2.2. Çevresel Sürdürülebilirlik

Çevresel açıdan sürdürülebilir bir sistem, yenilenebilen kaynakları ön planda tutmalı, yatırımlar kanalıyla yenilenemeyen kaynakları da tüketmeye çalışmamalıdır. Çevresel sürdürülebilirliğin olumlu sonuçlanabilmesi için doğal kaynak tüketiminde minimum düzeye inilmesi ve malzeme kullanımında yenilenebilir ürünler tercih edilmesi gerekmektedir (Akgül, 2010). Uygulanan yönetim stratejileri, üretimde kullanılan hammadde, doğal kaynak kullanımı işletmelerin çevre konusunda sürdürülebilir bir politika izleyip izlemediği konusunda belirlilik sağlamaktadır. Kurumsal sürdürülebilirlik açısından işletmeler faaliyetlerini çevre bilinciyle gerçekleştirmelidirler (Sarmiento ve diğerleri, 2007).

Ekonomik boyut ile birlikte çevresel boyutlarda kalitenin de artırılması sürdürülebilir kalkınmanın ayrılmaz bir parçasıdır. Sürdürülebilirlik açısından çevresel boyut, yenilebilir kaynakların ön planda tutulması, yenilenemeyen kaynakların ise tüketiminde dikkatli olunması ve yatırımlar kanalı ile yerine konulmaya çalışılmasıdır (Özçağ ve Hotunluoğlu, 2015).

Çevresel sürdürülebilirlik; işletmelerin çevreye zarar vermeden ya da en az seviyede zarar verecek faaliyetlerde bulunmasını ve çevrenin gelecek nesiller göz önünde bulundurulması ifade etmektedir (Gençoğlu ve Aytacı, 2016).

Ekonomik varlığın ayrılmaz parçası olan insan yaşamı çevresel sürdürülebilirliğin odak noktasıdır. Dünyada bütün canlılar ve ekolojik çevre tek başına var olamamakta

birbirleriyle etkileşim halinde bir ekosistemin parçasıdır. Bu sebeple, ekosistemin bir bölümünün yok edilmesi veya zarar görmesi halinde tüm sistemde tahribatlar meydana gelmektedir. İnsanları diğer tüm canlılardan ayıran özelliği varlığını sürdürmek için içinde bulunduğu ekosistemi yok etme gücüne sahip olmasıdır (Yeni, 2014). Çevresel sürdürülebilirlik, bu noktada insanları çevreye duyarlı davranışlara ve işletmeleri sorumlu faaliyetlerde bulunmaya teşvik etmektedir.

Akgül (2010), çevresel sürdürülebilirliğin etkinliğinin sağlanabilmesi için aşağıda belirtilen beş koşulun yerine getirilmesi gerektiğini belirtmiştir:

1. Doğal kaynak tüketiminin en az seviyeye indirilmesi,
2. Üretim girdilerinin ve tüketim malzemelerinin yenilenebilir kaynaklardan sağlanması,
3. Atıkların geri dönüşümünün en üst seviyelerde sağlanması,
4. Enerji kaynaklarının korunması ve yenilenebilir enerji sistemlerinin öngörülmesi,
5. Çevreye dayalı yapılandırmalarda ekolojik çevreye ve canlılara zarar vermeyecek yöntemler seçilmesi.

Çevresel sürdürülebilirlik, doğal kaynakların devamlılığının sağlanması, insan sağlığına önem verilmesini, hayvan ve bitki türlerinin korunmasını içermektedir. Faaliyetlerinden kaynaklı çevre kirlenici olumsuz etkilerini en az seviyelere indirmeyi ve raporlamayı amaç edinen işletmeler, sürdürülebilirlik açısından sorumlu işletmeler olarak görülmektedir (Tüm, 2014).

1.2.2.3. Sosyal (Toplumsal) Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilir kalkınmanın, kalkınmayı ve ekonomik büyümeyi sağlamak üzere toplumlar arasındaki örgütlenme ve etkileşim biçimlerini anlatan boyutu sosyal sürdürülebilirlik boyutudur. Toplumdaki sosyal dışlanma, cinsiyet eşitsizliği, yoksulluk gibi olumsuz etkenleri ortadan kaldırma kısacası toplumun güçlenmesi adına gerekli kalkınma politikalarının uygulanması anlamına gelmektedir (Yeni, 2014).

Tablo 1'de sürdürülebilir kalkınmanın çözüm vizyonu olarak ortaya çıkışının sosyal boyutları gösterilmektedir.

Tablo2: Sürdürülebilir Kalkınmanın Sosyal Boyutları

Yoksulluk mücadelesi
Katılımcı kalkınma
Uzlaşma temini
Sivil toplum örgütleri
Zorunlu yerleştirme
Sosyal dışlanma
Sosyal analiz
Sosyal kalkınma göstergeleri

Kaynak: Tutulmaz, O. 2012. Sürdürülebilir Kalkınma: Sürdürülebilirlik İçin Bir Çözüm Vizyonu. University of Gaziantep Journal of Social Sciences, 11(3): 601-626.

Ekonomik kalkınma ile birlikte çevreyi korumaya yönelik girişimler, o çevre içinde yaşamını sürdüren toplumun gereksinimlerini içermesi sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutu ile ifade edilmektedir (Tutulmaz, 2012).

Sosyal sürdürülebilirlik, beşerî ve sosyal sermayenin geliştirilmesini ön görmektedir. Beşerî sermaye, paydaşların ve çalışanların motivasyonu, işletmeye olan sadakatlerini, yeteneklerini ifade etmektedir. Toplumsal sermaye ise toplumla ilgili eğitim sisteminin iyileştirilmesi, girişimciliğin desteklenmesi, sağlık gibi kamu hizmetleriyle ilgilenmektedir. Sosyal boyutta sürdürülebilir işletmeler, beşerî sermayelerini arttırırken aynı zamanda toplumsal sermayeye de katkıda bulunan kuruluşlardır (Tüm, 2014).

Sosyal sürdürülebilirlik boyutunun geliştirilmesinde işletme çalışanları, toplum, tedarikçiler ve hissedarlar hedef alınmaktadır. İşletmenin misyonu, vizyonu, strateji ve uygulamalarında hedef alınan tüm kişiler göz önünde bulundurulmaktadır. Sosyal boyutta işletmenin yapabileceği strateji ve uygulamaları aşağıdaki gibi sıralanabilir (Eş, 2008):

- Hissedarlarla iletişim halinde olmak, bilgi alanında ve karar verme aşamasında şeffaflık sağlamak ve yıl sonlarında yıllık faaliyet raporlarını yayınlamak,
- İşletme çalışanlarına kariyer çalışmalarında yol göstermek, emniyetli ortamlar sağlamak, sağlık güvencesi sunmak, terfi ve ücret gibi konularda ayırım yapmamak.

Sosyal sürdürülebilirlik; işletmelerde çalışanların işçi sağlığı ve güvenliğini, çalışma ve yaşam koşullarının iyileştirilmesini, sosyal haklarını, müşterilerle olan ilişkileri ifade etmektedir (Gençoğlu ve Aytaç, 2016).

BÖLÜM II. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN İŞLETMELERDE

UYGULANABİLİRLİĞİ

2.1. Türk Mevzuatında Sürdürülebilirlik

Türkiye’de sürdürülebilir kalkınma kavramı, sürdürülebilir ekonomi veya sürdürülebilir büyüme kavramlarıyla birlikte temel plan ve politikalarda 2000’li yıllarda kullanılmaya başlanmıştır. 2002 yılında Johannesburg’da yapılan Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesinde Türkiye Ulusal Raporu açıklanmıştır. Rapora göre temel kurumsal sürdürülebilirlik hedefleri aşağıda belirtildiği gibidir (Özkol ve Diğerleri, 2005):

- Yasalara, çevresel ve sosyal değerlere karşı duyarlı davranılması,
- İşletmelerde bilgi ve iletişime açık olunması, üretim-dağıtım ve satış sonrası hizmetlerde çevresel ve sosyal değerlerin korunmasına önem verilmesi,
- Şeffaflık ve hesap verilebilirlik ilkelerine özen gösterilmesi ve uygulanması,
- Yerel ve ulusal sorunların çözümünde destekleyici olunması,
- Kurumsal iç ve dış ilişkilerde eşit davranış biçiminin sergilenmesi.

Türkiye’de henüz yasalaşmış kurumsal sürdürülebilirlik raporlamasına ilişkin yönetmelikler bulunmaması sebebiyle başta BIST olmak üzere çeşitli sivil toplum kuruluşları ve dernekler tarafından sürdürülebilirlik raporlaması konusunda eğitimler ve seminerler verilerek, dünya pazarlarında rekabetçi, güçlü yerel işletmeler için sürdürülebilirlik raporlamasının önemi vurgulamaktadırlar. Buna ek olarak SPK tarafından yayınlanan Kurumsal Yönetim İlkeleri ile kurumsal sürdürülebilirlik desteklenmektedir.

Ayrıca esas olarak 1963 yılında başlayan ve günümüze kadar süre gelen Kalkınma Planlarında, Türkiye’nin sürdürülebilir kalkınma yaklaşımına yönelik temel ilke, plan ve politikaları anlatılmakla birlikte ekonomik ve sosyal kalkınmanın gelişimini engelleyici koşullar için alınması gereken tedbirleri içermektedir.

Birinci Beş yıllık Kalkınma Planında, sürdürülebilirlik kavramı net olarak açıklanmamış olsa da çevre kirlenmesinin önüne geçilebilmesi adına toprak, su ve hava

bileşenlerinde yaşanan kirlilikleri önlemek amacıyla ilk kez tedbirler alınmıştır (DPT, 1963-1967).

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında, yine çevre üzerinde durulmuş kaynakların verimli kullanılması ve kamu hizmetlerinin geliştirilmesi öngörülmüştür (DPT 1968-1972).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında, 1972 yılında Stockholm’de yapılan İnsani Çevre Konferansından yola çıkılarak Türkiye’de ilk defa küresel anlamda çevre sorunları ayrı bir bölüm olarak ele alınmıştır. Çevre ve insan ilişkisinin sürdürülebilecek bir toplum için sosyal ve ekonomik kalkınmanın olmazsa olmaz bir unsur olduğu belirtilmiştir (DPT 1973-1977).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında, kentleşme ve sanayileşme süreçlerinde çevre unsurlarının dikkate alınması için bazı ilkelere yer verilmiştir. Bu dönemde çıkarılan “1979 Yılı Programı” Kararnamesi çerçevesinde çevre raporlarının hazırlanması öngörülmüş olsa da dönem içerisinde Türkiye’de yaşanan ekonomik sorunlar sebebiyle raporlar hazırlanamamıştır (DPT 1979-1983).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında, mevcut kirliliklerin önlenmesinin yanı sıra artık gelecek kuşakları da göz önünde bulunarak kaynakların etkin kullanımı ve kirlilik açısından alınması gereken önlemler üzerinde durulmuştur (DPT 1985-1989).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında, önceki planlardan farklı olarak ilk kez sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda ekonomi ve çevre ilişkisinde çevre kirliliğinin önlenmesi amacıyla teşvikler verilmesi öngörülmüştür. 1991 yılında Çevre Bakanlığı bünyesinde bulunan Çevre Envanter Dairesi kurulmuş, çevre envanterlerinin oluşturulması gerekliliği vurgulanmıştır. 1992 yılında Türkiye’nin de katılım sağlamış olduğu Rio Konferansı’nda sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşma amacıyla yayınlanan “Gündem21” maddeleri yerel olarak ele alınmış uygulanmaya başlanılmıştır (DPT 1990-1995).

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında sürdürülebilir kalkınma kavramı daha geniş boyutlarıyla ele alınmıştır. Tarım ve sanayileşmede dünya ile bağdaşma, kaynakların etkin kullanımı, ekonomide etkinlik sağlama, çevrenin korunması konuları üzerinde durulmuştur. Sosyal ve ekonomik alanda geleceğe yönelik alınacak kararlarda ve

uygulanacak stratejilerde, sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir çevre unsurlarının da sürece dahil edileceği vurgulanmıştır (DPT 1996-2000). 1995 yılında çalışmalarına başlanan ve 1998 yılında tamamlanan Ulusal Çevre Stratejileri ve Eylem Planı (UÇEP) bu dönemde kurulmuştur. Uzun dönemde Türkiye'nin planladığı çevresel hedeflere ulaşma sürecinde çevre yönetimi sisteminin geliştirilmesi amacıyla girişimler önerilmiş Avrupa Birliği çevre standartlarının ve düzenlemelerinin benimsenmesi amacıyla adımlar atılmıştır (Yıkılmaz,2011).

Sekizinci Kalkınma planında, çevre ve ekonomi kavramları bir bütün olarak ele alınmaya başlanmıştır. Türkiye gerek Avrupa Birliği sürecinde bir ülke olması gerekse küresel hasıladan daha fazla pay alması amacıyla hem ekonomik hem de sosyal boyutlarda sürdürülebilir kalkınma kavramının önemini vurgulamıştır. Sürdürülebilir büyüme hedeflerine ulaşma amacıyla çevrenin, insan sağlığının, ekolojik denge değerlerinin korunması gerekliliği temel ilke olarak benimsenmiştir (DPT 2001-2005). 2002 yılında Johannesburg Zirvesi'ne katılan Türkiye, burada sunduğu Ulusal Rapor ile 1992'de yapılan Rio Konferansı kararları doğrultusunda uyguladığı politikalar ile on yıllık süreçte yakaladığı başarıyı ortaya koymuştur. Raporda 2002 yılı itibariyle Türkiye'nin sosyal, ekonomik ve çevresel durumu, biyolojik çeşitliliğin korunması, yoksullukla mücadele, sanayi-sektörler, bilişim-iletişim başlıkları çerçevesinde değerlendirme yapılmıştır (Yıkılmaz,2011).

Ayrıca 2006 yılında çevre kanununda sürdürülebilir kalkınma prensiplerini desteklemek amacıyla yeni düzenlemeler yapılmıştır. Buna göre; çevre bütün canlıların ortak varlığı kabul edilmiş sürdürülebilir çevre ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri benimsenmiştir (Yıkılmaz, 2011). Yine 2006 yılında Türkiye'de sürdürülebilir kalkınma yaklaşımını desteklenmesi amacıyla Ulusal Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu kurulmuştur.

2007-2013 yılları için hazırlanan Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında, Türkiye'nin uygulayacağı sürdürülebilir kalkınma prensipleri AB'nin yasa ve politikalarıyla uyumlu hale getirilmiştir. Diğer planlardan farklı olarak yedi yıllık bir süreç için hazırlanmıştır. Planın esas ilkesi tarihi ve kültürel değerler ile gelecek nesilleri de göz önünde bulundurarak çevre korunmasının sağlanmasıdır (DPT 2007-2013).

Son olarak günümüzü de içine alan onuncu kalkınma planı, istikrarlı ve kapsayıcı büyüme hedeflenerek hukukun üstünlüğü, bilgi toplumu, uluslararası rekabet gücü, insani gelişmişlik ve kaynakların sürdürülebilir kullanımını kapsayacak biçimde tasarlanmıştır. Kısa vadeli yaklaşımdan ziyade yüksek refah seviyesine ulaşmada uzun vadeli amaçlar ortaya konmaktadır. Giderek karmaşıklaşan ekonomik ve sosyal gereksinimler dolayısıyla kıt kaynakların etkin kullanımı hedeflenmektedir. Kalkınmanın amacı, refah düzeyini arttırmak, hayat standartlarını yükseltmek, hak ve özgürlükleri güçlendirerek adil, güvenli ve huzurlu bir yaşam sunmak ve bunu kalıcı kılmak olarak belirtilmiştir.² Onuncu Kalkınma Planı kalkınmanın sürdürülebilirliğini temel alan bir yaklaşımla hazırlanmıştır (DPT 2014-2018).

2.2. Sürdürülebilirliğin Şirketlere Sağladığı Katkılar ve Yatırımcılar Açısından Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik kavramı, işletmelerin kurumsal yönetim hedeflerine ulaşmasını ve yatırım stratejileri planlamalarının en doğru biçimde uygulanmasına katkıda bulunmaktadır (Artıah ve Diğerleri,2010). Küreselleşme ve gelişen iş çevresinin ekonomik, çevresel ve sosyal performanslara olan ilgisi ve bu ilginin işletmelerin devamlılığına olan katkısı, değer artışı yaratması, olası finansal krizlerin önüne geçilebilmesi gibi işletmeler için hayati önem taşıyan kazanımlar sağlaması, yöneticileri sürdürülebilirlik uygulamalarına yönlendirmiştir.

2.2.1. İşletmelere Sağladığı Katkılar

Sürdürülebilirliği benimseyerek her türlü faaliyetlerinde uygulayan ve bunu kamuoyuyla şeffaf şekilde paylaşan işletmeler, toplumda ve sivil toplum kuruluşlarında olumlu intiba oluşturarak bu sayede itibarlarını ve marka değerlerini arttırmaktadırlar. İşletmeler açısından itibar özellikle kriz durumlarında kurumu koruyan kalkan görevi görmektedir. Dolayısıyla işletmeler, büyüme politikaları izlerken ve faaliyetlerini yürütürken kamuoyu ve paydaşları gözündeki itibarlarını koruma amacıyla sürdürülebilirlik kavramını benimsemekte ve olası olumsuz yönde çevresel ve sosyal

²<http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalkinma%20Planlar/Attachments/12/Onuncu%20Kalk%C4%B1nma%20Plan%C4%B1.pdf>

etkileşimlerini mümkün oldukça minimum seviyelerde tutarak marka ve itibar değerlerini sağlamlaştırmaktadırlar³.

İşletmelerin değer ölçümünde iki önemli değer bulunmaktadır. Bunlardan ilki piyasa değeri; işletmenin cari ve gelecekteki değerini ifade ederken diğer taraftan defter değeri; bilançoda işletmeye ait net değerleri ifade ederek finansal raporlarda paylaşılmaktadır. Günümüzde işletmelerde piyasa değeri ile defter değeri arasında farklar gözlemlenmektedir. Bu farkların en büyük sebebi, finansal olmayan unsurlardan kaynaklanmaktadır. Müşteriler, insan kaynakları ve paydaşlar ile olan ilişkiler marka ve itibar değeri yaratmaktadır. Finansal olmayan marka ve itibar değeri işletmenin ekonomik, sosyal ve çevresel performansları sonucu ile şekillenmektedir (Çalışkan,2012). Sürdürülebilirlik uygulamaları ile işletmeler marka ve itibar değerlerini arttırmakta piyasa ve defter değerleri arasındaki farkların tespitinde fayda sağlamaktadırlar.

İşletme tarafından benimsenen sürdürülebilirlik raporlaması sayesinde işletmenin hem hammadde tüketim açığı azalmakta hem de özellikle enerji tüketiminde azalmalar sağlanarak maliyetlerin aşağı çekilmesi sonucu işletme karlılığı artmaktadır. Bunun yanı sıra iş sağlığı ve güvenliğinde, işçilik maliyetlerinde ilgili giderlerde maliyet tasarrufu sağlanabilmektedir.

Günümüzde artık işletmeler açısından çalışan istihdamında dahi rekabet oluşmuştur. Dolayısıyla işletmeler nitelikli iş gücünü kendilerine çekebilmek için çalışan motivasyonunu arttırmalıdırlar. Bu noktada sürdürülebilirlik uygulaması ve raporlaması nitelikli iş gücü açısından da işletmenin prestijini arttırmaktadır. İyi çalışma koşulları, güvenli ve sağlıklı çalışma ortamı, eğitim, sosyal olanaklar, yasal haklar, işçi yönetiminde iyi ilişkiler gibi etkenler çalışanları olumlu biçimde motive etmekte bu sayede yenilikçi yönetim anlayışı ile işçilik maliyetlerinde tasarruf sağlamaktadır (Senal ve Ateş,2012).

Gelişen dünya ile birlikte tüketiciler satın aldıkları ürünlerin içeriklerine, üretim koşullarına dikkat etmekte ve işletmelerden beklentileri arasında artık çevre korunması ve doğaya sahip çıkılması önemli bir yer almaktadır. Sürdürülebilirlik firmaların bu tüketici eğilimlerini anlayabilmeleri açısından katkı sağlamaktadır.

³<http://www.borsaistanbul.com/data/kilavuzlar/surdurulebilirlik-rehberi.pdf>

Dünyada inovasyon çalışmalarında yeşil inovasyonun başta geldiği ve uzun dönemde var olmak isteyen işletmelerin bunu uyguladığı görülmektedir. Sürdürülebilirlik bakış açısıyla iç ve dış paydaşları üretim süreçlerine ve faaliyetlere dahil ederek geri bildirim sağlanmakta yeni ürünlerin keşfinde ve piyasa koşullarının değerlendirilmesinde katkı sağlamaktadır. Sürdürülebilirlik uygulaması sayesinde yeni pazar fırsatları elde edilebilmekte uzun dönemde sürdürülebilir büyüme sağlanabilmektedir. İşletmenin sürdürülebilirlikle ilgili riskleri anlamasını ve bu risklerin iyi yönetimi ile sosyal beklentileri karşılaması kolaylaşmaktadır (Yükçü ve Kaplanoğlu, 2016).

Sürdürülebilirlik yaklaşımının önem kazanmasıyla finans kuruluşları, kredi sağlayacakları işletmeleri seçerken ve projeleri incelerken sosyal ve çevresel boyutlar ile değerlendirmeye almaktadırlar. Bunun bir sonucu olarak sürdürülebilirlik uygulaması ile işletmelere kredi sağlamak kolaylık sağlamaktadırlar.

İşletmeler gelişen dünya ile toplumsal koşullara ve ihtiyaçlara adapte olurken çevresel, sosyal ve kurumsal yönetime ilişkin riskleri göz önünde bulundurarak sermaye maliyetlerini azaltmaya hedeflemektedirler. Sürdürülebilirlik uygulamasına kendilerini adapte etmiş işletmeler, karşılaşılabilecekleri riskleri pro-aktif ve etkin bir şekilde yöneterek koşullara daha hızlı adapte olmaktadır⁴.

Clikeman (2004) işletmelerin, sürdürülebilirlik uygulamalarıyla sağlayacağı faydaları aşağıdaki gibi sıralamıştır:

- İşletme açısından çevresel ve sosyal risklerin izlenmesinin kolaylaşması,
- Sosyal ve çevresel konularda işletme ilke ve değerlerinin ilgililere gösterimini kolaylaştırması,
- Uzun vadede marka değeri ile müşteri sadakati yaratılması ve bu sayede organizasyonun piyasa değerinde artış yaratması,
- İşletme de iç ve dış paydaşlarla iyi ve güvenilir iletişim kurulması ile onların ihtiyaç duydukları bilgiyi tutarlı ve şeffaf biçimde sağlaması.

Sürdürülebilirlik politikalarını iş süreçlerine dahil eden işletmelerde özellikle çevresel ve sosyal boyutlarda yapılan çalışmalar kısa vadede ek maliyetler yaratsa da uzun

⁴<http://www.borsaistanbul.com/data/kilavuzlar/surdurulebilirlik-rehberi.pdf>

vadede kullanılan yeni teknolojiler ve kazanılan kurumsal kimlik ile işletmelerde performansı arttırmakta, maliyetleri düşürmekte ve kârlılığını arttırmaktadır. Çevresel, sosyal ve kurumsal yönetime ilişkin risklerin etkin yönetimi kamuoyunda işletmenin itibarını arttırmaktadır ve bu sayede öncelikle toplumu arkasına alan işletmeler rekabet avantajı sağlamaktadırlar (Gençoğlu ve Aytaç, 2016).

Kuşat (2012)'a göre sürdürülebilirliğin işletmelere sağladığı faydalar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Maliyetlerde azalma,
- Rekabet avantajı sağlanması,
- Kurumsal itibar artışı,
- Kaynak kullanımında etkin yönetim,
- Çevresel değerlerde olumluluk,
- Yenilikçi faaliyetlerde artış,
- Risk sermayesinde azalış sağlanması.

Wahaab (2003) işletmelerde çevresel yönlerle desteklenmiş karar alma süreçleri için sürdürülebilir kalkınma gereksinimlerine uygun kalkınma planlamaları ve çevrenin sürece dahil edilmesi gerekliliğini vurgulamıştır. Bu sayede sürdürülebilir organizasyonlar piyasalarda rekabet avantajı sağlamaktadırlar.

İşletmelerin sürdürülebilir uygulamaları ile raporlama yaparak sağladığı faydalar aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir (Kolk, 2004):

- Hedeflere ulaşmada doğru şekilde ilerleme ve gözlemlene olanağı,
- Faaliyetlerle ilgili çevresel stratejilerin uygulanmasının kolaylaşması,
- İşletmenin iç ve dış paydaşlara karşı daha anlaşılabilir olması,
- Şeffaflık sağlanması ve bu sayede kredi sağlamada kolaylık,
- İşletme faaliyetlerinde çevre konusunda daha bilinçli davranılması,
- Maliyet tasarrufu sağlanması ve işletme performansını arttırması,
- Çalışan motivasyonunu olumlu yönde etkilemesi,
- İşletme itibarını güçlendirmesi ve iş geliştirme fırsatlarını arttırması.

Sürdürülebilirlik raporlaması ile işletmeler, uluslararası boyutlarda çevresel ve sosyal sorunlarla ilgili sözleşmeler, bildirimler, anlaşmalar, ulusal, bölgesel veya yerel düzenlemelerden doğan uyumsuzluk kaynaklı maliyetli para cezalarından ve olumsuz medya etkisinden korunmaktadırlar (White, 2005).

Sürdürülebilirlik uygulamaları ve raporları işletmelerin toplumsal talepleri ve gelecekte karşılaşılabilecekleri riskleri daha net anlayabilmelerini sağlamaktadır. Günümüzde artık sürdürülebilirlik algısının her anlamda etkin olması açısından işletmelerin bu uygulamaları ve raporları kendi gelecekleri için emin bir adımı ifade etmekte işletmeye olan güveni arttırarak ömrünün uzun vadeli olmasını sağlamaktadır.

2.2.2. Paydaşlar Açısından Sürdürülebilirlik

Freeman'a göre (2010), paydaşlar işletmenin başarısından etkilenen ve işletme başarısına katkı sağlayan kişi ve gruplardır. Buna göre işletmeler, kısa dönemde kar elde etmekten kaçınarak uzun vadede sürdürülebilir büyüme amacı ile paydaşlarını tatmin etmeyi tercih etmektedirler.

Artan küresel rekabet ortamında işletmelerin devamlılığı sağlayabilmeleri ve yeni ekonomik düzene ayak uydurabilmeleri açısından sürdürülebilirlik önemli bir kavramdır. Bu sebeple paydaşlar sürdürülebilirlik uygulamalarının önemli noktalarından birini ifade etmektedir. Paydaşlar, işletmelerin hedeflerini etkileyen ve bu hedeflere ulaşmasında önemli rol oynayan bireyler ve gruplar olarak tanımlanmaktadır (Kuşat, 2012).

Finansal rapor kullanıcıları işletme ile ilgili karar alan taraflar iken sürdürülebilirlik raporlaması kullanıcıları ilgili tüm paydaşlardır. İşletmenin davranış biçiminden olumlu ve olumsuz etkilenen, davranış biçimini etkileyebilen hükümet, çalışanlar, yatırımcılar, müşteriler, sivil toplum kuruluşları gibi taraflar paydaşları ifade etmektedir (Yükçü ve Kaplanoğlu, 2016).

Günümüzde işletmeler, ne kadar kâr elde ettiği ile birlikte artık ekonomik, çevresel ve sosyal göstergeleri ile de ilgiyle takip edilmektedir. Paydaşlarının güvenini kazanarak itibar ve rekabet avantajı elde etmek isteyen işletmelerin, faaliyetlerinin ekonomik, çevresel ve sosyal etkilerini takip etmesi olası riskleri önlemesi ve bu yolla sürdürülebilirlik raporlaması yapması beklenmektedir. Paydaşların bu beklentileri,

işletmeleri faaliyetlerinde, sosyal ve çevresel boyutları göz önünde bulunduran sorumluluk anlayışıyla sürdürülebilirlik raporlamasına teşvik etmiştir (Aras ve Sarıoğlu, 2015).

İşletmeler faaliyetlerinden kaynaklı sosyal ve çevresel etkilerini, iç ve dış paydaşlarının baskısıyla ön planda tutmaktadırlar. Bu sebeple günümüzde işletmeler bu baskılara karşılık sürdürülebilir göstergeler yayınlamaktadırlar. Özellikle halka açık organizasyonlarda bu göstergeler sürdürülebilirlik raporlaması olarak karşımıza çıkmaktadır (Özdemir ve Pamukçu,2016).

Kurumsal sorumluluk ya da diğer adıyla sürdürülebilirlik kavramı, işletmelerin faaliyette bulunurken pay sahipleri ile birlikte tüm sosyal paydaşlara karşı sorumluluğunu ifade etmektedir.

Yasal düzenlemeler, kârlılık endişesi ile birlikte paydaş baskısı işletme yöneticilerini faaliyetlerinde bulunurken ekonomik, sosyal ve çevresel etkileri ve riskleri yönetmek adına değişiklik yapmaya zorlamakta dolayısıyla işletmeler, paydaş baskılarına ve toplumsal sorunlara daha duyarlı hale gelmektedir.

Sürdürülebilirlik raporlaması sorumlu yatırımı ifade etmektedir. Paydaşlar artık yatırım kararı almada işletmenin getirisi kadar sosyal sorumluluk kavramına da önem vermektedirler. Kurumsal anlamda yatırım amacındaki paydaşlar yatırımlarını yapacakları işletmenin sosyal projeleriyle de ilgilenmekte böylece işletmeleri sürdürülebilirlik raporlamasına teşvik etmektedirler. Sorumlu yatırım iki açıdan genel yatırım yaklaşımından farklılaşmaktadır:

1. Zaman; kısa vadeli yatırımlardan ziyade sürdürülebilir ve böylece uzun vadeli yatırım getirisi sağlanmaktadır.

2. Sorumlu yatırım; yatırımcılar açısından sosyal ve ekonomik sistemlerin sağlıklı işlemlerini ve istikrarını, toplumun gelişen değerlerini ve beklentilerini daha geniş ölçüde dikkate alınmasını gerektirmektedir.

Sorumlu yatırım kavramıyla kastedilmek istenen sadece çevreye saygılı yatırım olarak düşünülmemelidir. Sorumlu yatırım işletmelerin faaliyetlerinde çevresel, sosyal ve toplumsal etkileşimlerini kapsamaktadır. Bu sebeple uluslararası kurumsal yatırımcılar

tarafından Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri öncülüğünde Sorumlu Yatırım İlkeleri geliştirilmiş ve bu girişime imza atan her kurumsal yatırımcı yapacağı yatırımlarda bu prensipler çerçevesinde hareket edeceğini taahhüt etmiş bulunmaktadır. Sorumlu Yatırım İlkeleri altı maddeden oluşmaktadır:⁵

1. Yatırım analizi ve karar verme sürecinde çevresel, sosyal ve kurumsal konuların dikkate alınması,
2. Yatırımcıların çevresel, sosyal ve kurumsal anlamda Sorumlu Yatırım İlkelerine sahip çıkması ve kendi ortaklıklarını uygulama ve politikalara dahil etmesi,
3. Yatırım yapılan işletmelerden ilkeler çerçevesinde kamuya karşı şeffaf olunmasının istenmesi,
4. İlkelerin uygulanması için teşvik edilmesi,
5. İlkelerin uygulanmasını daha etkin kılabilmek için diğer katılımcılarla iş birliği yapılması,
6. Yatırımcıların, ilkelerin uygulanması ile ilgili çalışmalarını ve kaydettikleri ilerlemeyi raporlaması.

Yatırımcıların bu ilkeleri benimsemeleri, işletmeleri sorumlu yatırıma yönlendirerek sürdürülebilirlik ilkelerine uygun faaliyetlerde bulunmalarına katkı sağlamaktadır. Böylece sürdürülebilirlik ilkelerine bağlı kuruluşların değeri artmaktadır.

Paydaşlar açısından önemli bir bilgi kaynağı olarak görülen çevresel ve sosyal faaliyetlere ilişkin bu raporlar, sosyal sorumluluk raporlaması, üçlü raporlama, sosyal ve çevresel raporlama, finansal olmayan raporlama, kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması gibi farklı biçimlerde adlandırılmaktadır. İşletmelerin faaliyetlerine ilişkin ekonomik sonuçların yanında çevresel ve sosyal boyutlara ilişkin raporlama yapmaları paydaşlar tarafından kendi taleplerine verilen değerin ve bu taleplerin karşılanması açısından sarf edilen çabanın göstergesi olarak değerlendirilmektedir (Çalışkan,2012).

Hissedar yaklaşımının kabul gördüğü iş çevresinde finansal raporlama kullanıcılar tarafından kabul görmektedir. Ancak paydaş yaklaşımının benimsendiği çevrelerde finansal raporların yanında sosyal sorumluluk veya diğer adıyla sürdürülebilirlik

⁵ <http://www.borsaistanbul.com/data/kilavuzlar/surdurulebilirlik/-rehberi.pdf>

raporlaması, kullanıcıları tarafından ilgiyle takip edilmekte ve işletmelerden talep edilmektedir (Aracı ve Yüksel, 2016).

Paydaş beklentilerini önemsemeyen, çevresel ve sosyal boyutlara ilişkin riskleri göz ardı ederek yatırımına devam eden, sadece ekonomik büyüme ve kârlılık endişesi taşıyan işletmelerin rekabet avantajı elde etmesi ve itibarını koruması mümkün görülmemektedir. Paydaşlar, işletmelerden sorumluluk çerçevesinde hareket etmelerini faaliyetlerine hangi yöntemlerle değer kattıklarına dair bilgi ve şeffaflık beklentisi içindedirler. Bu şeffaflığın sağlanması ve hesap verilebilirlik, geleneksel finansal raporlama ile birlikte çevresel ve sosyal boyutları içeren finansal olmayan sürdürülebilirlik raporlaması ile mümkün olmaktadır (Yükçü ve Kaplanoğlu, 2016).

İşletmelerin finansal bilgilerinin yanında sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirlik gibi finansal olmayan bilgiler de yatırımcılar açısından karar alma sürecinde önemli rol oynamakta ve sürdürülebilirlik uygulamalarını faaliyetlerine dahil eden işletmeler, yatırımcılar tarafından daha çok tercih edildiği görülmektedir.

2.3. İşletmeleri Kurumsal Sürdürülebilirliğe Yönlendiren Nedenler

İşletme faaliyetlerinde ekonomik, sosyal ve çevresel faktörler ayrılmaz bir parçadır dolayısıyla bu faaliyetlerin sürdürülebilirlik anlayışı çerçevesinde yapılandırılması, işletmelerde içselleştirilme yapılarak mümkün kılınabilir. Sürdürülebilirliğin yönetilebilmesi, var olan durumun tespit edilebilmesi için sürdürülebilirlik öncelikle ölçümlenebilir ve izlenebilir hale getirilmelidir (Çalışkan, 2012).

İşletmeler özellikli hedeflere ulaşma yeteneklerini arttırmak, çevresel konulara yönelik farkındalık sağlamak, kurumsal mesajları içsel ve dışsal olarak karşı tarafa iletme, şeffaflığı arttırarak geniş kredibilite elde edebilmek, gerekli yasal izinleri alarak işletme faaliyetlerini sürdürmek, işletmenin gelişme fırsatlarını, etkinliğini, çalışanların iş tatminini arttırmak gibi nedenler ile kurumsal sürdürülebilirlik raporlaması yapmaktadırlar (Kolk, 2004).

Dünyada artık birçok işletmeyi sürdürülebilirlik raporlamasına yönlendiren sebepler aşağıdaki gibi sıralanabilir (Başar ve Başar, 2006):

- Maliyetlerde azalma ve verimlilik sağlanması,
- İşletme içinde çevre konularıyla ilgili daha bilinçli hareket etmeyi sağlanması,
- Çevresel stratejilerin uygulanmasını kolaylaştırması,
- Hedeflere ilerleme de izleme olanağı sunması,
- Risk yönetimini entegre etmesi,
- Şeffaflık ve dolayısıyla kredi alabilirliği kolaylaştırması,
- İşletme mesajının işletme içinde ve dışında açık olarak ifade edilebilmesine olanak sağlanması,
- Yeni ürünler geliştirmeye imkân vermesi,
- Çalışan motivasyonunu artırması ve dolayısıyla işletme itibarının artırması.

Sürdürülebilirlik raporlaması işletmelerde doğal kaynak kullanımının kontrolüne imkân sağlamaktadır. Bu sayede doğal kaynakların etkin kullanımı ve geri dönüşüm çalışmaları yapılabilen ve bunların gözlemi gerçekleştirebilmektedir. Etkin doğal kaynak kullanımı işletmelerde maliyet kontrolünün sağlanmasına bunun bir sonucu olarak da maliyetlerde azalmalar ve verimlilik gerçekleşmektedir.

İnsana yakışır iş göstergeleri; işçi yönetim ilişkileri, sağlık ve güvenlik, eğitim ve öğretim, istihdam oranları, çocuk işgücü politikaları, çalışanlarda ayrımcılık yapmama, çalışanlarda kaza ve ölüm göstergeleri ile ilgilidir. Sağlık ve güvenlik, ayrımcılık yapmama, maaş, sosyal haklar, uygun ve sağlıklı iş ortamı çalışanlarda motivasyonu attırmaktadır. İşçi sağlığı ve güvenliği harcamaları olası kaza ve ölümlerin önüne geçmekte gelecekte oluşabilecek ek maliyetleri önlemektedir. Ayrıca çalışanlara yönelik eğitim ve öğretim göstergeleri çalışma verimliliğini arttırmaktadır. İşletmelerde insana yakışır iş göstergeleri, finansal boyutta kurumsal sosyal sorumluluk anlayışını ifade etmektedir (Özçelik, 2013). Dolayısıyla insana yakışır iş göstergeleri olumlu olan işletmeler hem paydaşlar ve yatırımcılar tarafından desteklenmekte hem de nitelikli çalışanlar tarafından tercih edilmektedir.

Sürdürülebilirlik raporlaması ile işletme içinde çalışanların, çevresel ve sosyal riskler meydana gelmeden önleyebilmesine ve yönetmesine olanak vermektedir.

İşletmeler açısından stratejik eylem planlarını uygulamada başarıya ulaştırma, özellikle maliyet avantajı sağlaması, itibarın artması ve günümüz dünyasında rekabetin ön planda olduğu düşünüldüğünde sağladığı rekabet avantajı ile sürdürülebilirlik raporlaması önem kazanmaktadır.

Özellikle zaman içinde yaşanan işletme skandalları ve ekonomik krizler, ulusal ve uluslararası organizasyonları, devletleri, işletmeleri ve akademisyenleri kurumsal yönetim anlayışıyla sorumlu faaliyetlere teşvik etmiştir. (Aracı ve Yüksel, 2016).

İşletmelerde ekonomik faaliyetler, hammadde girdisi açısından önemli olduğu kadar bu hammaddelerin elde ediminden ve kullanımından doğan çevresel ve sosyal etkiler ile önemlidir. Kaynakların kontrolsüz tüketimi ile hava ve su kirliliği, küresel ısınma, insan sağlığını olumsuz etkileyebilecek çevresel tahribatlar meydana gelebilmekte istenmeyen sonuçlar doğurmaktadır (Çalışkan, 2012). Bu sebeple, sürdürülebilirlik raporlaması uzun vadede işletmelerin kaynak kullanımlarını planlamalarına katkı sağlamaktadır.

İşletmeleri sürdürülebilirlik raporlamasına yönlendiren nedenler farklı bakış açısı ile aşağıdaki sıralanabilmektedir (Searchy ve Elkhawas, 2012):

- Paydaş beklentilerini karşılayabilmek,
- Şeffaflığı sağlamak ve bu sayede kredi sağlamada kolaylık elde etmek,
- Çevresel boyutta farkındalık yaratmak,
- İtibarı arttırmak,
- Maliyetleri düşürerek uzun vadede kârlılık elde etmek,
- Çalışanlarda farkındalık yaratmak.

Sürdürülebilir gelişme yalnızca ekonomik değer yaratma ve yaşam standartlarını arttıran mal ve hizmetler olarak düşünülmemelidir. İşletmelerin faaliyetlerinden doğan çevresel ve sosyal sorunları azaltma çalışmalarını diğer bir ifade ile kurumsal sürdürülebilirlik anlayışını benimsemelerini ifade etmektedir (Sarıkaya ve Kara, 2007).

İşletmelerde en az maliyetle en yüksek kâra ulaşmak, hisse değerini artırmak temel hedefler arasındadır. Ancak bu süreçte satış amaçlı mal ve hizmetlerin üretiminde maliyetleri arttırması ve farklı ölçüm teknikleri gerektirmesi sebebi ile endüstriyel açıdan gerekli teknolojilerden kaçınmışlar bu sebeple de çevresel boyutlarda kirliliğin önüne

geçilememiştir (Senal ve Ateş, 2012). Zaman içinde bilinçlenen tüketiciler, yaşanan işletme skandalları, paydaşların farkındalığı, ulusal ve uluslararası organizasyonların baskısı işletmeleri ekonomik faaliyetlerle birlikte çevresel ve sosyal boyutları kapsayacak şekilde sürdürülebilirlik raporlaması yapmak zorunda bırakmıştır.

İşletmeleri sürdürülebilirlik raporlamasına yönlendiren nedenler aşağıda belirtilen üç teori ile açıklanabilmektedir (Başar ve Başar, 2006):

1. Bu teorilerden ilki meşruluk teorisidir. İşletmelerin faaliyetleri sonucunda oluşabilecek çevresel ve sosyal etkileri paylaşımları, paydaşlar ve diğer ilgililer tarafından bunun gözlemlenebilmesini diğer bir ifade ile meşrulaştırılmasını ifade etmektedir.
2. Diğer bir teori kararın faydalılığı teorisidir. Menfaat sahiplerinin işletmeye ait finansal bilgilerin yanında ihtiyaç duyabilecekleri çevresel ve sosyal göstergeleri içeren raporlamanın yapıldığını varsaymaktadır.
3. Son olarak şirket pazarlama ve iletişim teorisi, işletmenin itibarının ve imajının, işletmenin önemli bir etkeni olduğunu kabul etmektedir. Çevresel ve sosyal raporlamanın, işletme itibarı ve imajının korunarak iletişim stratejileri ile geliştirebileceğini ifade etmektedir.

İşletmelerin sürdürülebilirlik raporlamasına yönelme sebebi iç ve dış nedenler olarak açıklanabilmektedir. Dış nedenler; özellikle paydaş beklentileri, şeffaflık ve itibar kazanımı iken iç nedenler; işletme içi performansın değerlendirilmesi ve geliştirilmesi ile ilgilidir. Sürdürülebilirlik, işletmelerin kendi içinde yenilikçi anlayışla farkındalık yaratmasına, gelecekte daha fazla refah elde etmesine yardımcı olmaktadır (Yükçü ve Kaplanoğlu, 2016).

2.4. Sürdürülebilirlik Eğitimleri

İşletmelerde sürdürülebilirlik konusunun başarılı olarak uygulanabilmesi için kurumlarda yer alan bütün çalışanların kendi görev ve sorumlulukları kapsamında uygulamalar hakkında gerekli eğitimlerin verilmesi gerekir. Bu süreçte işletmede sürdürülebilirlik organizasyonuna ilişkin yol haritasını belirleyen ve işletmenin bu doğrultuda faaliyetlerini şekillendirmeyi sağlayan muhasebe meslek mensuplarına önemli görevler düşmektedir.

Sürdürülebilirlik ile ilgili resmi bir kurumda eğitim verilmemesine rağmen kullanıcılar ve okuyuculara yol göstermesi amacıyla GRI tarafından sürdürülebilirlik raporlaması kılavuzları yayınlanmaktadır. Ayrıca borsalar tarafından sürdürülebilirlik endeksleri oluşturulmakta ve seminerler düzenlenmektedir.

Bir firma yetkilisi sürdürülebilirlik eğitimi konusundaki faaliyetlerini aşağıdaki gibi özetlemektedir (Çalışkan, 2012):

‘Sürdürülebilirlik eğitimleri, katıldığımız çeşitli organizasyonlarda ve işletme düzeyinde yaptığımız bilgilendirmeler şeklinde gerçekleştirilmektedir. Belli üniversitelerde bu konunun müfredata dahil edilmesine yönelik sunum yapılmıştır. Buna ek olarak sürdürülebilirlik raporlaması hakkında eğitim vermekteyiz. Ayrıca raporlamasını yaptığımız ve sürdürülebilirlik uygulamalarını yürüttüğümüz işletmelerin ihtiyaçları doğrultusunda birtakım paylaşımlar yapmaktayız ve projeler kapsamında eğitimler vermekteyiz.’

Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma, muhasebe meslek mensuplarının önemli katkılarda bulunabileceği ve bazı zorlukları da bünyesinde bulunduran konuları içerir. İşletme faaliyetleri ile bunların oluşturduğu sosyal, çevresel ve ekonomik etkilerin ve aralarındaki ilişkilerin anlaşılması, muhasebe meslek mensuplarının karşı karşıya kaldığı alanlardır. Sürdürülebilirlik raporlarındaki zorlukların üstesinden gelebilmesi ve fırsatları değerlendirmek için, işletmelere ve meslek mensuplarına yönelik destek programlarının yapılandırılması ve mesleki eğitimlerinin verilmesi gerekir. Geleceğe yönelik olan bu eğitimlerle çevre, toplum ve sürdürülebilir kalkınma arasındaki bağlantıların anlaşılmasına ve geleceğe yönelik muhasebe uygulamalarının geliştirilmesine odaklanılmaktadır (Jones,2010).

2.5. Sürdürülebilirlik Raporlamasının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Sürdürülebilirliğe ilişkin kaygılar ilk olarak 18. ve 19. Yüzyıl iktisatçılarına kadar dayansa da sürdürülebilir kalkınma kavramı, 20. Yüzyılda çevreye dayalı kaygılarla birlikte ortaya çıkmıştır. 1960 ve 1970’li yılların çağdaş çevrecilik akımları, doğanın korunması kaygısı, olası küresel boyutta çevresel krize karşı farkındalığa dönüşmüştür. Çevreci akımlar, sanayileşmeyi, batı kültürünü ve teknolojiyi çevre sorunlarının sorumlusu olarak görmüşlerdir (Yeni, 2014).

Çevre sorunlarının dünya üzerinde canlı yaşamlarını tehdit etmeye başlamasıyla ekonomik büyüme kavramı ile ortaya çıkan refah kavramının içeriği tartışılmaya başlanmıştır. Ekolojik dengelerin bozulması, fosil kaynaklı yakıtların tükendiği konusundaki kaygılar var olan ekonomik düşünceye olan güveni zayıflatmıştır (Özçağ ve Hotunoğlu, 2015).

Sürdürülebilir kalkınma kavramı, 70 ve 80'li yıllarda yapılan birçok uluslararası toplantıda dile getirilmesi ile kabul görmüştür ve ilk kez Roma Kulübü'nün 1972 yılında yayınladığı "Büyümenin Sınırları" isimli raporda ele alınmıştır (Akgül, 2010). Raporda, sınırı olmayan ve kontrol edilemeyen büyüme ile dünyanın kısıtlı kaynakları arasındaki paradoks ortaya konmuş, insanoğlunu bekleyen tehlikeler üzerinde durulmuştur.

1984 yılında Antarktika'da tespit edilen insan faaliyetlerinden kaynaklı ozon deliği sürdürülebilir kalkınma kavramının hükümetler, iş çevreleri ve iktisatçılar tarafından benimsenip desteklenmesine olanak sağlamıştır (Yeni, 2014).

Sürdürülebilir kalkınma kavramı resmi olarak ilk kez 1987 yılında Birleşmiş Milletler tarafından Gro Harlem başkanlığında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonun hazırladığı Brundtland Raporu olarak da bilinen "Ortak Geleceğimiz" isimli raporda tanımlanmıştır. Rapora göre, bugünün gereksinimlerinin, gelecek kuşakların kendi gereksinimlerini karşılamaından ödün verilmeden karşılanmalıdır. İhtiyaçlar sadece ekonomik olarak sınırlandırılmamış, çevresel sermayenin eşitlik gözetilerek gelecek nesillere aktarılması gerekliliği vurgulanmış ve böylece kalkınmanın ekonomik, çevresel ve sosyal boyutları belirtilmiştir (Yükçü ve Kaplanoğlu, 2016).

Daha sonra 1992'de Yeryüzü Zirvesi, Gündem 21 maddeleri, 1996 yılında İstanbul'da yapılan Habitat II Konferansı ve 2002'de Johannesburg'da yapılan Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi sürdürülebilir kalkınma için küresel boyutta yapılan diğer önemli çalışmalardır.

Raporlamanın gelişimi incelendiğinde üç temel aşama karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki, 1960 ve 1970 yıllarını kapsayan işletme faaliyetlerinin çevre üzerindeki negatif etkilerini en aza indirmeye çalıştıkları dönemdir. İkincisi, 1980 döneminde hükümetler tarafından getirilen düzenlemelerle şekillenen ve işletmelerin bunlara uyum sağlamanın maliyetlerini düşürmeye uğraştıkları dönemdir. Son aşamada ise, 1990 yılında

birçok raporlama çerçevesinin gündeme geldiği dönemdir. Bu yıllardan sonra işletmeler finansal olmayan raporlarını yayınlamaya başlamışlardır (Gao,2011).

İşletmelerin sosyal sorumluluğuna ilişkin ilk tanımlama Bowen tarafından 1950 yılında yapılmıştır. Bowen (1953), iş adamlarının, sosyal sorumluluk faaliyetleri ile ilgilenmeleri gerektiğini belirtmektedir (Engin ve Akgöz, 2013). Fakat 1960 ve 1970 yıllarında deneyimli muhasebeciler ve akademisyenler, muhasebecinin bilanço ve gelir tablosu hazırlanmasının ötesinde başka görevlerinin olamayacağını tartışmışlardır. Carroll (1979) ise, işletmelerin sadece ekonomik ve yasal yükümlülüklerinin olmadığını, topluma karşı bunların daha ilerisinde bir sorumluluklarının olduğunu savunmuştur. Yine bu dönemde birçok ekonomist, işletmenin faaliyetleri için sosyal sorumluluk taşıyamayacağını ve tek amacının kâr elde etmek olduğunu ileri sürmüştür. Bu görüşler sonucunda bugüne bakıldığında, işletmelerin varlıklarını sürdürmeleri için sosyal sorumluluğun önemi kabul edilmektedir (Aydın, 2015).

Finansal muhasebenin ürettiği finansal bilgilerin işletmeleri değerlendirmek açısından yeterli görülmemesi işletmeleri, faaliyetlerini ve bu faaliyet sonuçlarını çevresel, toplumsal ve yönetimle ilgili boyutların birlikte ele alındığı sürdürülebilirlik raporlamasına yöneltmiştir (Akarçay, 2014).

1990'ların başında dikkat çekmeye başlayan finansal olmayan raporlama 2000'li yıllarda geniş kesimler tarafından ilgi görmeye başlamıştır (Das ve diğerleri,2008). Bir araştırmaya göre; Amerika'da sürdürülebilirlik raporlaması yapan işletmelerin sayısı 1993 yılında 100'den az iken, 2005'e geldiğinde 1500'e yükselmiş ve bu sayı Fortune 500 şirketleri içinde üst kısımlarda bulunan 250 şirketin %68'ini kapsamaktadır (Sisaye, 2011). Kredi verenlere, analistlere, yatırımcılara işletme ile ilgili olan kesime bilgi sunmak için hazırlanan sürdürülebilirlik raporları, işletme faaliyetlerinin sunulmasında yeni bir rapor olarak ortaya çıkmaktadır.

Sürdürülebilirlik raporlamasında kurumsal sürdürülebilirlik kavramı öncelikle John Elkington tarafından 1997 yılında ekonomik, çevresel ve sosyal boyutların ele alındığı Üç Boyutlu Raporlama (Tripple Bottom Line) olarak karşımıza çıkmaktadır (Gençoğlu ve Aytaç, 2016). Bu kavram ile geleneksel muhasebe sistemi finansal raporlamanın yanı sıra ekonomik, çevresel ve sosyal performansları raporlamaya başlamıştır. Buna göre üç

alandan herhangi birinin ihmal edilmesi tüm işletme faaliyetlerini ve geleceğini tehlikeye atacaktır. Üç boyutlu raporlama ile işletmeler uzun vadede ekonomik, çevresel ve sosyal açıdan toplum ve tüm paydaşlar için fayda sağlamaktadırlar (Gençoğlu ve Aytaç, 2016). Üç boyutlu raporlama, günümüzde temel alınan sürdürülebilirlik raporlaması için temel oluşturmuştur (Yanık ve Türker,2012). Günümüzde gönüllü sürdürülebilirlik raporlaması çerçevesinde geliştirilen GRI bunlardan biridir (Yükçü ve Kaplanoğlu, 2016).

Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative, GRI), 2000 yılında kılavuz olarak ilk sürdürülebilirlik raporlaması çerçevesini yayınlamış ve yıllar içinde bu çerçeveyi geliştirmiştir (Aydın, 2015). 2013 yılında yenilenen ve geçerliliğini sürdüren G4 Sürdürülebilirlik Raporlaması Kılavuzları olarak karşımıza çıkmaktadır. G4, UNGC uyarınca hazırlanan İlerleme Bildirimi Raporlaması (Communication on Progress, COP), Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (International Integrated Reporting Council, IIRC) tarafından hazırlanan Entegre Raporlama (IR) çerçevesinde Karbon Saydamlık Projesi (Carbon Disclosure Project,CDP) raporlarıdır. G4, bilgilerin topluma yararlı ve inandırıcı hale getirilmesi için şeffaflık ve tutarlılığı teşvik eden bir çerçeve sunmaktadır (Aracı ve Yüksel, 2016).

Sürdürülebilirlik muhasebesinde kullanılan raporlara örnek olarak; yaşam döngüsü analiz raporları, girdi-çıkıtı analiz raporları, sosyal etkilerin olduğu raporlar gösterilmektedir (Tüm,2014). İşletmeler yürüttükleri raporlama faaliyetleri ile sürdürülebilirlik konularında işletme için bilincin arttırılması, rekabet üstünlüğü, imaj ve itibarın korunmasına yönelik gelişme sağlamaktadır. Buna ek olarak sürdürülebilirlik raporlaması, organizasyonun paydaşları ile irtibata geçilmesinde en etkin araç olarak görülmektedir (Tuna ve Besler,2015).

2.6. Sürdürülebilirlik Raporlamasının Amacı ve İçeriği

İşletmelerin uzun dönemli kârlılık üzerindeki etkilerin tespitinde işletmenin iş süreçlerinin ve stratejik politikalarının raporlanması gerekmektedir (Sisaye, 2011). Raporlama, işletmelerde iyi uygulamalar aracılığı ile iş fırsatlarının yaratılması, çevresel ve sosyal verilerinin belirlenmesi, olumsuz sosyal ve çevresel etkilerinin en aza indirilmesinin yollarının saptanması gibi nedenler ile yapılmaktadır (Sridhar, 2011).

Günümüzde işletmeler toplumun refah seviyesinin yükselmesine katkı sağlayan aktörler olarak görülmekte işletmelerin desteği olmaksızın toplumun sürdürülebilir kalkınmayı başaramayacağı görüşü kabul edilmektedir. Toplumlar artık işletmelerin sundukları nitelikli mal ve hizmetlerin yanında işletmelerin faaliyetlerinden kaynaklı sosyal ve çevresel sorunlarla da ilgilenmektedirler (Senal ve Ateş,2012). Toplumlardaki bu olumlu çıktılardan yanı sıra olumsuz verilerinde değer görmesi, işletmelerde sorumluluk ve sürdürülebilirlik kavramlarının önem kazanmasına neden olmuştur (Tüm, 2014).

Sridhar (2011)'e göre, finansal olmayan raporlama çerçevelerinin kurumsal olarak kabulü ya da reddine ilişkin etkenler göz önüne alındığında işletmeler açısından finansal olmayan raporlamanın ifade ettiği anlam, yönetimin raporlama konusundaki tutumu, stratejik amaçları, paydaş odaklılık, entegrasyon ve açıklamaların seviyesi olmak üzere altı etken bulunmuştur.

Küreselleşmenin ve gelişmenin ekonomik bir sonucu olarak sürdürülebilirlik kavramının önem kazanması ile işletmeler faaliyetlerini resmi bir biçimde raporlamaya başlamışlardır. Sürdürülebilirlik raporlaması, üçlü performans ölçütleri temel alınarak kurumsal sosyal sorumluluk raporlarının geliştirilmiş halidir. Sürdürülebilirlik raporlaması, kurumsal sosyal sorumluluk raporlarında bulunan ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlar ele alındıktan sonra bu boyutlardan çevresel ve sosyal boyutların ekonomik boyut üzerindeki ne tür de etkileri olduğunu içerecek şekilde düzenlenmektedir (Akarçay, 2014).

Sürdürülebilirlik raporlaması, sürdürülebilir kalkınma hedefinde doğru kurumsal performans olarak açıklama yapma, iç ve dış paydaşlara karşı sorumlu olma uygulamasıdır. Kurumsal şeffaflığın artırılmasına işletme faaliyetlerinin sosyal ve çevresel etkilerinin tanımlanmasına yardımcı olmaktadır (Aracı ve Yüksel, 2016).

Sürdürülebilirlik uygulamaları özellikle tüketicilerin korunması bakımından işletmelerde, ekonomik faaliyetlerin uygun kaynaklarla gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu biçimde yapılan yatırımlarda; doğal kaynakların korunması amaçlanarak etkin kullanım ve altyapı oluşturulması mümkün kılınabilmektedir. Etkin düzenlemelerle tüketici önceliğinin paydaş önceliğinin önüne geçirilmesi, iş anlaşmalarının güçlü yükümlülüklerle desteklenmesi, geliştirilerek yeni yönetmelik ve düzenlemelerin yapılması, sosyal ve ekonomik eşitliğin ön planda tutulması gibi konularla desteklenmektedir (Kestane,2016).

İşletmelerin ekonomik, çevresel ve sosyal yönetim uygulamalarını gösteren sürdürülebilirlik raporlaması işletmelerin sosyal sorumluluk hedeflerine ulaşmalarına katkıda bulunmaktadır. Sürdürülebilirlik raporlaması içerdiği bilgiler aracılığıyla ekonomik büyüme ile sosyal ve çevresel gereksinimlerin dengelenmesinde işletme yöneticilerine fayda sağlamaktadır. Yöneticiler bu bilgiler ışığında sürdürülebilirliği, işletmenin karar alma, planlama, uygulama süreçlerine ve kontrol faaliyetlerine dahil edebilmektedirler. Bu nedenle, işletme yönetimi tarafından sürdürülebilirlik raporlaması için bilgilerin toplanması, analiz edilmesi ve iletilmesinde muhasebe çok önemli bir araç haline gelmiştir (Akarçay, 2014).

İşletmeler, sürdürülebilirlik raporlamasını kendileri adına uzun vadede fayda sağlayıcı olarak görmelidirler. Çevresel ve sosyal değer yaratılması uzun vadede toplumsal ekonomik değere fayda sağlamaktadır. Sürdürülebilirlik raporlaması içerisinde açıklanan finansal olmayan bilgiler işletmenin gelecekteki finansal sonuçlarını, gelişimini ve tahmini verilerini göstermektedir (Özdemir ve Pamukçu, 2016).

Eccless ve Saltzman (2011)'a göre; son yirmi yılda işletme raporlarının geliştirilmesiyle ilgili fikirler ortaya atılmış ve çoğu işletmelerin finansal olmayan bilgi sağlamalarının önemi üzerinde durulmuştur. Bunun nedeni olarak da zamanla şirketlerin piyasa değerleri için de maddi olmayan varlık oranının maddi varlıkları oranından daha çok olmasıdır. Bir örnek ile açıklayacak olursak, 1975 yılında S&P 500'ün piyasada maddi olmayan varlık oranı %20, maddi varlıkları oranı yaklaşık %80 iken 2009 yılına bakıldığında maddi olmayan varlıklar oranı %80' in üstüne çıkmış ve maddi varlıklar oranı da %20'nin altına düşmüştür.

2.7. Sürdürülebilirlik Raporlaması İle Finansal Raporlama Arasındaki Farklar

İşletmelerin yalnızca finansal sonuçlarını içeren raporlar, hissedarların ihtiyaçlarının karşılanması için yasal bir zorunluluk gereği hazırlanırlar. Finansal raporlar, işletmenin varlıklarının ve kaynaklarının kullanılması, korunması ve yönetilmesine ilişkin bilgiler bulunmasının yanı sıra ekonomik kârlılığa ilişkin bilgiler de yer almaktadır. Sosyal ve çevresel sürdürülebilirliğe ilişkin bilgilerin yer aldığı sürdürülebilirlik raporları genellikle gönüllülük esasına göre hazırlanmaktadır (Çalışkan, 2012).

Sürdürülebilirlik raporlaması gelecek odaklı, finansal raporlama ise bulunduğu dönemi raporlama yılı olarak kabul etmektedir. Doğrudan veya dolaylı çevresel ve sosyal konular, sürdürülebilirlik raporlamasının ilgi alanı olurken, kurumun doğrudan gözden geçirdiği parasal işlemler finansal raporlamanın ilgi alanına girmektedir. Sürdürülebilirlik raporlaması maddi olmayan değerleri ifade ederken, finansal raporlama ise maddi değerleri ifade etmektedir. Sürdürülebilirlik raporlamasının kullanıcıları hükümet, çalışanlar, yatırımcılar, müşteriler, sivil toplum kuruluşları gibi işletmenin yönetim biçimini etkileyebilen ve yönetiminden etkilenen paydaş grupları iken finansal rapor kullanıcıları ise yatırımcılar ve pay sahipleridir.⁶

İşletmelerin değerinin belirlenmesinde, faaliyetleri ile ilgili kararlarında ve işletme dışı grupların bilgi edinebilmesi açısından finansal raporlama son derece önemli bir araç olarak kabul edilmektedir. Ancak tek başına finansal muhasebe raporlamadan beklenen faydaların elde edilmesinde yetersiz görülmektedir (Akarçay, 2014).

Tablo 3: Finansal Raporlama ve Sürdürülebilirlik Raporlaması Arasındaki Farklar

	Finansal Raporlama	Sürdürülebilirlik Raporlaması
Zaman Ölçeği	Raporlama Yılı	Gelecek Odaklı
Odak Noktası	Kurumun doğrudan kontrol ettiği konular	Sürdürülebilirlik Etkisi
Ekonomik Bakış	Maddi	Maddi Olmayan
Veri	Finansal	Finansal olmayan
Önemlilik	Finansal Önem	Okuyucu için Önemli olan Herhangi Bir Bilgi
Kullanıcılar	Pay sahipleri ve Yatırımcılar	Paydaşlar

Kaynak: Yükçü ve Kaplanoğlu, 2016. Sürdürülebilir Kalkınmada Finansal Olmayan Raporlamanın Önemi. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 18(1):69.

⁶<http://www.borsaistanbul.com/data/kilavuzlar/surdurulebilirlik-rehberi.pdf>

Finansal raporlama ilgili olduğu döneme dair finansal verilerin raporlaması iken sürdürülebilirlik raporlaması işletmelerin geleceğe yönelik stratejik ve yönetim kararlarını içermektedir. Finansal raporlamada yer alan veriler doğrudan işletme ile ilgilidir ancak sürdürülebilirlik raporlamasında dolaylı olarak çevresel ve sosyal boyutlar odak noktasıdır. Finansal raporlama maddi unsurlarla ilgilenirken sürdürülebilirlik raporlamasının kapsamı finansal olmayan verilerden oluşmaktadır. Finansal raporlamada pay sahipleri ve yatırımcılar için parasal bilgiler önemliken sürdürülebilirlik raporlamasından tüm paydaşların kendilerine yönelik bilgiler önemlidir.

Finansal raporlamanın yanında artık sürdürülebilirlik raporlamasının gerekliliği aşağıdaki gibi özetlenebilmektedir:

- Kuşaklararası eşitlik anlayışının toplumda yerleşmesi,
- Yatırımcıların yatırım kararlarında şeffaf ve hesap verebilir yönetim şekli arayışları,
- Paydaşların ekonomik kâr ile birlikte işletme faaliyetlerinin çevresel ve sosyal sonuçlarıyla ilgilenmeleri,
- Küresel boyutta artan çevresel ve sosyal sorunların artması bu sebeple uluslararası kurum ve kuruluşların konuya dikkat çeken bilinçlendirme çalışmaları,
- Toplumun işletmelerin faaliyetleri sonucunda oluşan sosyal ve çevresel sorunların en çok kendilerini etkilediğinin farkındalığı,
- Gelişmenin bir sonucu olarak rekabet ortamının büyümesi ve dolayısıyla işletmeler için marka ve itibar değerinin mali değerden daha önemli hale gelmesi,
- İşletmelerin faaliyetlerinin sonuçlarını öngörememeleri sebebiyle yaşanan işletme skandalları gibi birçok sebeple finansal raporlama ile birlikte sürdürülebilirlik raporlamasının önemi artmaktadır.

2.8. Sürdürülebilirlik Raporlamasına İlişkin İlkeler ve Kuruluşlar

Ekonominin küreselleşmesi ile birlikte bir ülkede meydana gelen ekonomik değişimler o ülke ile ilişkilerde bulunan bütün ülke ekonomilerini etkileyebilmektedir. Değişen ve gelişen dünya ile birlikte özellikle doğal kaynakların bilinçsizce kullanımı ve çevre kirliliği ekonomik algılarda yenilikçi yaklaşımlar gerektirmektedir. Ekonomilerde önemli bir unsur olan işletmelere bu konuda ciddi sorumluluklar düşmektedir. İşletmelerin

ve kuruluşların yerel, ulusal ve küresel anlamda ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlar içerisinde faaliyetlerinden kaynaklı etkileri ve bu boyutlardaki sorunları önleyebilme, en aza indirebilme hatta giderebilme çalışmalarına yön vermek, desteklemek, katkı sağlamak amacıyla dünyada birçok girişim tarafından ilke standartlar geliştirilmiştir. Bu girişimlerin bazıları; Küresel Raporlama Girişimi (GRI), Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü(OECD), BM Küresel İlkeler Sözleşmesi, SA8000 Belgesi, Sürdürülebilir Muhasebe Standartları Kurulu (SASB), ICC ve CERES Kuruluşları, ISO14001 Sertifikasyonu olarak sıralanabilmektedir.

2.8.1. Küresel Raporlama Girişimi (GRI)

Kökleri kâr amacı gütmeyen Çevresel Sorumlu Ekonomilerde Koalisyon ve Tellus Enstitüsüne dayanan, sürdürülebilirlik raporlamasının hazırlanmasında ve yayınlanmasında yol gösterici kuruluş,1997 yılında Boston'da kurulan GRI'dir⁷ . GRI tarafından ilk olarak 2000 yılında G1, 2002 yılında G2, 2006 yılında G3 kapsamlı sürdürülebilirlik raporlaması hazırlama kılavuzları yayınlanmıştır.2013 yılında yeniden gözden geçirilerek bugün hala geçerli olan G4 Sürdürülebilirlik Raporlama Kılavuzu kullanılmaktadır.

Küresel Raporlama Girişimi (KRG)(GRI) Raporlama İlkeleri açısından sürdürülebilirlik raporlamasında şeffaflığın sağlanması önem arz etmektedir. Bu nedenle sürdürülebilirlik raporunun hazırlanması aşamasında işletme içi tüm kuruluşlar tarafından uygulanmalıdır (Yükçü ve Kaplanoğlu, 2016).

Sürdürülebilirlik raporlamasının amacı, ölçme, açıklama yapma ve iç ve dış paydaşlara karşı sorumlu olunmasıdır. GRI (Global Reporting Initiative) Raporlama Çerçevesini temel alarak geliştirilen sürdürülebilirlik raporları, raporlama dönemi içerisinde işletmenin planlarını, taahhütlerini ve yönetim uygulamalarını kapsamaktadır.⁸

GRI İlkeleri, sürdürülebilirlik raporlarının küresel ölçekte karşılaştırılabilir, güvenilir ve tutarlı hale gelmesi için belirlenmiş standartlar ve ilkeler çerçevesinde raporlamaya imkân sağlamaktadır. Bütün kurumlar ister yeni başlamış olsun, isterse deneyimli olsun, sektörlerine, kuruluş yerine ya da büyüklüklerine bakılmaksızın ilkelere göre rapor

⁷ <https://www.globalreporting.org/information/about-gri/gri-history/Pages/GRI's%20history.aspx>

⁸ <https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/Turkish-G3-Reporting-Guidelines.pdf>

hazırlamaya yönlendirilirler. Raporlama, bağımsız ya da yıllık faaliyet raporu veya mali tablolarla birlikte yapılabilmektedir.

Rapor içeriğinin belirlenmesindeki ilkeler, işletme faaliyetlerinin çevresel ve sosyal etkilerini ve hissedarların beklenti ve menfaatlerini göz önüne alarak raporun içeriğinin nasıl olacağını belirlemede uygulanacak olan süreci tanımlamaktadır. Rapordaki bilgilerin, paydaşların işletme performansı hakkında makul ve sağlam değerlendirmeler yapabilmelerini ve önlemler alabilmelerini sağlamak bakımından önem arz etmektedir (Yükçü ve Kaplanoğlu, 2016).

GRI'nin yayınlamış olduğu çerçeve gönüllülük esasına dayanmakta ve işletmelerin sosyal, ekonomik, çevresel boyutlarını raporlamak amacıyla kullanılmaktadır. Sürdürülebilirlik raporlaması (sosyal sorumluluk raporlaması) için rehber kılavuzların içeriği aşağıdaki gibidir (GRI G4 Kılavuzları):

- Önsöz
- 1. GRI Sürdürülebilirlik Raporlaması Kılavuzlarının Amacı
- 2. Kılavuzların Kullanımı
- 2.1. Kılavuzlar
- 2.2. Sürdürülebilirlik Raporunun Hazırlanmasında Kılavuzların Kullanılması: İzlenecek Adımlar
- 2.3. Kullanım Bildirimi Talebi
- 3. Herhangi Bir Kuruluş Tarafından Sürdürülebilirlik Raporunu Kılavuzlarla 'Uyumlu Olarak' Hazırlamak Amacıyla Uygulanacak Kriterler
- 3.1 Kriterler
- 3.2 Gerekli Standart Bildirimlerin Referans Kullanılarak Raporlanması
- 3.3 Kılavuzlarla 'Uyumlu Olarak' Hazırlanan Raporlara İlişkin Not
- 3.4 Kılavuzlarla 'Uyumlu Olarak' Hazırlanmayan Raporlara İlişkin Not
- 3.5 G4 Kılavuzlarına Geçiş
- 4. Raporlama İlkeleri
- 4.1. Rapor İçeriğinin Belirlenmesine İlişkin İlkeler
- 4.2. Rapor Niteliğinin Belirlenmesine İlişkin İlkeler
- 5. Standart Bildirimler
- 5.1. Genel Standart Bildirimler

Strateji ve Analiz

Kurumsal Profil

Tanımlanan Öncelikli Unsurlar ve Çerçeveler

Paydaş Katılımı

Rapor Profili

Yönetişim

Etik ve Dürüstlük

5.2 Özel Standart Bildirimler

Yönetim Yaklaşımı Hakkında Bildirimler

Göstergeler

• Kategori: Ekonomik

• Kategori: Çevresel

• Kategori: Sosyal

–Alt Kategori: İşgücü Uygulamaları ve İnsana Yaraşır İş

–Alt Kategori: İnsan Hakları

–Alt Kategori: Toplum

–Alt Kategori: Ürün Sorumluluğu

6. Hızlı Bağlantılar

6.1. Entegre Raporlama ve Sürdürülebilirlik Raporlaması Arasındaki İlişki

6.2. Dış Denetim

Küresel raporlama girişimi tarafından paydaşlar; “kuruluşun faaliyetlerinden, ürünlerinden ve hizmetlerinden belirgin ölçüde etkilenmesi ve faaliyetlerinin kuruluşun stratejilerini başarıyla uygulayabilme ve hedeflerine ulaşabilme yeteneğini etkilemesi makul olarak beklenebilecek kuruluşlar ve bireyler” olarak tanımlamaktadır (G4 Raporlama İlkeleri). Çalışanlar, hissedarlar, tedarikçiler gibi kuruluşla bağı olanlarla birlikte yerel toplumlarda hassas gruplar veya sivil toplum kuruluşları gibi kuruluşla ilgisi olmayanlar da paydaş gurupları içerisinde sayılmaktadırlar.

GRI Raporlama İlkeleri, içeriğe ilişkin ilkeler ve kalite sağlamaya yönelik ilkeler olarak iki bölümden oluşmaktadır.

İçeriğe ilişkin ilkeler aşağıdaki özetlenebilmektedir:

1. Paydaş Kapsayıcılığı; kuruluş paydaşlarının tanımlanmasını ve paydaşlarıyla nasıl bir iletişim sistemi içerisinde olduğunun belirtilmesini ifade etmektedir. Paydaşların makul beklenti ve menfaatlerine ne şekilde cevap verildiği kuruluş tarafından açıklanmalıdır.
2. Sürdürülebilirlik Bağlamı; kurumun sürdürülebilirlik performansını kapsamlı bir sürdürülebilirlik çerçevesinde sunması gerekliliğini belirtmektedir. Sürdürülebilirlik raporlamasının amacı, ekonomik, çevresel ve sosyal şartların gelişmesine, iyileştirilmesine veya bozulmasına yerel, bölgesel ve küresel olarak ne derecede katkıda bulunulduğunun veya ileride bulunulacağını tespit edilmesidir. Dolayısıyla bireysel olarak yapılacak bir raporlama sürdürülebilirlik hedeflerini karşılamamaktadır.
3. Önceliklendirme; kuruluşun en çok etkiye sebep olduğu konuyu en önce raporlamasını ifade etmektedir. Kuruluşun ekonomik, çevresel ve sosyal konularında en çok etkiledikleri alanı veya paydaşların kurumun kararını makul ölçüde etkileyebilecek önemli gördükleri konunun öncelikli raporlamasıdır.
4. Eksiksizlik; kuruluşun içeriğe ilişkin ilkeleri bütünlük içerisinde dengeli bir ilişki kurarak raporlaması gerekliliğidir. Raporlanan unsurlar; ekonomik, çevresel ve sosyal etkileri yansıtmaya yeterli olmalı, unsur çerçevesi belirlenmeli diğer bir ifadeyle önceliklendirilmiş her bir unsur etkisinin meydana geldiği yerler belirtilmeli, raporlama uygun olduğu sürece faaliyetlerin ve etkilerin meydana geldiği dönemde sunulmalıdır.

Kalite sağlamaya yönelik İlkeler aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir:

1. Denge; genel performansın elverişli bir biçimde değerlendirilebilmesi için rapor, kuruluşun olumlu ve olumsuz yönlerini yansıtmalıdır. Rapor içeriği tarafsızlık çerçevesinde sunulmalı rapor okuyucularını yönlendirmemelidir.
2. Karşılaştırılabilirlik; raporlanan bilgiler zaman içerisinde kuruluşun performansındaki değişiklikleri analiz etmeye ve diğer kuruluşlarla göreceli analiz yapılabilmesine olanak sağlamalıdır. Raporlanacak bilgiler, tutarlı bir biçimde seçilmeli ve derlenmelidir.

3. Doğruluk; raporlanan bilgiler paydaşların kuruluşun performansını değerlendirebilmesi adına doğru ve detaya sahip olmalıdır.
4. Zamandalık; raporlama belli bir zaman takvimine göre yapılmalı ve paydaşların bilinçli ve bilgili kararlar almasına imkân sağlamak amacıyla zamanında raporlanmalıdır.
5. Netlik; kuruluş, raporları paydaşların kavrayabileceği biçimde açık, anlaşılır ve ulaşılabilir kılmalıdır.
6. Güvenilirlik; raporun hazırlanmasında kullanılan bilgiler ve süreçler, raporu hazırlayanlar dışındaki bireyler tarafından dahi gözden geçirilebilecek kontroller ve belgelerle desteklenmeli, önceliklendirme durumunun belirlenebilmesine imkân verecek biçimde toplanmalı, kaydedilmeli, derlenmeli, analiz edilmeli ve bildirilmelidir.

2.8.2. Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü (OECD)

1954 yılında kurulan Avrupa Ekonomik İş Birliği Örgütü'nün (OEEC) devamı niteliğinde olan OECD 1961 yılında dünya halklarının refahı ve ekonomik kalkınmasının sağlanması amacıyla kurulmuştur. Merkezi Fransa'nın başkenti Paris şehrinde yer alan 35 ülke üyesi bulunan kuruluş, dünya ülkeleri hükümetlerine problemlere ortak çözüm arayışı ve deneyimlerini birbirleriyle paylaşabilecekleri bir forum sağlamaktadır.

Hükümetlerin ekonomik çevresel ve sosyal değişimleri nasıl yöneteceklerini anlamalarını sağlamaya çalışan OECD, yatırımların ve küresel ticaret akışlarının üretkenliğini ölçmekte gelecek tahmini eğilimler için verileri analiz ederek karşılaştırmaktadır. OECD, kimyasal güvenliğinden vergilere ve tarıma kadar birçok alanda uluslararası standartlar oluşturmaktadır⁹.

1999 yılında OECD toplantısında üye ülkelerden kurumsal yönetim görüş ve önerileri alınarak işletmelerde kurumsal yönetim anlayışının desteklenmesi amacıyla Kurumsal Yönetim İlkeleri çerçevesi belirlenmiş ve 2004 yılında yeniden revize edilmiştir (Aracı ve Yüksel, 2016). Kurumsal Yönetim İlkeleri'nin bazıları aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir (Sancar,2013):

⁹<http://www.oecd.org/about/>

- Hissedarların hakları ve hissedarlara adil davranış; kurumsal yönetim yapısı hissedarların hakkını koruyacak biçimde şekillendirilmeli ve bütün hissedarlara karşı adil ve eşit davranılmalı,
- Kurumsal yönetimde hissedarların rolü; yasa tarafından veya ortak anlaşmalar sonucunda sağlanan hissedar hakları tanınmalı,
- Açıklık ve şeffaflık; kurumsal yönetim yapısı, işletmenin finansal durum, performans, sahiplik ve yönetim yapısını kapsayacak biçimde açıklığı zamanında ve şeffaflık çerçevesinde oluşturulmalı,
- Yönetim kurulunun sorumlulukları; kurumsal yönetim yapısı, yönetim kurulunun gözetimini sağlamalı ve yönetim kurulunun işletmeye ve hissedarlara hesap verilebilirliğini sağlamalıdır.

Diğer bir önemli bildirme ise OECD Konseyi'nin Haziran 2000'de yayınladığı devletler tarafından işletmelere tavsiyeler niteliğinde olan Çok Uluslu Şirketler Rehber İlkeleri yayınlanmıştır. 2011 yılında rehber revize edilerek yeniden yayınlanmış ve 2013 yılı itibariyle Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 43 ülke tarafından benimsenmiştir¹⁰. Bunlar, yasalara uygun ve sorumlu ticaret anlayışının benimsenmesini içermekte, gönüllülük esaslı olmakla birlikte devlet politikalarıyla uyumlu, işletmeler ile içinde faaliyetlerde buldukları toplumlar arasındaki ilişkiyi güçlendirmeye yönelik çok uluslu işletmelerin sürdürülebilir kalkınmaya fayda sağlamasını amaçlayan standart ve ilkelerden oluşmaktadır (Aktan ve Vural, 2007).

OECD Çok Uluslu Şirketler Rehber İlkeleri iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde; sorumlu iş prensipleri, genel çerçeve, raporlama, insan hakları, çevre, tüketici hakları, bilim ve teknoloji başlıklarını içeren genel hüküm ve politikalardan oluşmaktadır. İkinci bölüm ise; ilk bölümde yer alan genel hüküm ve politikaların yorumlanması anlatılmıştır (Saban ve Diğerleri, 2017).

2.8.3. BM Küresel İlkeler Sözleşmesi

BM Küresel İlkeler Sözleşmesi, Davos'da 1999 yılında düzenlenen Dünya Ekonomik Forumu sırasında Birleşmiş Milletler Genele Sekreteri Kofi Annan'ın "Binyıl

¹⁰https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/yatirim/yurtdisinaYatirim/OECD?_afLoop=16561998824592106&_afWindowMode=0&_afWindowId=null&_adf.ctrlstate=ahm9c9fc1_1#!%40%40%3F_afWindowId%3Dnull%26_afLoop%3D16561998824592106%26_afWindowMode%3D0%26_adf.ctrlstate%3Dahm9c9fc1_5

Kalkınma Hedefleri” doğrultusunda bulunduğu çağrıdan sonra Temmuz 2000 yılında resmîlik kazanmıştır¹¹. Bu sözleşme, imzalayan kuruluşların, küresel ekonominin dengeli ve sürdürülebilir bir biçimde gelişmesi sağlayabilmesi amacıyla çevresel ve sosyal boyutlarda belli ilkeler içerirken yatırımların tüm dünya halkları için yapılmasını vurgulamakta ve gönüllülük esasına dayanmaktadır. BM Küresel Sözleşmesi; insan hakları, iş gücü, çevre ve yolsuzlukla mücadele başlıkları altında on ilkeden oluşmaktadır¹².

Türkiye’de aralarında holdinglerin, sivil toplum örgütlerinin, eğitim kuruluşlarının, akademik kuruluşların ve KOBİ’lerin yer aldığı 71 katılımcı kuruluş sözleşmeyi imzalamıştır.

2.8.4. SA 8000 Belgesi

1997 yılında kurulan Uluslararası Sosyal Sorumluluk kuruluşu (SAI) tarafından ilki 2001 yılında geliştirilen daha sonra 2004, 2008 ve 2014 yıllarında güncellenmiş ve bugün geçerli olan, küresel boyutta çalışma standartları içeren gönüllülük esasına dayanan yönetim sistemi standardıdır¹³. SA8000 belgelendirmesi, çocuk iş gücü, iş sağlığı ve güvenliği, ayrımcılık, çalışma saatleri, ücretler gibi çalışanlara yönelik konularda işletmelere fayda sağlamaktadır. Bu nedenle Sosyal Parmak İzi olarak da anılmaktadır.

SA8000 belgelendirme sisteminin faydaları aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir¹⁴:

- İnsan kaynaklarına yatırım,
- Çalışanlarda moral ve motivasyon artışları,
- Yerel ve uluslararası pazarlarda işletme için prestij,
- Yatırımcıların ve tüketicilerin işletmeye olan güveninde artışlar,
- İş gücü maliyetlerinde düşüş,
- Örgütsel anlamda bağlılık artışı,
- Üretim maliyetlerin düşüşler,
- Çalışanlarda devamsızlığın azalması,

¹¹<https://ungc.bilgi.edu.tr/tr/ss.html>

¹²<https://ungc.bilgi.edu.tr/tr/ungc.html>

¹³<http://www.sa-intl.org/index.cfm?fuseaction=Page.ViewPage&pageId=1711>

¹⁴http://fbemoodle.emu.edu.tr/pluginfile.php/50460/mod_resource/content/1/SA8000.pdf

- Tedarikçilerin gözetimi ve denetimi,
- Ürünlerin kalitesinde ve yönetim performansında artış.

2.8.5. Sürdürülebilir Muhasebe Standartları Kurulu (SASB)

2010 yılında Harvard Üniversitesi Sorumlu Yatırım Girişimi tarafından finansal olmayan bilginin ölçülmesi amacıyla kurumsal performans ölçümünde şeffaflık ilkesi ile 2011 yılında California’da kurulmuştur ¹⁵. SASB Sektör bazında performans göstergeleri çalışmalarının altı sektöre uygulanması ile olumlu sonuçlar alınması üzerine 2012 yılında kuruluş faaliyetleri standartlarını duyurmuştur (Akarçay, 2014).

Kâr amacı gütmeyen ve bağımsız bir kuruluş olan SASB, sürdürülebilirlik ilkeleri ile muhasebe ilkelerini yan yana getirerek sektör bazında karşılaştırılabilir tablolar hazırlanmasına imkân sağlamaktadır.

2.9. Sürdürülebilirlik Raporlamasının Faydaları ve Önemi

Küreselleşmenin finansal sonuçlarından biri, işletmelerin sürdürülebilirlik kapsamındaki faaliyetlerini raporlamaya başlamasıdır. Bu raporlar genel olarak sürdürülebilir gelişme, kurumsal sosyal sorumluluk ya da çevresel, kurumsal ve sosyal yönetim raporları olarak adlandırılmaktadır. Sürdürülebilirlik raporlamasına önem verilmesinin nedenlerinden biride hissedarların sürdürülebilirlik ile ilgili bilgi talebinde bulunmasıdır (Özdemir ve Pamukçu, 2016). Bu finansal olmayan raporlar, sunduğu bilgiler aracılığı ile işletme yöneticilerine sosyal ve çevresel gereksinimlerin belirlenmesinde ve ekonomik büyümede faydalı bir araç olarak hizmet sunmaktadır. Ayrıca işletmelerin sürdürülebilirlik amaçlarının belirlenmesinde, verilerin toplanmasında ve bilgilerin iletilmesinde çalışanların ve yöneticilerin bu süreçte dahil edilmesini sağlamaktadır. Kurumsal sürdürülebilirlik bilgilerinin toplanmasında ve analizinde rol oynayan sürdürülebilirlik muhasebesi ve raporlaması işletme yönetimi için önemli bir araç haline gelmektedir (Çalışkan, 2012).

Sürdürülebilirlik raporlamasının (SR) işletmeler açısından içsel ve dışsal faydaları vardır. Bu faydalar Tablo 3’ de gösterildiği gibidir.

¹⁵<https://www.sasb.org/wp-content/uploads/2017/08/SASB-Timeline.pdf>

Tablo 4: Sürdürülebilirlik Raporlamasının Direkt ve Endirekt Faydaları

Direkt (İçsel) Faydaları	Endirekt (Dışsal) Faydaları
Paydaşlar için şeffaflığı sağlar	SR, paydaşlara bilgilerin iletilmesi ve böylece şeffaflığın ve kurumsal görünürlüğünün arttırılmasını sağlayabilir.
İtibarın arttırılmasını sağlar	SR, uzun dönemde pazar payının, marka değerinin ve müşteri bağlılığının arttırılmasını sağlar ve itibarın yapılandırılmasına yardımcı olur.
Sürekli gelişir	SR, sürekli öğrenmeyi ve gelişmeyi destekler. Raporlama, bir sonraki yılın raporunda yer alacak ilave sonuçlar için yönetimi harekete geçirebilir.
İnovasyonu destekler	SR, ileriye görüp düşünmeyi ve performans sergilemeyi teşvik eder ve böylece şirketin rekabetçi kalmasına yardımcı olabilir.
Risk farkındalığını ortaya çıkarır	SR, riskleri nasıl yönettiğini yansıtabilir.
Yönetim sistemlerinin geliştirilmesini sağlar	Doğru verilerin daha iyi bir şekilde toplanmasında yol gösterebilir.
Çalışanların farkındalığının ve motivasyonunun arttırılmasını, çalışanların yönlendirilmesini sağlar	SR hem işletme içinde hem de işgücü piyasasına, işletmenin çevresel ve sosyal konulara ilişkin işletme değerleri ve ilkelerine uyararak nasıl yaşayacağını gösterebilmesine yardımcı olabilir.
Uzun vadeli fonları çekebilme ve uygun finansman koşulları sağlamak	SR, uzun dönemli bakış açısına sahip sabırlı yatırımcıların işletmeye çekilmesine yardımcı olur ve finansörler ve sigortacılar için düşük risk primine imkân verebilir.
Finansal değer yaratılması	SR, şirketin maddi olmayan varlıklarının uzun dönemli hissedar değerini arttırma yeterliliğini ve istekliliğini yansıtmaya eğilimindedir.

Kaynak: Çalışkan, A.Ö. 2012. İşletmelerde Sürdürülebilirlik ve Muhasebe Mesleği İlişkisi. Mali Çözüm Dergisi, (112): 133-160.

Sürdürülebilirlik ile ilgili faaliyetler, hissedarların işletme üzerine algılarını geliştirmekte, böylece çalışan ile müşteri sadakatini güçlendirmekte ve yatırımcıların sermaye sağlama düşüncelerini arttırmaktadır.

Sürdürülebilirlik raporlamasının iç nedenleri genellikle işletme performansı ile ilgilidir. Raporlama süreci ile daha önce var olmayan ek bilgilerin üretilmesi ve var olan bilgilerin kalitesinin geliştirilmesi mümkün kılınmaktadır. İşletme içerisinde sürdürülebilirlik konusunda risklerin anlaşılmasına bu risklerin yönetilmesine yardımcı olmaktadır. Raporlama ile doğal kaynakların etkin kullanımı sağlanarak performans

gelişimi sağlanabilmekte maliyetlerde azalmalar sağlanabilmektedir. Raporlamanın dış nedenleri ise özellikle paydaşlarla ilgili olup hesap verilebilirliği arttırmak, olumlu ve değerli itibar yaratmak ve kamu güvenini sağlamaktır (Yükçü ve Kaplanoğlu,2016).

2.10. Sürdürülebilirlik Raporlamasında Gönüllülük ve Zorunluluk

İşletmeler, paydaşlar ve kamuoyu tarafından sürdürülebilirlik raporlarının önem kazanmasıyla birlikte bahsi geçen raporlamanın tutarlılık ve şeffaflık gereği belli standartlara uygun hale getirilmesi görüşü öne çıkmıştır. Buna göre; finansal ve finansal olmayan bilgilerin raporlanmasında kademeli olarak, sonuçta tek bir rapor olarak hazırlanması öngörülmektedir. Daha sağlıklı sürdürülebilir bir ekonomi için tek raporlamanın özellikle borsalar, işletmeler ve devlet otoriteleri tarafından desteklenmesi gerekmektedir.

Geleneksel muhasebe sistemi içerisinde yer alan finansal raporlama, farklı paydaşların ihtiyaçlarının karşılanması amacı ile periyodik ve yasal bir zorunluluk olarak yayınlanmaktadır. Finansal sonuçların yanında çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğe ilişkin bilgileri içeren sürdürülebilirlik raporlaması çoğunlukla gönüllülük esasına dayalı olarak hazırlanmaktadır (Çalışkan, 2012).

Sürdürülebilirlik raporlamasının hazırlanması aşaması bakımından işletmelerin gönüllülük veya zorunluluk esaslarından hangisini benimsedikleri birçok ülkede halen kendi tercihlerine bırakılmıştır. Ancak özellikle gelişen borsaların etkin olduğu ülkelerde, şeffaflık ve kamuoyunun bilgilendirilmesi hedeflenerek zorunlu standartlar uygulanması raporlamanın önemini arttırmaktadır. Bu tür uygulamaya geçiş yapan, sürdürülebilirlik açısından da önemli bir konuma sahip olan Güney Afrika Johannesburg Borsası, Haziran 2010 yılından itibaren borsada işlem gören tüm şirketlerine raporlamayı zorunlu kılmıştır. Diğer bir örnek olarak Çin'de yer alan Shanghai ve Shenzen Borsalarında 2008 yılında, Çin Çevre Koruma Bakanlığı'nın da katılımıyla işletmelerin çevresel faaliyetleri konusunda kamuoyunun aydınlatılması gerekliliği vurgulanarak şeffaflık ilkesi çerçevesinde raporlama zorunluluğu öngörülmüştür (Sancar, 2015).

Avustralya, Fransa, Belçika, Danimarka, Hindistan, İtalya gibi ülkelerde sürdürülebilirlik raporlamasına ilişkin zorunlu düzenlemeler bulunurken ülkemizde ve

daha birçok ülkede işletmeler bu raporlamayı gönüllülük esasına dayalı olarak hazırlamaktadırlar (Aracı ve Yüksel, 2016).

Faaliyet raporlamasına ek olarak gönüllülük esasına dayalı sürdürülebilirlik raporlaması, kurumsal açıdan sosyal, ekonomik ve çevresel unsurlar göz önüne alındığında olumlu bir gelişme olarak görülmektedir. Ancak artan çevre kirliliği ile birlikte dünyada işletmeler ve devlet otoriteleri açısından belli standartların da getirilmesi gerekliliği önem arz etmektedir. Raporlamanın faaliyet açısından zorunlu, sürdürülebilirlik açısından gönüllülük esası yerine tek bir raporlama standardı belirlenerek hazırlanıp sunulması işletmeler açısından iş yükünü hafifletme, paydaşlar ve kamuoyu açısından temiz işletme politikalarını destekleyici adım olabilecektir.

İşletmeler gönüllü raporlamayı dış baskıları azaltmak ve meşruiyetlerini güvence altında tutabilme aracı olarak kullanmaktadırlar. İşletmelerin bu aracı gerçek durumlarıyla ilgili değil de faaliyetleri ile ilgili algıları bozma amacı ile stratejik olarak kullanabilme ihtimalleri etik açıdan sorgulanmaktadır. Bu nedenle, sürdürülebilirlik raporlaması için finansal raporlama da olduğu gibi kısmi bir zorunluluğun getirilmesi uygun görülmektedir (Yükçü ve Kaplanoğlu, 2016).

Kurumların kendi iradeleriyle gönüllü olarak yaptıkları sosyal sorumluluk faaliyetleri ve raporları artık, dünyanın sınırlı kaynaklarını tüketen işletmelerin bu kaynakların sürdürülebilirliği için yerine getirmeleri gereken bir zorunluluk olarak dile getirilmektedir (Engin ve Akgöz, 2013).

Sürdürülebilirlik raporlamasının gönüllülük esasına dayalı olarak hazırlandığı ülkelerde, raporun hazırlanmasında ve yayınlanmasında borsalar teşvik edici olarak görülmektedir. Borsalar sürdürülebilirlik raporlamasının yaygınlaşması amacıyla rehber dokümanlar yayınlamakta, yatırımcılar ve işletmeler için eğitimler vermekte, çevresel ve sosyal konular odaklı endeksler oluşturarak sürdürülebilir yatırım ürünleri sunmaktadırlar (Aracı ve Yüksel, 2016).

BÖLÜM III. KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

3.1. Kurumsal Sürdürülebilirlik Unsurları

İşletmelerde geleneksel büyüme ve kâr amaçlı yönetim modeline alternatif olarak uzun vadede değer yaratmak ve aynı zamanda ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlarla birlikte kurumsal yönetim anlayışının işletme faaliyetlerine uyarlanması kurumsal sürdürülebilirlik olarak ifade edilmektedir.

Kurumsal sürdürülebilirlik, işletmelerin büyümesi ve kârlılığı açısından yeni ve gelişen kurumsal yönetim örneği olarak tanımlanmaktadır. Wilson (2003), sürdürülebilir kalkınmanın, kurumsal sürdürülebilirliğe katkısının iki aşamalı olduğunu belirtmiştir. İlk olarak işletmelerin sürdürülebilir kalkınma hedefi için, ekonomik, çevresel ve sosyal performans alanlarına odaklanması gerekliliğini vurgulamıştır. İkinci olarak sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmak için işletmelerin, hükümetlerin, sivil toplum kuruluşlarının ekonomik, çevresel ve sosyal boyutta ortak bir toplumsal hedef belirlemesidir. Sürdürülebilir kalkınma tek başına işletmelerin ne sebeple bu konuları önemsemesi gerektiği konusunu açıklayamamaktadır (Engin ve Akgöz, 2013). Dolayısıyla kurumsal sürdürülebilirliğin teorik alt yapısını, kurumsal sosyal sorumluluk, hesap verilebilirlik ve paydaş teorisi unsurları oluşturmaktadır.

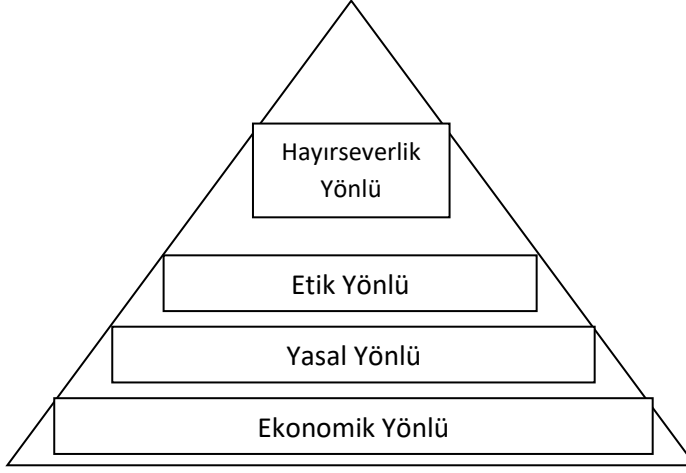
3.1.1. Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS)

Kurumsal sosyal sorumluluk, işletmelerin fiziksel ve sosyal çevreleri ile olan ilişkilerinin finansal ve finansal olmayan bilgilerle birlikte raporlanmasını ifade etmektedir.

Kurumsal sosyal sorumluluk kavramı, ilk kez Bowen tarafından 1953 yılında iş adamlarının ve işletmelerin çevreye ve topluma değer katan sosyal sorumluluk bilinciyle hareket etmeleri gerekliliğini dile getirmiştir. Daha sonra kurumsal sosyal sorumluluk kavramı, 1979 yılında Carroll tarafından hayırseverlik, etik, yasal ve ekonomik yönleriyle dört kategoriye ayrılmıştır. Carroll, bu çalışmasında, işletmelerin ekonomik sorumluluğu kendi değerleri için ancak hayırseverlik, etik ve yasal yönleri işletmelerin dış çevresi ve toplum için gerçekleştirdiğini belirtmiştir. (Engin ve Akgöz, 2013).

Carroll (1991) işletmelerin sosyal sorumluluk projelerini dört bakış açısıyla ele almış ve bunları Şekil 4’de gösterildiği gibi bir piramit ile sınıflandırmıştır.

Şekil 4: Kurumsal Sosyal Sorumluluk Piramidi

Kaynak: Carroll, A.B. 1991. The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholders. Business Horizons, 34: 39-48.

Piramidin hayırseverlik yönü işletmelerin gönüllü sorumluluğunu ifade etmektedir. İşletmelerin toplumun ve paydaşların beklentilerine yönelik yaptığı kurumsal sürdürülebilirlik çalışmaları organizasyonun toplumda iyi izlenim oluşturmaya katkı sağlamaktadır. Etik yönler, yasal sınırlamaların eksik kaldığı, içinde yaşanılan toplum tarafından beklenen ve toplumun değerlerine göre şekillenen sorumlulukları ifade etmektedir. Piramidin yasal yönü, kanun koyucular tarafından yazılı hale getirilen ve işletmelerin uyması beklenen yasal sorumluluklardır. Son olarak ekonomik yönlü olması ise mümkün olan en iyi seviyede kâr elde edilebilmesi ve faaliyet verimliliğinin sağlanabilmesini ifade etmektedir (Sarıkaya ve Akarca, 2011).

Wartick ve Cochran ise 1985 yılında kurumsal sosyal duyarlılık, kurumsal sosyal sorumluluk ve sosyal konuların bütünleşmesi ile meydana gelen kurumsal sosyal performans modelini ileriye taşıyarak politikalar, süreçler ve ilkeler çerçevesinde tekrar ele almışlardır. Wartick ve Cochran tarafından geliştirilen modelden yola çıkarak 1991 yılında Wood, Carroll’un kurumsal sürdürülebilirlik modelinin eksikliklerini belirleyerek çözüm önerileri belirlemiş olup, kurumsal sosyal ilkeleri, kurumsal davranışın sonuçları, kurumsal sosyal tepkisellik süreçleri altında üç boyutlu incelemiştir. Swanson ise 1995 yılında ekonomik ve görev yaklaşımını ilave ederek kurumsal sosyal performans modeline katkıda bulunarak daha da geliştirmiştir (Sansar, 2015).

İşletmelerin kurumsal sosyal sorumluluğu dört ana başlıktan oluşmaktadır. Bunlar ekonomik, hukuksal, etik ve gönüllü olarak sınıflandırılmaktadır (Taşlıyan, 2012):

- İlk olarak ekonomik sorumluluk, işletmeler açısından toplum tarafından arz edilen mal ve hizmetlerin üretilmesinde uzun vadede kaynakların etkin ve verimli kullanılması ve aynı zamanda işletme adına kâr elde edilmesidir.
- Hukuksal sorumluluk, işletmelerin kanuni ve yasal çerçeveler içerisinde ekonomik faaliyetlerini yürütmesi ile ilgilidir.
- Diğer bir sorumluluk alanı etik, kanuna bağlı olmadığı halde genel olarak işletmenin devlete, paydaşlarına, çalışanlarına, müşterilerine, rakiplerine ve toplumu kapsayan diğer gruplara karşı sorumluluğunu ifade etmektedir. İş ilişkilerin aldatıcı ve yanıltıcı olmamak, arz edilen mallarla ilgili piyasalarda fırsatçılık yapmamak, müşterilere karşı ürünleri hakkında aldatıcı bilgiler vermek, alacak tahsilinde ve borç ödemede gereken özeni göstermemek gibi davranışlar etik sorumluluk konusuna örnek olarak verilebilir.
- Son olarak gönüllü sorumluluk, işletmelerin bahsedilen dört sorumluluğu yerine getirirken öncelikle çevreye topluma karşı gönüllü sorumluluk davranışı içerisinde bulunmasını ifade etmektedir.

Kurumsal sosyal sorumluluk, işletme faaliyetlerinin toplum üzerindeki olumsuz etkilerini maksimum seviyede azaltmak ve olumlu etkilerini en üst seviyede tutmak için izlenen yönetim ve stratejiler olarak tanımlanabilmektedir (Dahlsrud, 2008).

Sosyal sorumluluk ve kurumsal sosyal sorumluluk kavramları farklı anlamlar içermektedirler. Sosyal sorumluluk, tüketiciyi aldatmama, tüketici haklarına saygılı olma, iş etiğine uygun davranışlarda bulunma anlamları içerirken, kurumsal sosyal sorumluluk kavramı, işletmelerin iç ve dış paydaşlarına, çevreye ve topluma karşı gönüllü olarak sorumlu davranışlarda bulunmasını ifade etmektedir (Kuşat, 2012).

Kurumsal sosyal sorumluluk ile kurumsal yönetim arasında iki temel çelişki bulunmaktadır. Bunlardan ilki önceleri çevresel ve toplumsal baskıya karşı yararlı bir hareket olarak gelişen kurumsal sosyal sorumluluk anlayışıdır. Hükümetlerin yetersiz kaldığı çevresel ve toplumsal sorunlara karşı işletmelerin bu sorunlara yönelmeleri ve kamu hizmeti sağlamaları beklenmiştir. İkincisi ise hükümetler tarafından yönetimde

yaşanan eksikliklerin giderilmesinde işletmelerin kendileri için yeteri kadar sürdürülebilirlik faydası sağlayamamalarıdır. Bu sebeple kurumsal sürdürülebilirlik kavramı, sosyal sorumluluğu kapsayan işletmelere ve kurumlara finansal ve yaşamsal olarak fayda sağlayan kapsayıcı bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Sancar, 2013).

Kurumsal sosyal sorumluluk, işletmelerde ekonomik ve yasal koşullara, iş ahlakına, işletmenin iç ve dış çevresiyle olan ilişkilerinde onların beklentilerine uygun çalışma stratejileri ve politikaları ile ilgilidir (Eren, 2000).

Sürdürülebilirlik kavramının önem kazanmasıyla birlikte dünyada kurumsal sosyal sorumluluk kavramı da eş zamanlı önem ve popülerlik kazanmıştır. İşletmeler açısından kurumsal sosyal sorumluluğun kazandığı bu önem ve popülerlik, sorumlu işletme anlayışı ile işletmeleri kendi kaynak ve kapasiteleri ölçüsünde topluma yönelik sorumlu faaliyetlerde bulunmaya yöneltmiştir (Senal ve Ateş ,2012).

Sosyal sorumluluk kavramı günümüzde, modern yaklaşımın etkisinde ilerleme gösteren ekonomik, etik, kanuni ve gönüllü sorumlulukların bileşimi haline gelmektedir. Bu bileşim, işletmelerin ekonomik ve kanuni çerçevede ortaya attıkları politikalarının ötesinde isteyerek benimsedikleri politika ve faaliyetlerini de içermektedir.

Wilson (2003), toplumun, sürdürülebilir kalkınma hedefini çabalamaya değer bir olgu olarak kabul etmesi durumunda, işletmelerin bu hedeflere ulaşmada topluma destek olmasını etik bir zorunluluk olarak görmüştür. Benzer anlamda, 2011 yılında AB Komisyonu'nun yayınladığı bildiri de kurumsal sosyal sorumluluk, işletmelerin toplum üzerindeki etkileri açısından yerine getirmeleri gereken sorumluluk olarak tanımlanmıştır. Buna göre, yürürlükteki mevzuata ve toplu iş sözleşmelerine saygı gösterilmesi, işletmelerin kurumsal sosyal sorumluluğunda ön koşul olarak belirtilmiştir. İşletmeler paydaşlarıyla iş birliği içerisinde çevresel, toplumsal ve etik konuları ile birlikte tüketici ve insan hakları konularını da işletme faaliyetlerine ve kurumsal sosyal sorumluluk stratejilerine dahil etmelidirler. Buradaki amaç, işletme çevresinin toplum için değer yaratması ve işletmenin toplum üzerinde oluşturabileceği olumsuz etkileri tespit edilmesi, önlenmesi ve azaltılabilmesidir (Yükçü ve Kaplanoğlu, 2016).

İlk kuruldukları dönemde işletmeler, sosyal sorumluluğu ekonomik haliyle görmüşlerdir ve kârlılık onlar için önemli bir unsur olmaya başlamıştır. Daha sonra sosyal

sorumluluk anlayışları yasal yönü ağır, kanunlara uygun bir süreç olmuştur. Gelişen işletmelerde ahlak yönlü, adilliği ve dürüstlüğü ön plana çıkaran sosyal sorumluluk anlayışına geçilmiştir. İşletme tam geliştiğinde sosyal sorumluluk artık hayırseverlik yönlü, kurumsal vatandaşlık örneği gösteren bir yapı üzerine oturmuştur (Kuşat, 2012).

İşletmeler toplum desteğinin devamlılığını sağlamak amacıyla sosyal sorumluluk kampanyalarına önem vererek kamuoyunun ve paydaşların bilgilendirilmesi hedefiyle dört unsuru içeren sosyal bilançolar yayınlamaya başlamışlardır. Bu sosyal içerikli bilançolarda yer alan dört unsur, işletmede istihdam edilen insan kaynakları, işletmenin ekonomiye ve büyümeye olan katkısı, çevre ile olan ilişkisi, sosyal ve kültürel faaliyetler gibi topluma yarar sağlayan faaliyetleri ortaya koymaktadır (Senal ve Ateş, 2012).

İşletmelerin, toplumda kabul görmesi ve devamlılıklarını sağlamaları, sadece toplumun sorunlarının farkında olunmasıyla değil bu sorunların çözümüyle ilgili ne yapıldığı ile ilişkilidir. İşletmelerin ticari olarak büyümesi toplumun beklentilerini de paralel olarak arttırmaktadır. Kurumsal sosyal sorumluluk bu noktada işletmeler açısından sorun çözücü anlam ifade etmektedir. Günümüzde çok uluslu işletmelerin çoğunluğu artık kurumsal sosyal sorumluluk projelerini desteklemekte, uygulamalar yapmakta ve refahın küresel düzeyde korunmasını ve gelecek nesillere aktarılması hedefi ile sürdürülebilir kalkınmayı desteklemektedirler (Özkoç ve Diğerleri, 2005).

Kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri işletmelerin, sosyal sorunların çözümüne ilişkin çalışmaları uzun vadede toplumun desteği ile satışların artmasına ve kar elde edilmesine, tüketiciler tarafından işletmeye karşı olumlu izlenimler yaratılmasına ve tüketici sadakatinin sağlanmasına, çalışanların işe bağlılıklarının gelişmesine, kurumun marka değerine ve itibarının artmasına yardımcı olmaktadır.

3.1.2. Sosyal Paydaş Teorisi

Kurumsal sosyal sorumluluk kavramından sonra kurumsal sürdürülebilirlik anlayışı için diğer bir yaklaşım sosyal paydaş teorisidir. Sosyal paydaş teorisi, sosyal sorumluluk anlayışı ile hareket eden her işletmenin sadece kendi hissedarları için değil diğer tüm paydaşların çıkarlarını eşit görerek aynı ölçüde değer yaratmasını ifade etmektedir (Kaptein ve Tulder, 2003).

Sosyal paydaş teorisi, işletmelerin kısa dönemli kârlılık amacıyla hareket etmesini eleştiren, uzun dönemli ve sürdürülebilir büyümeyi teşvik etmektedir. Bunu hayata geçirebilmek için ise tüm sosyal paydaşlarına, tüketicilerine, tedarikçilerine, müşterilerine, çalışanlarına ve sivil toplum kuruluşlarına karşı sorumluluk duygusuyla yaklaşmasını ifade etmektedir.

Paydaş, bir örgütün başarısını etkileyen ve etkilenebilen kişi veya gruplar olarak tanımlanmaktadır. En açık anlamıyla, işletme sahipleri, yönetim kurulu, hissedarlar, yatırımcılar ortaklar, çalışanlar, müşteriler, rakipler tedarikçiler, devlet ve toplum işletmelerin paydaşlarını oluşturmaktadırlar. İşletmenin iyi yönetiminden fayda sağlayan fakat kötü yönetiminden zarar gören tüm kurum ve kişiler paydaş olarak nitelendirilmektedir (Senal ve Ateş, 2012).

Paydaş teorisi, işletmelerin kâr anlayışını ve hissedarlarına değer yaratma amaçlarını genişleterek işletme dışı paydaşlar içinde değer yaratılması gerekliliğini vurgulamaktadır (Longo ve Diğerleri, 2005).

Paydaş teorisini ilk olarak ele alan Freeman (1984), paydaş gruplarını iç ve dış çevre olarak ikiye ayırmıştır. İç çevre, çalışanlar, yöneticiler ve işletme sahiplerinden oluşmaktadır. Dış çevre ise, tedarikçiler, müşteriler, rakipler, devlet, kredi verenler, ortaklar, topluluklar ve sivil toplum kuruluşları gibi işletme dışı ilgililerden oluşmaktadır. Freeman (2010)'a göre işletmelerde dış çevre ile olan ilişkiler ne kadar güçlü kurulursa ortak hedeflere ulaşılması o denli kolaylaşacak aksi halde kötü ilişkiler hedeflere ulaşılmasını zorlaştıracaktır (Altınay, 2016).

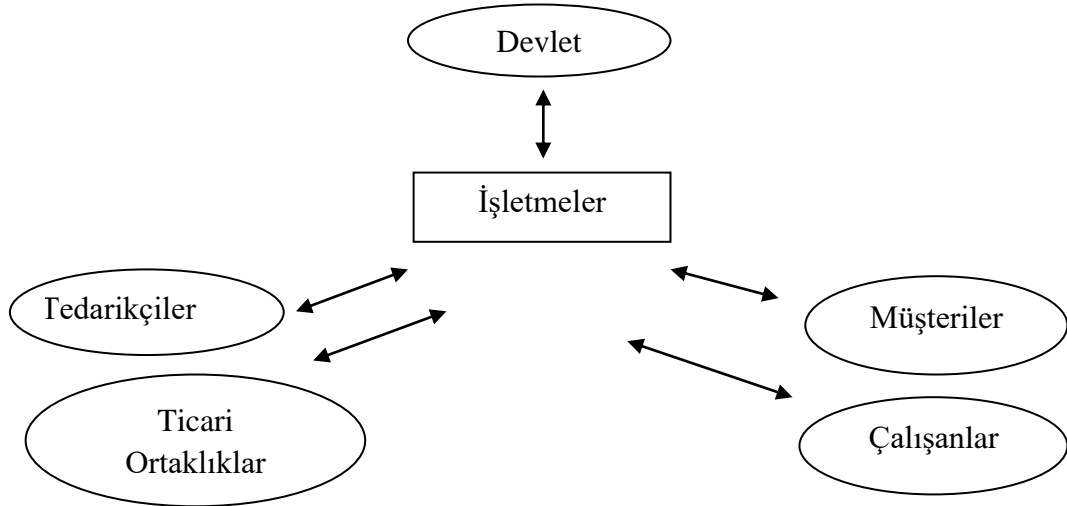
İşletme faaliyetlerini etkileyebilme ölçüsü göz önünü alınarak paydaşların tatmin edilebilmesinde iki temel yöntem bulunmaktadır. Birincisi, paydaş grubunun finansal açıdan desteklenmesidir. İşletmenin belli bir tedarikçiden mal satın alması, müşterilerine iyi bir mali değer sağlaması, hissedarlarına kâr payı tahsis edebilmesi, çalışanlarına ücret artışları öngörmesi, vergilerini zamanında ve gerçek değeriyle ödemesi, sosyal kuruluşlara yardım yapması gibi örnekler verilebilmektedir. İkincisi ise, paydaşlara yardımcı olunması veya zarardan korunması amacıyla çeşitli kararların alınmasıdır. Bu kararlar yasal sözleşmelere bağlı olabilir veya şikayetlerle harekete geçerek işletme de etkin yaptırımla amacına ulaşabilmektedir (Ertuğrul, 2008).

Paydaş teorisi; kurumsal sosyal sorumluluk, paydaş yönetimi ve paydaş katılımı ile bağdaştırılmaktadır. Paydaş yönetimi, işletmelerde paydaşların beklentilerinin anlaşılabilmesi, istek ve gereksinimlerinin tatmin edebilecek örgütsel davranışlarda bulunulmasını ifade etmektedir. Paydaş katılımı ise, kurumsal sosyal sorumluluğun karar alma sürecine dahil edilerek raporlanmasıdır (Çetin ve Diğerleri ,2015).

Günümüz rekabet koşullarında müşteriyi memnun etmek yeterli görülmemektedir. İşletmelerin tüm paydaş gruplarını ve çevreyi dikkate alarak bütüncül politikalar geliştirmeleri gerekmektedir. İşletmeler, paydaşlarının çıkarlarını sıraya koyarak uzun vadede değer yaratmak için paydaşlarının beklentilerini karşılamaya yönelik gerekli yönetim yetenekleri geliştirmek ve uygulamak zorundadırlar (Senal ve Ateş , 2012).

Kurumsal sosyal sorumluluk ile paydaş yaklaşımına bakıldığında iki fark bulunmaktadır. Bu farklar, farklı seviyelerdeki ve kategorilerdeki problemlere bakış ve çalışma prensiplerinde görülmektedir. Paydaş yaklaşımında işletmelerin bakış açısı, işletme ve paydaş arasındaki ilişkiyi etkiler anlayışı hakimken, kurumsal sosyal sorumlulukta toplum ve işletmeler arasındaki ilişkinin karşılıklı etkileşim içinde olduğu düşüncesi hakimdir. Paydaş teorisi teorik modeli Şekil 5’da gösterilmiştir.

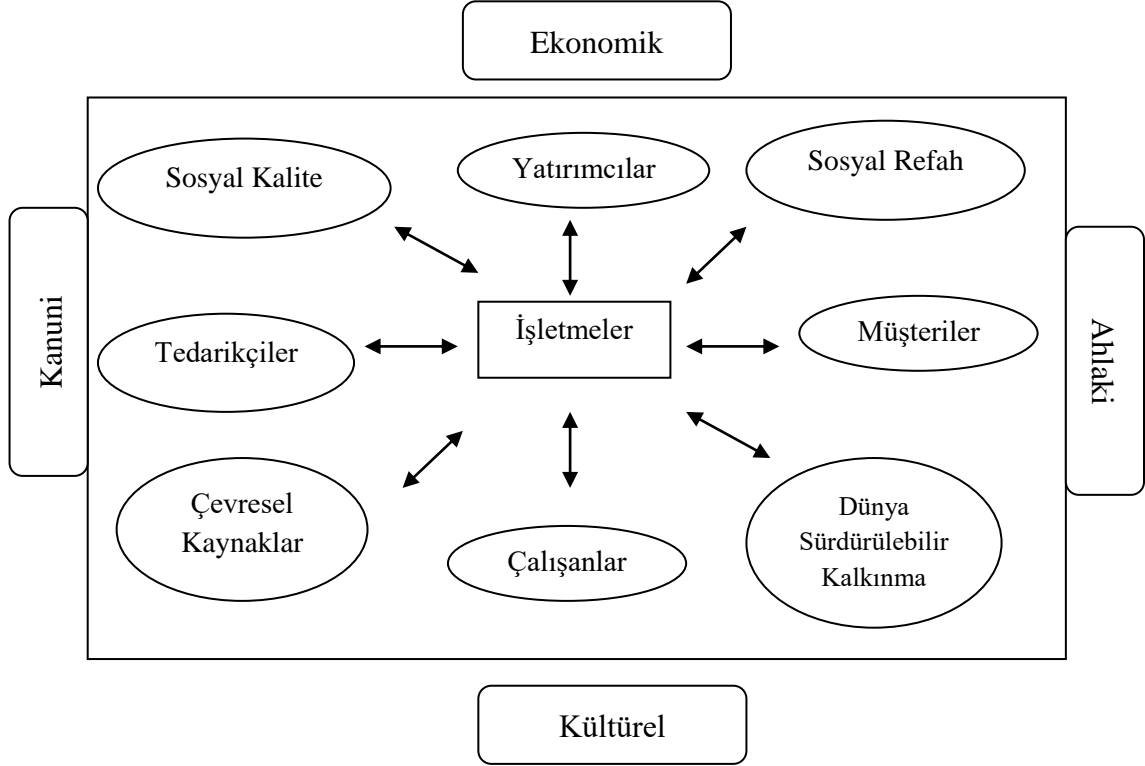
Şekil 5: Paydaş Teorisinin Teorik Modeli

Kaynak: Altınay, A.T. 2016. Entegre Raporlama ve Sürdürülebilirlik Muhasebesi. Journal of Süleyman Demirel University Institute of Social Sciences, (25): 47-64.

Paydaş teorisinden farklı olarak kurumsal sosyal sorumluluk teorik modeli Şekil 6’de gösterildiği gibidir.

Şekil 6: Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Teorik Modeli

Kaynak: Altınay, A.T. 2016. Entegre Raporlama ve Sürdürülebilirlik Muhasebesi. Journal of Süleyman Demirel University Institute of Social Sciences, (25): 47-64.

Şekil 7’de bulunan kurumsal sosyal sorumluluk anlayışında işletmelerin yatırımcılar, sosyal refah, müşteriler, dünya sürdürülebilir kalkınma, çalışanlar, çevresel kaynaklar, tedarikçiler ve sosyal kalite ile karşılıklı ilişki içinde bulunduğu görülmektedir. Bir başka önemli unsur ise, bu karşılıklı ilişkinin ekonomik, ahlak, kültürel ve kanuni değişkenler tarafından çevrelendiği ve bu değişkenler ile geçişken bir ilişki içinde olduğu görülmektedir.

3.1.3. Kurumsal Hesap Verilebilirlik Teorisi

Kurumsal sürdürülebilirliğin son teorisi kurumsal hesap verilebilirlik, işletmelerin faaliyetlerinin iç ve dış çevreyi etkilediğini ve bu sebeple işletmelerin faaliyetlerinden kaynaklı bu etkilerden sorumlu olmalarını ifade etmektedir. İşletmelerin faaliyetleri sonuçlarını ve bu faaliyetlerin etkilerini işletme dışı paydaşlarla kurumsal hesap verilebilirlik teorisi çerçevesinde raporlanması olarak açıklanabilmektedir. Hesap verilebilirlik teorisi, işletmelerin sadece finansal performanslarını değil aynı zamanda

sosyal ve çevresel performanslarının raporlanması gerekliliğini açıklamaktadır (Tüm, 2014).

Senal ve Ateş (2012) tarafından hesap verilebilirlik, liderlerin, organizasyonların ya da yöneticilerin bütünlüğü sağlamak için başvurdukları süreçlerden birisi olarak tanımlanmıştır. Kurumsal hesap verilebilirlik teorisine göre finansal bilgilerin ilgililer ve paydaşlarla şeffaflık politikası çerçevesinde paylaşılması özellikle yöneticilere sorumluluklar yüklemektedir. Ayrıca işletme yönetiminin, paydaşlara yetki ve görevlerin devri ile ilgili bilgi verilmesi, paydaşların eleştiri ve önerine geri dönüş yapılması, başarısızlık, yetersizlik veya hilekârlık sorumluluğunu üstlenmesini ifade etmektedir.

Günümüzde paydaşlar, işletmelerden sorumlu bir tüzel kişilik gibi davranmalarını beklemekte, faaliyetlerinin hangi yöntemlerle katma değer yarattığı hakkında şeffaflık çerçevesinde daha fazla bilgi talep etmektedirler. Paydaşlar artık işletmelerden finansal raporlarla birlikte faaliyetlerinin çevresel ve sosyal etkilerini şeffaf ve hesap verilebilir şekilde raporlamalarını beklemektedir (Aracı ve Yüksel, 2016).

Sürdürülebilirlik raporlamasında yönetimin, kamuoyuna ve paydaşlara işletme faaliyetleri ve planlamaları konusunda hesap verme sorumluluğu bulunmaktadır. Hesap verme sorumluluğunun yerine getirilmesi raporlamanın yapılması ile daha rasyonel olabilmektedir. Sürdürülebilirlik raporlaması sayesinde paydaşlar ve kamuoyu hem işletmenin finansal durumuyla ilgili detaylı bilgi edinmekte hem de işletme faaliyetlerinin çevresel ve sosyal sonuçlarını detaylı inceleme imkânı bulabilmektedirler.

3.2. Kurumsal Sürdürülebilirlik Modelleri

3.2.1. Stead ve Stead Modeli

Stead ve Stead (1994), sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi için bilimsel ve ekonomik değişimin yanı sıra yönetim uygulamalarının da değiştirilmesi gerekliliğini belirtmiştir. İşletmelerde kurumsal sürdürülebilirliğin sağlanabilmesinin yönetim anlayışlarının yenilikçi ve stratejik çerçevede eğitime açık olması gerektiğini, yalnızca kâr odaklı değil ekonomik, çevresel ve sosyal boyutların ele alınarak bütüncül bir yönetim anlayışıyla mümkün olabileceğini belirtmiştir (Stead ve Stead, 1994).

Bu model, sürdürülebilir kalkınmanın işletme organizasyonun bir parçası olması gerektiğini ifade etmektedir. Bu modele göre; işletmenin, çevre sağlığı ve işletme finansal durumunun birbiriyle ilişkili olduğu ortaya konarak uzun vadede işletmelerin sürdürülebilirlik hedeflerine katkıda bulunmaktadır (Eş, 2008).

3.2.2. Shrivastava ve Hart Modeli

Küresel büyüme ve gelişmenin doğal bir sonucu olarak teknolojik, çevresel ve sosyal riskler artmaktadır. İşletmeler ekonomik faaliyetleri sebebiyle risklerden ve olası krizlerden etkilenen kuruluşlardır. Shrivastava (1995), örgütsel yönetim anlayışında doğal çevreye yer verilmemesi, üretim faaliyetleri sonucunda çevreye verilen zararın sorumluluğunun alınmaması, kaynak tüketiminde sürdürülebilirliğin sağlanmaması, işletmelerde finansal risk olarak sadece kendi mali durumu ve piyasa koşullarının değerlendirilerek doğal çevrede yaratılan risklerin dikkate alınmaması ve en üstün varlık olarak insanın içinde bulunduğu ekolojik sistemi korumaması, sistemi bütün olarak görmemesi sebepleriyle geleneksel yönetim anlayışının sürdürülebilirlik için yetersiz olduğunu belirtmiştir. Örgütlerin endüstriyel süreçlerinde çevre, insan ve doğa konularında sürdürülebilir yönetim politikaları izlemelerini gerekliliğine değinmiştir (Shrivastava, 1995).

İşletmelerin sorunlar karşısında uzun vadeli çözümler üretmeleri gerekmektedir. Shrivastava ve Hart modeli, işletmelerin açık bir vizyon ve misyon sahibi olmaları gerektiğini ve sürdürülebilirliği işletme amacı haline getirerek sürdürülebilir kalkınmanın oluşumuna katkı sağlayabileceklerini vurgulamaktadır (Eş, 2008).

3.2.3. Gladwin ve Diğerleri

Gladwin ve diğerleri, sürdürülebilir kalkınma için hem geleneksel yönetim anlayışını hem de çevreci yönetim anlayışını eleştirmiştir. Gladwin ve diğerleri, sürdürülebilir kalkınmayı insanlığın gelişim süreci olarak tanımlamış ve daha iyi bir gelecek için beş unsurun önemine dikkat çekmişlerdir. Buna göre insanlığın bütünlükçü, bağlantılı, eşitlikçi, basiretli ve güvenlik içerisinde olması koşuluyla sürdürülebilir gelişmenin sağlanabileceğini belirtmişlerdir (Tokgöz ve Önce, 2009).

Modelde işletmenin sosyal sürdürülebilir prensiplerine göre tekrardan yapılanması ve yönlendirilmesi gerektiğini ve bunun için de işletme içi liderlik anlayışı gerektiğini söylenmiştir (Eş, 2008). İşletmelerin ve hükümetlerin sürdürülebilirliğin oluşması ve devamlılığının sağlanması konusunda önemli sorumlulukları bulunmaktadır. Bu konuda öncü olarak tüm paydaş gruplarının sürdürülebilirlik uygulamalarında yardımcı olmak ve gerektiğinde bilgilendirme, sonuçlarında ödüllendirme başlıca görevlerindedir.

3.2.4. Callens ve Tyteca Modeli

Callens ve Tyteca, kurumsal sürdürülebilirliğin bilinen ekonomik, çevresel ve boyutlarında olabileceğini ve bu boyutlarda sürdürülebilirlik ölçümlerinin yapılabileceğini belirtmişlerdir (Kestane,2016).

3.2.5. Van Someran Modeli

Bu model sürdürülebilirliğin çevresel boyutu ilgili olup işletmelerde üretim faaliyetlerinin girdilerinde kullanılan ürünlerin geri dönüşümü ve yeniden üretimine dikkat çekilerek bu konuda işletmelerde planlamalar yapılmasının önemi vurgulanmaktadır (Kestane,2016). Uzun vadede işletmelerde çevresel atıkların geri dönüşümü maliyetlerde düşüşler sağlayabileceği ürün süreçlerinde yenilikleri, işletmelerde çevresel misyonun geliştirilmesini ifade etmektedir.

3.2.6. Welford Modeli

Welford modelinde, 1997 yılında kurumsal sürdürülebilirlik konusunda iki farklı görüş ortaya konmuştur. Bunlardan ilki; işletme sürdürülebilirliğinin elde edilmesine yönelik üç boyutlu bir yaklaşım sunmaktadır. Bu yaklaşımda amaç; işletmelerin çevresel ve sosyal olumsuz etkilerinin azaltılması ve kârlılığın maksimum düzeye çıkarılmasıdır. Tablo 5' de Welford'un bu modelinin amaç ve araçları verilmiştir. Modelin avantajlarından biriside hedeflerin belirli amaçlara bağlanması ve bunların ölçülebilir olup rapor edilmesidir.

Tablo 5: Welford'un Üç Boyutlu Kurumsal Sürdürülebilirlik Modeli

Boyut	Amaçlar	Araçlar
Ürün	<ul style="list-style-type: none">• Ürünler• Kârlar• Hizmetler	<ul style="list-style-type: none">• Fonksiyonellik değerlendirmesi• Yaşam döngüsü analizi• Finansal hesaplar
Kişiler	<ul style="list-style-type: none">• Çalışan Uygulamaları• Diğer paydaşlar	<ul style="list-style-type: none">• Paydaş değerlendirmesi ve sosyal denetim• Personel politikaları ve denetlemeler
Gezegen	<ul style="list-style-type: none">• Türlerin korunması• Çevresel gelişme	<ul style="list-style-type: none">• Çevre denetimi• Eğitim ve kampanyalar• Şirket çevre yönetimi araçları

Kaynak: Eş, A. 2008. Sürdürülebilirlik ve Firma Üzerinde Sürdürülebilirlik Performans Ölçümü. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Welford ikinci modelinde, kurumsal sürdürülebilirliğin sosyal unsurunu diğer yaklaşımlara nazaran daha çok ön plana çıkarmıştır. Modele göre, çevre, güçlendirme, eşitlik, etik, ekonomi, eşitlik ve eğitim ölçütlerine önem verilmektedir. Her bir ölçüt için ayrı bir politikanın var olması ve bu politikaların etkin araçlarla uygulanması gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu ölçütlerle seviyelerin belirlenmesi ve sonraki yıllar için belirlenen hedeflere ulaşılması öngörülmektedir.

3.3. Kurumsal Sürdürülebilirlikte Karşılaşılan Sorunlar

Chung ve diğerleri (2011), işletmelerin, sürdürülebilirlikte karşılaştığı en önemli problemin etkin olmayan insan gücü ve sınırlı kaynak olduğunu belirtmektedirler. Zayıf ve güçsüz bir yönetimin varlığı, insan gücü ve kaynak yapısındaki sıkıntılar, karşılaşılan acil durumlarda işletmeleri daha da savunmasız bir yapıya büründürmektedir. Örgütü bir araya getiren üyeler arasında sürekli uyumun olması mümkün olmamaktadır. Özellikle örgütün zorluklarla karşılaştığı, sorunlar yaşadığı zamanlarda, örgüt içinde farklı seslerin yükselmesi kaçınılmaz olmaktadır. Bu zayıflıklar örgüt içinde istihdam edilen personellerle ilgili meydana gelen sıkıntılardır. Bir örgütün rakipleriyle olan ilişkilerinde, yanlış yönetim kararı sonucunda yaşadığı sorunlarda bulunmaktadır. Örgütün rolünü tam olarak benimseyememiş olması, zayıf iletişim ve koordinasyon sonucunda iş birliğinde yaşanan

belirsizlikler, üretim alanında şiddetli rekabet gibi örgütlerin kurumsal sürdürülebilirliklerini negatif yönde etkileyebilmektedir.

Kurumsal sürdürülebilirlik konusunda işletmelerin karşı karşıya geldikleri problemlerin temelde, ekonomik ve yönetim kaynaklı olduğu görülmektedir. Ekonomik sorunlar, üretim faktörlerinin hem yetersizliği ve etkin kullanılamaması hem de verimsizliği olarak meydana gelmektedir. Yönetimsel sorunlar ise, temel de işletme içinde iletişim problemlerinden ve yönetim etkinliğinin yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. İşletmelerin rekabet problemleri ise, ekonomik, yönetimsel ve hukuki bir özellik taşımaktadır.

Bowden ve diğerleri (2001) bir işletmenin sürdürülebilirliğinde karşı karşıya kalınan sorunlarla mücadelede, bütün işletme paydaşlarının farkındalığının ve motivasyonunun çevresel ve ekonomik performans kadar önem arz ettiğini kabul etmektedirler. Kurumsal sürdürülebilirlik engelleri ile mücadelede, değişime ve öğrenmeye ihtiyaç duyan örgütlerin durumlarını tekrardan gözden geçirmelerinin gerekli olduğu belirtilmiştir (Kuşat, 2012).

3.4.Kurumsal Sürdürülebilirliğin Muhasebeye Yansımaları

İşletmeler uzun süre hisse değerlerini arttırmaya, az maliyet ve yüksek piyasa fiyatları ile satış hedefi ile kâr odaklı anlayışı benimsemişlerdir. Fakat bu süreçte maliyetleri arttırması ve farklı yönetim anlayışı gerektirmesi sebepleri ile faaliyetleri sonucu oluşan endüstriyel kirliliği kontrol altına alacak yaklaşımlardan kaçınmışlar, çevreye verdikleri zarar göz ardı etmişlerdir (Senal ve Ateş,2012). Artan çevre kirliliği, toplum beklentilerdeki değişimler ve paydaş baskıları işletmelerde finansal raporlamanın yanında çevresel ve sosyal boyutlar içeren sürdürülebilirlik raporlamasına yönelmiştir.

Sürdürülebilirlik konusuna paydaşlar ve yatırımcılar açısından bakıldığında, işletme faaliyetlerinin yalnızca mali yönlerini raporlayan finansal muhasebe, raporlamadan beklenen faydaların elde edilmesinde işletme faaliyetlerinin çevresel ve sosyal boyutlarda etkilerini açıklama konusunda eksik kalmaktadır. Bu nedenle raporlama sistemine ve geleneksel muhasebeye eleştiriler gelmektedir. Bunlardan birincisi, işletme faaliyetleri sınırlarının dar bakış açısıyla işletmenin yasal kişiliği ile sınırlandırılmasıdır. İkincisi, kurumsal faaliyetlerin değerlendirilmesinde tutarlılık, tahakkuk ve ihtiyatlılık ilkelerinde

eksikliklerin olmasıdır. Bir başka eleştiri ise, cari, yerine koyma ve net şimdiki değer gibi farklı türlerde ölçülere dayanan paranın ortak değer ölçütü olarak kullanılması gibi eleştiriler karşımıza çıkmaktadır (Çalışkan, 2012).

Finansal raporlama ve muhasebe, sürdürülebilirlik kavramının açıklanmasında iki nedenle yetersiz kalmaktadır. Bunun ilk nedeni, işletmelerin stratejik uygulamalarda başarısızlık yaşamalarıdır. Başarılı organizasyonların arkasında yatan stratejileri belirlemekten ziyade hayata geçirebilme yeteneğidir. Ancak işletmeler özellikle, çalışanları tarafından tam olarak anlaşılabilmesi, ödül, strateji, hedef gibi teşvik edici unsurları stratejileriyle ilişkilendirememesi, kültürel değişimin gerçekleştirilememesi ve stratejilerin iş hedeflerine dönüştürülebilmesi sebepleriyle stratejik iş hedeflerine ulaşmada başarısızlık yaşamaktadırlar. Diğer neden ise etkili bir performans ölçümüne duyulan gereksinimdir. Sadece finansal bilgilere dayalı performans ölçütleri işletmeleri kısa dönemli yatırım araçlarına yöneltmekte ancak uzun vadede değer artışı yaratacak yatırımlara yeteri kaynağın ayrılamamasına neden olmaktadır (Güner, 2008).

Sevilengül (2005)'e göre geleneksel muhasebenin amacı; bir işletmenin kaynaklarının oluşumunu, bunların kullanım şeklini, işletmenin işlemleri sonucunda bu kaynaklardaki artış-azalış ve finansal açıdan durumunu içeren bilgiler sağlamaktır. Sürdürülebilir muhasebenin amacı ise, ekonomik, çevresel ve sosyal performans yönünden paydaşlara katma değer oluşturmak için sürdürülebilir raporlamaya imkân vererek işletmenin karar alma sürecini geliştirmektir (Kaya, 2016).

Muhasebe sosyal sorumluluk anlayışı, hukuki sorumluluktan daha kapsamlı olup, işletmelerin ekonomik faaliyetlerinin toplumu olumsuz etkileyebilecek yönlerini önleyen bir araçtır. Bu nedenle, muhasebe sadece işletmelere ait finansal nitelikteki bilgilerin raporlanması değil, bu raporların finansal sonuçları itibarıyla toplumun bütün kesimini ilgilendiren faaliyetlerdir (Lazol ve diğerleri, 2008).

Muhasebe, işletmedeki iç ve dış faaliyetlerle ilgili iş ve işlemlerin izlenmesi ve bunun sonucunda oluşacak borç ve alacak ilişkisini diğer bir ifade ile varlık oluşumlarının hesaplara kaydedilerek sonuçlarının ortaya konması sürecini ifade etmektedir (Senal ve Ateş, 2012). İşletmeler, muhasebe sayesinde elde ettikleri bilgiler ışığında oluşturdukları finansal raporlama ile yönetimin karar alma sürecinde durum değerlendirmesi yaparak hem

performans ölçümünü hem de gelecek için uygulanacak mali politikalara yön verirken raporlama sayesinde iç ve dış paydaşlara bilgi sağlamaktadırlar.

Kurumsal sürdürülebilirlik konusunda geleneksel muhasebe yapısının bilgi yetersizliği, dar bakış açısında kalması, kazanç ve kârlılığın, sosyal ve çevresel faktörlerden ön planda olması sebebiyle işletmelerin karşılaştığı risklerin ve fırsatların ölçülmemesi, maliyet dağılımlarının rastgele kullanımı, üretim maliyetlerine dar anlamda bakılması, uzun vadeli karar alma süreçleri yerine kısa vadeli kararların alınması gibi sebepler dolayısıyla son yıllarda çevresel ve sosyal faktörleri göz önünde bulunduran yeni muhasebe yaklaşımının ortaya çıkmasına zemin oluşturmuştur (Tüm, 2014).

İşletmelere kaliteli bilgi sağlayan geleneksel muhasebenin belge toplama, bölümlenme ve kayda alma işlemlerinin ötesinde sürdürülebilir muhasebe ile sürdürülebildiği geliştirilmesi ve raporlanması açısından rolü değişmiştir. Sürdürülebilir bir organizasyon da muhasebenin rolü aşağıdaki gibi belirtilmiştir (Senal ve Ateş, 2012):

- Sürdürülebilirlik konusunda örgütsel stratejiler geliştirmek, bu stratejileri uygulamak ve faaliyet kaynaklı riskleri yönetmek,
- Yönetim sistemi ile ilişkili tedarik zinciri geliştirmek, satın alma stratejileri ve standartlarını oluşturmak ve yönetmek,
- Paydaşlara geri bildirimde yardımcı olacak bilgiyi kolay, ulaşılabilir ve güvenilir olarak sunmak ve bu süreci desteklemek,
- İşletme faaliyetlerinde gönüllü, çevresel ve sosyal düzenlemelerle birlikte kurallar koymak,
- Çevresel ve sosyal faaliyetlerin çıktıları ile ilgili bilgilerin zamanında yayınlanmasına imkân verecek örgüt oluşturmak.

Sürdürülebilir muhasebe, işletme faaliyetlerinde çevresel ve sosyal faktörleri ön planda tutarak bunların etkilenme boyutunun ölçümlenebilir ve olumsuz etkilerin önlenmesi için karar alma sürecinin en uygun biçimde yönetimini amaçlamaktadır. Alınacak önlemler için diğer bir deyişle, çevresel ve sosyal etki maliyetlerinin hangi üretim maliyetlerine dağıtılacağını ve genel üretim maliyetlerinin ayrı ayrı belirlenmesini gerektirmektedir (Kaya, 2016).

Üçlü performans kavramı; üçlü sorumluluk, bütünleşik sorumluluk ve bütünleşik hesap verilebilirlik kavramları ile ifade edilebilmektedir. Üçlü performans kavramı, kârı işletmeler için bir başarı göstergesi olarak kabul ederken kârın elde edilmesine olanak sağlayan çevreyi ve o çevrede yaşayan topluma zarar verilmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. İşletmeler ekonomik performans, sosyal eşitlik ve ekolojik çevre konularını eş zamanlı olarak izleyip izlemediklerine göre değerlendirilmektedirler. Bu yolla paydaşlarının beklentilerini, isteklerini ve değerlerini kavrayabilme onlara cevap verebilme imkânı bulmaktadırlar. Toplum, işletme tarafından yaratılan değerleri fark edebilmektedir (Tokgöz ve Önce, 2008).

Sürdürülebilir muhasebe sisteminde geleneksel muhasebe sisteminde olduğu gibi ilk olarak üst yönetimin bilgi ihtiyacının karşılanması gerekmektedir. Sürdürülebilir muhasebe sisteminde temel amaç; işletmenin çevresel, sosyal ve ekonomik performansı ile ilgili bilgileri toplamak, bu bilgileri değerlendirmek ve değerlendirme sonucunda işletmeye geri dönüşümü sağlayabilmektir. Bu nedenle başta büyük işletmeler olmak üzere, faaliyet süreçlerinde uzun vadede kârı arttırabilmek için sosyal açıdan daha sorumlu ve çevreye duyarlı hareket edebilmek adına üç boyutlu muhasebe sistemine; sürdürülebilirlik performans karnesi, çevresel bilgi ve yönetim sistemlerine başvurumaktadırlar (Tüm, 2014).

Toplumun, finansal raporlar ile birlikte sosyal ve çevresel raporları talep etmeye başlaması üç boyutlu raporlama modeli kavramını ortaya çıkarmış ve işletmeler ekonomik, çevresel ve sosyal performanslarını raporlama başlamışlardır. Üç boyutlu raporlama modeli günümüzde temel alınan sosyal raporlama yaklaşımıdır (Yanık ve Türker,2012).

İşletmelerde sürdürülebilirlik muhasebenin ölçümlenebilmesi için 1990'lı yıllardan itibaren çeşitli yaklaşımlar geliştirilmiştir.

Gray (1994), sürdürülebilir muhasebenin ölçümlenebilmesi için üç yöntemden bahsetmiştir. Bunlar aşağıdaki gibi belirtmiştir (Senal ve Ateş, 2012):

1. **Sürdürülebilir maliyetler:** Muhasebe sürecinin başından sonuna kadar işletmenin var olabilmesi ve doğal sermayenin korunabilmesi için harcanan maliyetleri ifade etmektedir. Genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hesaplanan işletme kârından sürdürülebilir maliyetlerin düşülmesiyle sürdürülebilir kâr veya zarara ulaşılabilmektedir. Çevresel ve sosyal açıdan

yapılan bu maliyetlerin belgelendirilmesi sürecinde işletmeler zorlanmaktadırlar. Bunun sebebi, doğal sermaye ile ilgili yapılan maliyetlerin diğer bir ifade ile sürdürülebilir maliyetlerin hiçbiri işletme içi maliyetler gibi değerlendirilmiyor olmasıdır.

2. **Doğal Sermaye Stokunun Muhasebesi:** İşletmelerin sürdürülebilirliği, doğal sermaye stokunu koruyabilme başarılarını ifade etmektedir. Doğal sermaye, halihazırda var olan ve gelecekte mal ve hizmet sunumuna imkân sağlayacak olan doğal kaynakları ifade etmektedir. Doğal sermaye stoku muhasebesi, doğal çevrenin kaliteli olarak kullanıldığının gösterilmesi amacıyla doğal sermaye seviyesindeki değişimlerin kaydedilmesidir.
3. **Girdi-Çıktı Analizi:** Üretim sürecine giren tüm hammadde ve enerjinin üretim süreci sonunda ürün, emisyon ve atık olarak hesaplanması amaçlanmaktadır (Tüm,2014). Analiz sürecine dahil olan tüm hammaddeleri ölçmeye ve süreç sonucunda ortaya çıkan atıkların geri dönüşümünün analizi ölçümlenmektedir (Senal ve Ateş,2012). Bu analiz genellikle dengeleme tekniği olarak kullanılmaktadır.

Elkington (1997), yukarıda bahsedilen üç yöntemi birleştirerek üç boyutlu muhasebe ve raporlama sistemini genişletmiş işletmeleri bir bütün olarak görmeyi hedeflemiştir (Yanık ve Türker, 2012). Üçlü Sorumluluk Raporlaması, işletmelerin ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlardaki faaliyetlerinin raporlanmasını ifade etmektedir.

Sürdürülebilirlik başlarda işletmelerin çevreye duyarlı olması ve olumsuz etkilerini azaltması gereken bir kavram olarak görülse de geleneksel muhasebenin kavram çerçevesi, Elkington (1997) tarafından ortaya konulan “Triple Bottom Line” yaklaşımı ile finansal performansın yanında çevresel ve sosyal performansları kapsayacak şekilde genişletilmiştir (Aras ve Sarioğlu, 2015).

Üçlü sorumluluk raporlaması işletmelerin finansal raporlarının sürdürülebilirlik performans göstergeleriyle kapsamlı bir rapor haline getirilmesidir. Üçlü sorumluluk raporlamasının, ekonomik, sosyal ve çevresel olmak üzere üç boyutu bulunmaktadır (Şendurur ve Karacaer, 2017).

Diğer bir sürdürülebilir muhasebe ölçüm tekniği olarak Dengeli Sonuç Kartı ilk olarak 1990 yılında David Norton ve Robert Kaplan tarafından kâr amaçlı işletmelerde performans ölçme ve değerlendirme yöntemi olarak geliştirilmiş daha sonra 2001 yılında bu çalışmalarını stratejik yönetim modeli odaklı bir çerçeveye dönüştürmüşlerdir (Güner,2008). İşletmelerin stratejik yönetim odaklı olabilmeleri için beş temel ilke sunmuşlardır. Bunlar; stratejinin operasyonel terimlere dönüştürülmesi, stratejinin tüm çalışanlar tarafından benimsenmesi, stratejinin herkesin günlük işi haline getirilmesi ve stratejinin sürekli kılınması ve değişimin yönetilmesi olarak belirtilmiştir. Bu yolla işletmeler, stratejilerini uygulamaya dönük hedeflerle ilişkilendirebilmekte, bu ilişkiyi temsil eden göstergeleri gözlemleyerek stratejilerinin istenen sonuçlara ulaşip ulaşmadığını kontrol edebilmektedirler.

Geleneksel muhasebe sistemi, performans ölçüm tekniklerinin geçmişe dayalı bilgiler içermesi, kısa vadeli yaklaşımları, uzun vadeli stratejilere odaklanılamaması gibi sebeplerle sürdürülebilirlik ölçümünde yetersiz kalmaktadır. Bu yetersizliği gidermeyi amaçlayan Dengeli Sonuç Kartı (Balance Scorecard), işletmelerin sahip oldukları geçmiş finansal bilgilere dayalı sonuçların yanı sıra geleceğe yönelik müşteri memnuniyeti ve paydaş beklentileri çerçevesinde, işletme içi faaliyetlerin geliştirilmesini, değişime uyum sağlanabilmesi için insan, sistem ve işletme içi değerler çerçevesinde finansal olmayan değerleri esas alan, ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlarda dengenin sağlanmasına ve geri bildirim alınmasına imkân veren, stratejik hedeflere ulaşmayı amaçlayan performans ölçüm tekniğini ifade etmektedir (Senal ve Ateş, 2012).

Dengeli Sonuç Kartı, işletmelerin fiziksel varlık bilgileri ile birlikte, kaliteli ürün ve hizmetler, çalışanlar, iç süreçler, yenilik ve öğrenme gibi finansal olmayan konularda yöneticilere bilgi sağlamaktadır. Bu performans ölçümü sayesinde hazırlanan raporlarda müşteri ihtiyaçları, kalite gelişimi, verimlilik, piyasaya yeni ürün ve hizmet sunma, uzun vadeli yönetim gibi süreçler izlenebilmektedir (Güner,2008).

Ghalayini ve Noble (1996), birçok farklı raporda elde edilebilecek bilgilerin tek raporda elde edilmesi ve tüm performans ölçüm değerlerini zorlayacak işletme bölümlenmesini engellemesi özelliğiyle Dengeli Sonuç Kartı'nın iki temel avantajı olduğunu belirtmişlerdir. Benzer bir yaklaşımla Lopes (1996), finansal sürecini tamamlayan işletmelerin çeşitli alanlardaki performanslarının tek bir ölçüm yöntemiyle

değerlendirebilmesini önemli bir avantaj olarak belirtmiştir. DKS, işletmelerde finansal olmayan varlıkların etkili yönetilmesinde bir araç olarak görülmektedir. Erensal (2004), eğitim yatırımlarının performans ölçümünde ve eğitim harcamalarının geri dönüşünün hesaplanmasında Dengeli Sonuç Kart'ının kullanılabileceğini ifade etmektedir (Güner, 2008).

Bahsedilen çalışmalar sonucunda, 1997 yılında Boston'da kurulan Küresel Raporlama Girişimi tarafından yayınlanan kılavuzlar, günümüzde sürdürülebilirlik raporlamasının hazırlanması ve raporlaması aşamalarında işletmelere yol göstermektedir.

3.5. Kurumsal Sürdürülebilirlikten Beklenen Faydalar

Artan çevresel, sosyal ve ekonomik baskılarla birlikte işletmelerde artan kârlılık endişesi, yasal düzenlemeler ve paydaş baskıları işletmeleri bu baskılara karşı yeni çözüm yolları aramaya yöneltmiştir (Epstein ve Buhovac, 2014). 2002 yılında Pricewaterhouse Coopers(PWC) tarafından Amerika'da 140 işletme katılımıyla sürdürülebilirlik raporlaması üzerine yapılan bir araştırmaya göre; araştırmaya katılan işletmelerin %75'nin sürdürülebilirlik uygulamalarına katılımlarının başlıca nedenleri; %90 işletme itibarını arttırması, %75 rekabet avantajı sağlaması ve %73 maliyetlerden tasarruf etmeleri olarak belirtilmiştir(Kestane,2016).

Birçok işletme ve sektörel organizasyonlar tarafından sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlanması ve üçlü sorumluluk raporlamasının geliştirme yollarının tanımlanmasında sürdürülebilirlik kavramı tartışılmaktadır. Azapagic (2002), işletmeleri kurumsal sürdürülebilirliğe yönlendiren iki temel neden olduğunu belirtmiştir. İşletmeleri kurumsal sürdürülebilirliğe yönlendiren ana neden sürdürülebilir gelişmenin desteklenmesine katkı sağlanması için artan yasal düzenlemelerdir. Buna örnek olarak Avrupa Birliği Komisyonu tarafından kurumsal sosyal sorumluluğa teşvik etmesi amacıyla politikalar ve yasal düzenlemeler oluşturulmuştur. Üretici sorumluluğundan kirlilik ödemeleri düzenlemelerine, sosyal hükümet ve iş gücü standartlarına kadar bütün endüstri sektörlerini kapsayan tüketim ürünlerinin temel süreçleri ele alınmıştır. Diğer önemli temel neden ise, işletmelerin ticari hayatlarının daha uzun vadeli olması için mantıklı yol olarak görülmesi ve faydalar içermesi düşüncesidir (Azapagic, 2002). Dünya Sürdürülebilir Kalkınma İş Konseyi (WBCSD) ve Uluslararası Sürdürülebilir Kalkınma Enstitüsü (IISD)

tarafından yayınlanan son raporda kurumsal sürdürülebilir kalkınma faydaları aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir (Tokgöz ve Önce, 2009):

1. Maliyet Tasarrufları,
2. Sermaye Kaynaklarına Ulaşılmasında Kolaylık,
3. Sektörel Standartların Belirlenmesinde Etkinlik,
4. Kurumsal İtibarin Güçlendirmesi,
5. Pazar Avantajları,
6. Etik Değerlere Duyarlı Yatırımcıları Cezbetme.

3.5.1. Maliyet Tasarrufları

Temiz üretim yöntemleri ve teknolojik ürünlerin kullanılması hammadde, ürün ve enerji kullanımını verimli hale getirerek işletmelere maliyet tasarrufu sağlamaktadır (Azapagic, 2002).

Maliyet tasarrufuna yönelik faydalar, üretim faaliyetlerinde, işçilik maliyetlerinde ve işçi sağlığı ve güvenliği maliyetlerinde görülmektedir. Çalışanlar ve toplum için sağlıklı ve güvenli çalışma ortamı, motivasyonu artırma yoluyla üretkenlik sağlarken tazminat ve yasal ihtilafları azaltmakta, sosyal hizmet ve sağlık giderlerini düşürmektedir. İyi çalışma koşulları, iş gören devir hızını attırmakta diğer bir deyişle devamsızlığı önlemekte sendikalarla olası çatışmaları azaltmaktadır (Tokgöz ve Önce, 2009).

3.5.2. Sermaye Kaynaklarına Ulaşılmasında Kolaylık

İşletmeler sürdürülebilirlik kalkınma uygulamaları yoluyla daha az riskle karşılaşmakta ve daha düşük faizlerle borç kaynağı sağlayabilmekte, sigortalama maliyetlerini düşürülebilmektedirler (Azapagic, (2002).

3.5.3. Sektörel Standartların Belirlenmesinde Etkinlik

En iyi uygulamaların gerçekleştirilmesiyle işletmeler, sektöre yön verebilme rakiplerinden önde olma avantajı sağlamakta yasal düzenlemelerde değişime yöne verebilme fırsatı yakalamaktadırlar.

3.5.4. Kurumsal İtibarı Güçlendirmesi

Paydaşların işletme hakkındaki duygusal bir yansıması olan kurumsal itibar, işletmeye rekabet avantajı sağlayan maddi olmayan varlıklardandır (Musteen ve diğerleri,2010). İşletmeye itibar ve statü sağlayabilmekte, olumlu değerler yaratabilmektedir.

İşletmenin sürdürülebilir girişimlerde bulunması, kurumsal itibarlarının artış göstermesine, sosyal itibarlarının güvence altında olmasına ve itibar konusundaki risklerinin de azalmasına yardımcı olmaktadır. Etkili iletişimin olması için paydaşların beklentilerine özen göstermeli, eğitim faaliyetlerine çaba harcanmalı, doğru bilgilendirilme yapılmalıdır (Kestane,2016).

3.5.5. Pazar avantajları

Tüketicilerin bilinçlenmesi, geri dönüşüme ve çevreye verdiklerin önemin her geçen gün artması, işletmeleri, etkileri çevresel ve toplumsal unsurları göz önünde bulundurulmuş ürün ve hizmetler sunmaya ve bu konuda daha bilinçli olmaya yöneltmiştir. Tüketicilerin satın alma düşüncelerini ve beklentilerini test etme konusunda birçok araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmalardan biri; 2010 yılında National Geographic tarafından 17 ülke ve 17000 tüketicinin katılım sağladığı tüketicilerin sürdürülebilir davranış ve tutumları araştırmasıdır. Yapılan araştırmayla tüketicilerin sürdürülebilir davranış ve tutumlarında artış gözlemlenmiştir (Coscone ve Diğerleri,2010).

İşletmelerin sürdürülebilirlik uygulamaları ile güçlü tedarik zinciri yönetimi, müşterileri ile daha nitelikli ve kapsamlı ilişkilerinin kurulmasının yanı sıra sadece üretim yapan işletme modelinden ürettiği ürünlerle birlikte hizmet sağlayabilmesi açısından değer yaratılabilmektedir (Tokgöz ve Önce, 2009).

3.5.6. Etik Değerlere Duyarlı Yatırımcıları Cezbetme

Özellikle borsada işlem gören işletmeler, kurumsal sürdürülebilirlik uygulamaları ve raporlaması ile kurumsal itibarlarını güvence altına alarak etik değerlere duyarlı yatırımcıların ilgisini çekebilmektedirler (Azapagic, 2002).

1990'lı yıllardan itibaren Anglo-Amerikan işletmeleri tarafından, işletmeler ile çevre arasındaki ilişki önem kazanarak dünyada iş etiği yaygınlaşmıştır. Günümüzde ise, çalışanların ve iş beklentilerinin farklılaşması, işletmelerin uluslararası özelliklerinin artması, işletmelerin ve toplumların kültürel yönlerinde oluşan farklılıklar organizasyon verilerinin yeniden biçimlendirilebilmesine olanak sağlamıştır. İşletmelerin, organizasyon yapılarında örgütsel etik davranış kuralları çalışmalarını artırma eğiliminde oldukları gözlemlenmiştir (Gök, 2008). Bu farklılaşmalara ve çabalara rağmen yapılan araştırmalarla işletmelerdeki etik uygulamaların beklentilerin altında olduğu görülmüştür. 2002 yılında İngiltere'de insan hakları ve çevre üzerine yapılan bir araştırmaya göre; katılımcıların yarısından fazlasının sivil toplum kuruluşlarına inandığı buna nazaran işletmelerin açıklamış oldukları bilgiye ise %6 gibi düşük bir oranla inandıkları görülmüştür. Bu nedenle, işletmelerin etik uygulamalar konusundaki çalışmalarını arttırmaları gerekmektedir. Dünyada meydana gelen işletme skandalları, işletmelerde etik uygulamaların öneminin vazgeçilmezliğini ortaya koymuştur. Örneğin Alman firması olan Volkswagen 2015 yılında, emisyon testlerinde manipülasyon yapmış insan sağlığına ve çevreye zarar vererek etik olmayan davranış sergilemiş ve itibar kaybetmiştir. Bu nedenle, yatırımcıların ve tüketicilerin işletmelerde sadece kârlılığa odaklanılmadığı, işletmelerdeki itibar ve etik uygulamalara önem verdikleri ortaya çıkmıştır.

Yapılan birçok araştırma ve tüketici davranışları, işletmelerde iş planlamalarının oluşturulması, ürün geliştirme süreçleri, iç ve dış pazarlarda sürdürülebilirliğin sağladığı rekabet avantajı gibi konular sebebiyle sürdürülebilirlik uygulamalarına önem vermeleri gerektiğini gözler önüne sermiştir.

3.6. Kurumsal Sürdürülebilirliğin Ölçümünde Endeksler

Finansal olmayan bilgilerin kamuoyu ile paylaşılmasında borsalar teşvik edici görev üstlenmektedir. Günümüzde birçok borsa, finansal olmayan bilgilerin paylaşılmasını, borsaya kote şartı olarak göstererek kuruluşların sürdürülebilirliği öncelikli olarak benimsemesini ve yatırımcıların yatırım kararlarında sürdürülebilirlik performanslarını da göz önünde bulundurmalarını sağlamaktadır (Aras ve Sarıoğlu, 2015).

Sürdürülebilirlik raporlamasının gönüllülük esasına dayalı olarak hazırlandığı ve raporlandığı ülkelerde, sürdürülebilirlik endeksleri önem teşkil etmektedir. Borsalar

şeffaflık çevresinde düzenlenmiş piyasalar oluşturmada ve listelenen kuruluşlar arasında finansal ve kurumsal faaliyetlerin açıklanmasında en iyi uygulamaları desteklemede önemli rol oynamaktadırlar. Sürdürülebilirliğin desteklenmesi amacıyla borsalar, listeleme gereklilikleri, gönüllü, girişimler, rehber dokümanlar, yatırımcılar ve kuruluşlar için eğitimler, sosyal, çevresel ve yönetim konularına odaklı endeksler gibi çalışmalarda bulunmaktadır (Aracı ve Yüksel, 2016). Borsalarda oluşturan gönüllü kamu açıklamalarının zorunluluk olmaksızın puanlamaya dayalı sürdürülebilirlik endeksleri kurumsal sürdürülebilirliğin şeffaflığı açısından teşvik etmede en etkili araçlardan biri olarak görülmektedir.

İşletmelerde sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi, bir değişim aracı olarak görülebilmesi ve uygulanabilmesi için kolaylaştırıcı nitelikte özellikle paydaşlar açısından karşılaştırılabilir olmasını ve ilerlemenin izlenebilmesini sağlamak adına borsalarda ölçüm tekniği olarak sürdürülebilirlik endeksleri oluşturulmuştur (Tokgöz ve Önce, 2009).

Yatırımcılara araştırmalar yapan “KLD Research&Analytics” kuruluşu tarafından 1990 yılında hesaplanan Domini400 Sosyal Endeksi ilk endeks olma özelliğini taşımaktadır. Ancak sürdürülebilirlik endeksinin yatırımcılar ve kuruluşlar tarafından ilgi görmesi ve önem kazanması 1999 yılında kurulan Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi'nin başarısının fark edilmesiyle gerçekleşmiştir (Sansar, 2015).

Tablo 6’da dünyada geliştirilmiş bazı sürdürülebilirlik performans göstergeleri tarihleri ve işleyişleri ile birlikte gösterilmiştir.

Tablo 6: Başlıca Sürdürülebilirlikle İlgili Performans Göstergeleri

Göstergeler	Yıl	İşleyişi
FTSE4Good Endeksi	1995	Londra, işletmelerde çevresel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi, paydaşlarla iletişimin geliştirilebilmesi, insan haklarının desteklenmesi gibi konularda çalışmalar yapılan endekstir.

Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative)	1997	Ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlardan oluşan üçlü sosyal sorumluluk kavramı bütün olarak ele alınmış, kapsamlı bir çerçevede kılavuzlar oluşturulmuş ve yayınlanmıştır. Dünyada en kabul görmüş inisiyatiftir. İlk olarak 2000 yılında daha sonra sırasıyla 2002, 2006 ve 2013 yılında bugün halen geçerli olan G4 Sürdürülebilirlik Raporlama Kılavuzları yayınlanmıştır.
Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi (DJSI).	1999	Yatırımcılara ve analistlere, kuruluşları sürdürülebilir performans göstergelerine göre değerleyebilme amacı ile kurulmuştur.
Çevresel Sürdürülebilirlik Endeksi (Environmental Sustainability Index).	2005	Dünya Ekonomik Forumu Geleceğin Küresel Liderleri Çalışma Grubu, Colombia Üniversitesi Yerbilimi Bilgi Merkezi ve Yale Üniversitesi Çevre Hukuku ve Politikası Merkezinin ortak çalışmaları ile oluşturulmuştur. Dünya ülkeleri için ülkelerin çevresel performans göstergelerini ve ilerlemelerini izlemeyi hedefleyen endeks olarak geliştirilmiştir. Çevrenin korunması ve çevresel risklere karşı kurumsal ve toplumsal olarak uluslararası iş birliği içerisinde mücadele edilmesi amaçlanmaktadır.

Kaynak: Tokgöz, N. ve Önce, S. 2009. Şirket Sürdürülebilirliği: Geleneksel Yönetim Anlayışına Alternatif. Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 11(1);26.

Sürdürülebilirlik endeksi konusunda, Londra, Nasdaq ve Euronext borsaları öncü olarak nitelendirilmektedir. Ayrıca son on yıl incelendiğinde Norveç (2008), İspanya (2008), Avusturya (2008), Danimarka (2008), İsveç (2008) gibi gelişmiş ülkelerde sürdürülebilirlik çalışmalarının hız kazandığı görülmektedir (Sansar, 2015).

Türkiye'nin de arasında olduğu gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilirlik endeksleri kısmi olarak tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7: Gelişmekte Olan Ülkelerde Sürdürülebilirlik Endeksleri

Ülke	Borsa	Endeks	Yıl
Güney Afrika	Johannesburg	JSE SRI Index	2004
Brezilya	BM&FBOVESPA	Corporate Sustainability Index	2005
Çin	Şangay Borsası	SSE SRI Index	2009
Endonezya	Endonezya Borsası	SRI-KEHATI Index	2009
Kore	Kore Borsası	Korean SRI Index	2009
Mısır	Mısır Borsası	S&P EGX ESG Index	2010
Türkiye	Borsa İstanbul	BIST Sustainability Index	2014

Kaynak: Sansar, N. G. 2015. Sürdürülebilirlik ve Kurumsal Sosyal Sorumluluk Açısından Sermaye Piyasasının Etkinliği ve Borsa İstanbul Örneği, Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, İstanbul.

Endeksler, kurumsal fırsatlarını ve risklerini farkındalıkla yöneten şirketlere rekabet avantajı sağlarken şirketlerin sürdürülebilirlik stratejilerini ortaya koymakta yaptıkları faaliyetlerin ve aldıkları kararların bağımsız olarak değerlendirilmesine imkân sağlamaktadır (Aras ve Sarıoğlu, 2015).

3.6.1. Borsa İstanbul Sürdürülebilirlik Endeksi

Borsa İstanbul, Türk İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği (SKD) iş birliğiyle Sürdürülebilirlik Endeksi Projesi başlatılmıştır.

Endeksin kurulmasıyla sürdürülebilirlik bilgisinin artırılması ve uygulamaların yaygınlaşması hedeflenmektedir. Şirketler açısından sürdürülebilirlik endeksi, yeni bir piyasa ile performans ölçümü sağlamakta, hesap verilebilirliği, şeffaflık ve sürdürülebilirlik konularında riskleri öngörme ve bu riskleri önleyebilme stratejileri

geliştirebilmelerini sağlamaktadır. Endekse kaydolun şirketler açısından küresel pazarlara ulaşmada kolaylık ve yabancı sermayedarların katılımına erişme imkânı bularak daha kolay ve ucuz sermaye kaynaklarına ulaşabilmektedirler (Sancar,2015).

BIST Sürdürülebilirlik Endeksi, Borsa İstanbul'da işlem gören ve kurumsal sürdürülebilirlik performansları üst seviyede olan şirketlerin yer aldığı bu sayede özellikle Türkiye'de borsada işlem gören şirketler arasında bilgi ve uygulamaların artırılması hedefiyle 4 Kasım 2014 tarihinde XUSRD koduyla fiyat ve getiri olarak hesaplanmaya başlanmıştır. Endeksin hesaplanması amacıyla BIST ile Uluslararası Ethical Investment Research Services Limited (EIRIS) şirketi arasında 2013 yılında iş birliği anlaşması imzalanmıştır. Endeks, yerel ve küresel anlamda şirketlerin kurumsal performanslarının değerlendirilmesini imkân sağlamaktadır. Endeks sayesinde şirketler, kurumsal sürdürülebilirlik hedefiyle şeffaflık ve hesap verilebilirliklerini daha iyi seviyelere taşıyabilmekte, sürdürülebilirliğe ilişkin risklerin yönetiminde kendilerini geliştirebilmektedirler¹⁶. Endeks sayesinde yatırımcılar kurumsal sosyal sorumluluk ilkelerini benimsemiş şirketleri ayırt edebilmekte dolayısıyla yatırım kararlarında fayda sağlayabilmektedirler.

EIRIS kuruluşu tarafından BIST'e kayıtlı şirketlerin ekonomik, çevresel ve sosyal unsurları dikkate alınarak performans değerlemesi yapılmakta ve uluslararası seçim koşullarına uygun şirketler BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'ne dahil edilmektedir. Endeks kapsamında değerlendirme hizmetinin maliyetleri BIST tarafından karşılanmaktadır. Şirketlerin endekse katılımının sağlanması ve sayının artırılması amacıyla tanıtımlar, eğitimler ve görüşmeler sağlanmaktadır.

EIRIS, Londra merkezli bağımsız bir kuruluş olup otuz yılı aşkın süredir aralarında Johannesburg Borsası ve Meksika Borsası'nın da bulunduğu çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim alanlarında uzmanlaşmış küresel ölçekte büyük varlık sahiplerine, yöneticilere ve endeks hesaplayıcılarına hizmet vermektedir.

¹⁶ <http://www.borsaistanbul.com/docs/default-source/endeksler/bist-surdurulebilirlik-endeksi-temel-kurallari.pdf?sfvrsn=23>

EIRIS, Borsa İstanbul şirketlerini sadece kamuya açık bilgileri kullanarak uluslararası sürdürülebilirlik değerlendirme kriterlerine göre değerlemeye tabi tutmaktadır. Değerleme süreci üç aşamadan oluşmaktadır. Bunlar:¹⁷

1. EIRIS, 30 Haziran itibariyle şirketlerin kamuya açık bilgilerinden yola çıkarak çevre, biyolojik çeşitlilik, iklim değişikliği, sağlık ve güvenlik, insan hakları, yönetim kurulu yapısı, rüşvetle mücadele alanlarında faaliyetlerini inceleyerek söz konusu şirketlere bildiri sunmaktadır. Şirketlerin yıllık mali raporları, internet sitelerinde açıklanan bilgiler, sürdürülebilirlik ve kurumsal sosyal sorumluluk raporları, CDP (Karbon Saydamlık Projesi) raporları gibi üçüncü şahıslar tarafından hazırlanıp yayınlanan bilgiler kamuya açık bilgiler olarak değerlendirilmektedir.
2. Şirketler EIRIS tarafından sunulan bildirimle ilişkin bilgileri inceleyerek gerekli ise düzeltme ve yorum yapıldıktan sonra kamuya açıklanma zamanı belirterek tekrar EIRIS'e geri bildirimde bulunmaktadır.
3. Son aşamada, EIRIS endeks seçim kriterlerine göre şirketlerden geri gelen bildirimleri inceleyerek sürdürülebilirlik endeksinde işlem görecektir şirketlerin listesini BIST'e bildirmektedir.

Değerlemeye tabi tutulan şirketler BIST 50 Endeksi'nde yer almaktadırlar. EIRIS tarafından "Değerlemeye Tabi Tutulacak Şirketler Listesi", her yıl Aralık ayında güncellenerek Borsa İstanbul tarafından ilan edilmekte takip eden yılın Ocak-Mart döneminde BIST 50 Endeksi'nde yer almaktadır¹⁸.EIRIS tarafından kullanılan endekse seçim kriterleri çevre, kurumsal yönetim ve sosyal kriterler olmak üzere 3 başlıkta toplanmıştır. Çevresel seçim kriterlerinde çevre politikası için ICC (International Chamber of Commerce) veya CERES (Coalition for Environmentally Responsible Economies) üyelikleri, çevre yönetim sistemleri kriterleri için ISO14001 sertifikasyonu veya EMAS (Eco-Management and Audit Scheme) kaydının yapılmış olma koşulları bulunmaktadır. Sosyal kriterler içinse OECD Çok Uluslu Şirketler için Rehber İlkeleri'nin benimsenmesi, BM Küresel İlkeler Sözleşmesi'nin (UN Global Compact) imzalanması ve SA8000 belgesinin alınmış olması koşullarından herhangi birinin sağlanması ya da ILO Çalışma

¹⁷<http://www.borsaistanbul.com/docs/default-source/endeksler/bist-surdurulebilirlik-endeksi-temelkurallari.pdf?sfvrsn=23>

¹⁸<http://www.borsaistanbul.com/docs/default-source/endeksler/bist-surdurulebilirlik-endeksi-temelkurallari.pdf?sfvrsn=23>

Standartları'ndan 2 standart açıkça belirtilmesi veya şirketin temel insan hakları politikası konusunda beyanının bulunması gerekmektedir¹⁹.

EIRIS Endeks Seçim Kriterleri aşağıdaki tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 8: Çevre Kriterleri

Çevre Politikası		
Yüksek etki düzeyindeki şirketler	Orta etki düzeyindeki şirketler	Düşük etki düzeyindeki şirketler
<p>Şirket, aşağıdakilerden en az birini sağlamalıdır:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dört temel gösterge (2 puan veya üzeri) - Üç temel gösterge (2 puan veya üzeri) ve bir isteğe bağlı gösterge - En az biri daha yüksek puanlı (3puan) üç temel gösterge - Aşağıda yer alan girişimlerden herhangi birine üyelik 	<p>Şirket, aşağıdakilerden en az birini sağlamalıdır:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Dört temel gösterge (2 puan veya üzeri) - Üç temel gösterge (2 puan veya üzeri) ve bir isteğe bağlı gösterge -En az biri daha yüksek puanlı (3puan) üç temel gösterge -Listede belirtilen girişimlerden herhangi birine üyelik 	<p>Herhangi bir şart söz konusu değildir.</p>
<p>Temel Göstergeler:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Tüm önemli konulara değinilmesi* -Sorumluluğun üst düzey yönetimde olması** -Amaç ve hedef bazlı yaklaşım taahhüdü ** -İzleme/denetim taahhüdü -Kamuyu aydınlatma taahhüdü 		<p>İsteğe Bağlı Göstergeler:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Küresel olarak uygulanabilir kurumsal çalışma standartları -Paydaş katılımını teşvik etme taahhüdü - Ürün veya hizmetin etkilerini ele alma taahhüdü -Sürdürülebilirliğe doğru stratejik adımlar

¹⁹<http://www.borsaistanbul.com/docs/default-source/endeksler/bist-surdurulebilirlik-endeksi-temel-kurallari.pdf?sfvrsn=23>

* Bu gösterge, 0 puan, 1 puan ve 2 puan olarak değerlendirilir.	Girişimler: -ICC (International Chamber of Commerce) üyeliği -CERES (Coalition for Environmentally Responsible Economies) üyeliği
** Bu göstergeler, 0 puan, 1 puan, 2 puan ve 3 puan olarak değerlendirilir.	

Kaynak: <http://www.borsaistanbul.com/docs/default-source/endeksler/bist-surdurulebilirlik-endeksi-temel-kurallari.pdf?sfvrsn=23>

Çevre Yönetim Sistemleri		
Yüksek etki düzeyindeki şirketler	Orta etki düzeyindeki şirketler	Düşük etki düzeyindeki şirketler
<p>Şirket, aşağıdakilerden en az birini sağlamalıdır:</p> <p>-Kapsam %33'ün altındadır ve şirket dört (veya daha fazla) temel göstergeye uymalıdır.</p> <p>-Kapsam en az %33'tür ve şirket üç (veya daha fazla) temel göstergeye uymalıdır.</p> <p>-ISO1400/EMAS sertifikalı sistemlerin varlığını kanıtlayan belge</p> <p>-Herhangi bir "diğer" gösterge</p>	<p>Şirket, aşağıdakilerden en az birini sağlamalıdır:</p> <p>-Kapsam %33'ün altındadır ve şirket dört (veya daha fazla) temel göstergeye uymalıdır.</p> <p>-Kapsam en az %33'tür ve şirket üç (veya daha fazla) temel göstergeye uymalıdır.</p> <p>-ISO14001/EMAS sertifikalı sistemlerin varlığını kanıtlayan belge</p> <p>4. Herhangi bir "diğer" gösterge</p>	<p>Herhangi bir şart söz konusu değildir.</p>

<p>Temel göstergeler:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Çevre politikasıyla ilgili belge - Önemli etkilerin belirlenmesi - Amaç ve hedeflerin belirlenmesi - Süreç ve sorumlulukların özeti, el kitapları, eylem planları, prosedürlere sahip olma - İç sistem denetimleri - İÇraporlama ve yönetim değerlendirmesi 	<p>Diğer göstergeler:</p> <ul style="list-style-type: none"> -ISO14001 veya EMAS (EcoManagement and Audit Scheme) belgesi alma taahhüdü -Tüm projeler için Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) yapılması -Tedarikçi denetimleri Sertifikalı Sistemler -ISO14001 sertifikasyonu -EMAS (Eco-Management and Audit Scheme) kaydı
---	---

Biyoçeşitlilik		
Yüksek etki düzeyindeki şirketler	Orta etki düzeyindeki şirketler	Düşük etki düzeyindeki şirketler
Şirket en az bir göstergelyi sağlamalıdır.	Herhangi bir şart söz konusu değildir.	Değerlendirmeye tabi tutulmaz.

İklim Değişikliği			
Çok yüksek etki düzeyindeki şirketler	Yüksek etki düzeyindeki şirketler	Orta etki düzeyindeki şirketler	Düşük etki düzeyindeki şirketler
Şirket en az bir göstergelyi sağlamalıdır	Herhangi bir şart söz konusu değildir.	Herhangi bir şart söz konusu değildir.	Değerlendirmeye tabi tutulmaz.

Kaynak: <http://www.borsaistanbul.com/docs/default-source/endeksler/bist-surdurulebilirlik-endeksi-temel-kurallari.pdf?sfvrsn=23>

Tablo 9: Kurumsal Yönetim Kriterleri

KURUMSAL YÖNETİM KRİTERLERİ	
Yönetim Kurulu Yapısı (Tüm Şirketler)	
Şirket en az iki göstereyi sağlamalıdır.	
Rüşvetle Mücadele (Tüm Şirketler)	
Rüşvetle Mücadele Politikası	Rüşvetle Mücadele Sistemleri
Şirket en az iki göstereyi sağlamalıdır.	Şirket en az iki göstereyi sağlamalıdır.

Kaynak: <http://www.borsaistanbul.com/docs/default-source/endeksler/bist-surdurulebilirlik-endeksi-temel-kurallari.pdf?sfvrsn=23>

Tablo 10: Sosyal Kriterler

SOSYAL KRİTERLER				
İnsan Hakları	Yüksek riskli ülkelerde faaliyetleri yoğun olan petrol, gaz veya madencilik şirketleri	Yüksek riskli ülkelerde faaliyetleri yoğun olmayan petrol, gaz veya madencilik şirketleri	Yüksek riskli ülkelerde faaliyetleri yoğun olan diğer sektör şirketleri	Yüksek riskli ülkelerde faaliyetleri yoğun olmayan diğer sektör şirketleri
	Şirket politikasında, 2 ILO çalışma standardı açıkça belirtilmeli veya şirketin temel insan hakları konusunda beyanı bulunmalıdır.	Şirket politikasında, 2 ILO çalışma standardı açıkça belirtilmeli veya şirketin temel insan hakları konusunda beyanı	Şirket politikasında, 2 ILO çalışma standardı açıkça belirtilmeli veya şirketin temel insan hakları konusunda beyanı	

		bulunmalıdır.	bulunmalıdır.	Herhangi bir şart söz konusu değildir.
	<p>Alternatif olarak, şirket aşağıdakilerden en az birini sağlamalıdır:</p> <p>--OECD Çok Uluslu Şirketler için Rehber İlkeleri açıkça destekleyen insan hakları politikaları (Bu da tüm ILO ana çalışma standartlarını kapsayan bir politika benimseme anlamına gelir).</p> <p>-Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi'nin imzalanması (Bu da, tüm ILO ana çalışma standartlarını kapsayan bir politika benimseme anlamına gelir).</p> <p>-Şirketin kendi faaliyetleri için SA 8000 belgesi (Bu da, tüm ILO ana çalışma standartlarını kapsayan bir politika benimseme anlamına gelir).</p>			
İnsan Hakları Sistemleri	Şirket en az bir göstereyi sağlamalıdır.	Herhangi bir şart söz konusu değildir.	Herhangi bir şart söz konusu değildir.	Herhangi bir şart söz konusu değildir.
Sağlık ve Güvenlik Sistemleri	Tüm Şirketler			
	Şirket en az bir göstereyi sağlamalıdır (üst düzey yönetici sorumluluğu hariç).			

Kaynak: <http://www.borsaistanbul.com/docs/default-source/endeksler/bist-surdurulebilirlik-endeksi-temel-kurallari.pdf?sfvrsn=23>

BÖLÜM IV. BIST SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ENDEKSİ DEĞERLEMeye TABİ

ŞİRKETLERİN SÜRDÜRÜLEBİLİR RAPORLARININ İNCELENMESİ

4.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Şirketler, kâr amacı gütmelerinin yanı sıra, çevresel ve sosyal problemler ile de karşı karşıya kalmaktadırlar. Sürdürülebilirlik raporları, şirketlerin kurumsal yönetim ilkeleri kapsamında ekonomik getirileri ile çevresel ve sosyal etkilerini nasıl dengelediklerini, fırsatları ve riskleri sürdürülebilirlik bakış açısıyla nasıl ele aldıklarını şeffaf bir şekilde amaçlamaktadır. Sürdürülebilirlik raporları, paydaş katılımını sağlamak, iç ve dış farkındalık yaratmak, ölçülebilir ve anlaşılabilir hedefler belirleme gibi faydalar sağlamaktadır.

Sürdürülebilirlik raporları gönüllülük esasına dayalı olarak hazırlanmaktadır. Şirketler tarafından bu raporlar sürdürülebilirlik stratejileri doğrultusunda yıllık olarak veya iki yılda bir hazırlanmaktadır. Sürdürülebilirlik raporlaması, finansal olmayan bilgilerin belli bir düzen içerisinde açıklamalarda bulunularak bir önceki yıl ile karşılaştırmalı olarak paylaşılmasıdır. Sürdürülebilirlik raporları Küresel Raporlama Girişimi'nin yayınladığı ilkeler temel alınarak hazırlanmakta ve raporlanmaktadır.

BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nin amacı, kurumsal sürdürülebilirlik performansı üst seviyede olan ve Borsa İstanbul'da işlem gören şirketlerin sürdürülebilirlik raporlaması konusundaki anlayış, bilgi ve uygulamaların arttırılmasıdır.

Araştırmanın amacı; BIST'de işlem gören aynı zamanda belli dönemlerde BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alan şirketlerin sürdürülebilirlik raporları incelenerek sürdürülebilirlik alanında neler yapıldığının belirlenmesi ve raporlamanın önemini vurgulamaktır.

4.2. Araştırmanın Kapsamı

Bu çalışmada, BIST'de işlem gören aynı zamanda belli dönemlerde sürdürülebilirlik endeksinde yer alan ve sürdürülebilirlik yaklaşımında çevresel ve sosyal

etkileri yüksek, enerji ve gıda sektöründen şirketler seçilerek GRI G4 ilkelerine göre hazırlanan sürdürülebilirlik raporları incelenmiş sürdürülebilirlik alanında neler yapıldığı belirlenmiştir.

BIST’de işlem gören 3 enerji sektörü, 3 gıda sektörü şirketi ele alınarak 2014-2015-2016 sürdürülebilirlik raporları ele alınmıştır. Sürdürülebilirlik raporlarına şirketlerin kendi web sitelerinden ulaşılmıştır.

4.3. İncelenen Şirketler

BIST Sürdürülebilirlik Endeksi’nden seçilen ve 2014-2015-2016 sürdürülebilirlik raporları incelenen şirketler aşağıda verilmiştir.

- Akenerji Elektrik Üretim A.Ş.
- Aksa Enerji Üretim A.Ş.
- Zorlu Enerji Elektrik Üretim A.Ş.
- Ülker Bisküvi Sanayi A.Ş.
- Yaşar Holding A.Ş.
- Anadolu Efes Biracılık ve Malt Sanayii A.Ş.

- **AKENERJİ ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş.**

Genel Bilgiler

Türkiye enerji sektöründe öncü konumunu korumak ve sektörü yönlendiren en büyük entegre şirket olmak amacıyla kalite odaklı bir yaklaşımla Türkiye’nin enerji ihtiyacına güvenilir ve uzun süreli katkı sağlamak şirketin vizyon ve misyonu olarak belirtilmiştir. Şirketin 2016 yılı için cirosu 1.421 milyon TL olarak belirtilmiştir.

Şirketin BIST Sürdürülebilirlik Endeksi’nde ilk defa Kasım 2017-Ekim 2018 döneminde yer alacağı BIST Sürdürülebilir Endeksi değerlemeye tabi şirketler listesinde açıklanmıştır. Akenerji, 2012 yılından bu yana sürdürülebilirlik raporlaması yapmaktadır.

Kurumsal değerleri aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- Güven,

- Dürüstlük,
- Hesap verilebilirlik,
- Şeffaflık,
- Müşteri memnuniyeti,
- Sosyal sorumluluk.

Çalışan sayısına bakıldığında, 2014 yılında 267 kişi, 2015 yılında 260 kişi ve 2016 yılında 217 kişinin istihdam edildiği görülmüştür. Ayrıca 2014 ve 2015 yıllarında yönetim kurulunda 12 erkek üye bulunurken, 2016 yılına bakıldığında 8 erkek üye bulunduğu ve incelenen her üç yıl içinde yönetim kurulunda kadın üyenin görev almadığı görülmüştür.

Akenerji, elektrik üretimi, elektrik ithalatı, ihracatı ve toptan ticareti, elektrik perakende satışı, doğalgaz ithalatı, ihracatı ve toptan ticareti ve enerji servisleri alanlarında hizmetler sunmaktadır. Yıllara göre faaliyette olan santralleri aşağıda belirtilmiştir:

- 2016 yılında faaliyette olan santraller: 1 doğalgaz, 1 rüzgâr enerjisi, 7 hidroelektrik santral
- 2015 yılında faaliyette olan santraller: 1 doğalgaz, 1 rüzgâr enerjisi, 8 hidroelektrik santral
- 2014 yılında faaliyette olan santraller: 3 doğalgaz, 1 rüzgâr santrali, 8 hidroelektrik santral

Sürdürülebilirlik Yaklaşımı

Sürdürülebilirlik yaklaşımları; paydaşları için değer yaratmak amacıyla faaliyet gösterilen alanda çevresel ve sosyal etkileri kalite, etik, kurumsal yönetim ve müşteri memnuniyeti standartlarından ödün vermeden en aza indirmek olarak belirtilmiştir. Türkiye’de ve dünyada güvenli gelecek için temiz ve sürdürülebilir enerji kaynaklarının desteklendiğini yenilenebilir enerji kaynaklarına ve yüksek teknolojilere yatırım yapılarak müşterilere güvenilir, ekonomik ve çevreye duyarlı enerji sunulduğu belirtilmiştir.

Sürdürülebilirlik Yönetimi

Finansal sorumlulukların farkında olduğu gibi finansal olmayan ancak şirketin itibar ve kârlılığına etki eden çevresel, sosyal ve etik sorumlulukların bilincinde olarak bu

konuların yönetiminin yönetim kurulu sorumluluğunda olduğu belirtilmiştir. İşletmede olan santrallerinden çevresel ve sosyal unsurların yönetilmesinde üretim genel müdürlüğüne bağlı çevre, kalite ve İSG müdürlüğü sorumluluğunda olduğu ve bu birimlerin çevresel ve sosyal performans verilerini yönetim kuruluna raporladığı belirtilmiştir. Ayrıca çalışanlarıyla ilgili işe alım, eğitim, performans yönetimi süreçlerinin insan kaynakları birimi tarafından kurumsal yönetim ve iş etiğine ilişkin konuların ise kurumsal yönetim direktörü sorumluluğunda olduğu belirtilmiştir.

Sürdürülebilirlik kapsamındaki konuların bütüncül yaklaşımla yönetilmesini sağlamak amacıyla 2013 yılında Akenerji bünyesinde sürdürülebilirlik komitesi kurulmuş önemli ve öncelikli konulara yönelik risk ve fırsatların bağlı bulunan birimler tarafından değerlendirilirken çözüm süreçlerinde bütüncül yaklaşım benimsenmiştir. Sürdürülebilirlik Komitesinde; çevre, kalite ve İSG, enerji ticareti, enerji servisleri, hukuk, insan kaynakları, kurumsal iletişim, muhasebe ve vergi yönetimi, projeler, satın alma, stratejik planlama ve risk yönetimi, yakıt tedarik ve performans birimleri temsil edilmektedir.

Politikaları

Kalite Politikası: Müşterilere kaliteli, ekonomik ve güvenilir enerji sunmak ve enerji ihtiyacını en yüksek verimle karşılamak amacıyla;

- Değişen ülke ve dünya koşullarında yakıt kaynaklarını çeşitlendirerek rekabetçi piyasada lider olmak,
- En son teknoloji ürünlerini süreçlerinde kullanarak verimliliği arttırmak,
- Yasalara uygun enerji üretimi ve tedariki gerçekleştirmek,
- Çalışanları şirket için “enerji kaynağı” görerek kendilerini geliştirmelerine destek olmak ve kaliteli iş gücü ile örnek kurum olarak çalışanlar tarafından tercih edilmek,
- İş süreçlerinde etkinlik ve süreklilik sağlamak,
- Tüm paydaşlara karşı şeffaflık ve güvenilirlik sunmaktır.

Çevre Politikası: Yarınların aydınlık olması anlayışıyla;

- Enerji ve doğal kaynakları en verimli biçimde kullanmak,
- Çevre ile uyumlu son teknolojiler kullanarak emisyonları minimum indirmek,

- Karbon yönetimini en uygun biçimde yaparak sera gazı emisyonlarının takibini yapmak,
- Kaynakların etkin kullanımıyla atıkları en aza indirmek ve bu atıkları yönetmeliklere uygun biçimde bertaraf etmek,
- Atık suları en çevreci biçimde deşarj etmek,
- Çevre kirlenmesinin bilinciyle hareket ederek çevreye zararlı süreçleri geliştirmeye çalışmak,
- Çevre boyutuyla ilgili yasal yükümlülükleri eksiksiz şekilde yerine getirmek ve çağın gereksinimlerine uygun standartların belirlenmesi için çalışmalar yapmak,
- Çalışanlar başta olmak üzere tüm paydaşların çevreye duyarlı bireyler olmaları için çevre bilinci kazandırmak için çaba göstermektir.

İSG Politikası: insana değer vererek;

- Yasal yükümlülüklerle uyarak sağlıklı ve güvenli çalışma ortamında iş kazalarını ve sağlık risklerini önlemek,
- Faaliyetlerinin tüm etki alanlarındaki risklere karşı paydaşları bilinçlendirmek ve bu risklere karşı korumak için gereken önlemler almak,
- Eğitimlerle bilgi, tutum ve tecrübe düzeyini arttırmak ve görevleri iş sağlığı ve güvenliğini gözeterek yerine getirmek,
- Acil durumlarda paydaşları korumak için acil durum planları hazırlamak ve güvenliklerini sağlamak,
- Yöneticilerden tüm çalışanlara kadar risk performansının sürekli iyileştirilmesine katılmak,
- Çalışma şartlarını ve çalışanların bedensel ve ruhsal hallerini yükseltmek,
- Yapılan risk değerlendirmeleri ile isg performansını sürekli iyileştirmektir.

İnsan Kaynakları Politikası:

- Herkese eşit fırsat tanımak,
- Doğru çalışan ile doğru işi eşleştirmek,
- İş değerlendirmesi sonucunda adil ücret ödemek,
- Performans ve yetkinlikleri başarıyla değerlendirerek motivasyon ve bağlılıkla verimliliği arttırmak,

- Çalışanlar arasında başarıları zamanında tanımak ve takdir etmek,
- İş birliği içinde çalışmak,
- Zamanında, doğru, açık ve çok yönlü bilgilendirme yapmaktır.

Bilgi Güvenliği Politikası:

- TS ISO/IEC 27001(bilgi yönetim sisteminin kurulması, uygulanması ve izlenmesi) standartlarına uyumlu Bilgi Güvenliği Yönetim Sistemi kurmak ve işletmek,
- Bilgi güvenliği ile ilgili tüm yasal düzenlemelere ve sözleşmelere uymak,
- Bilgi varlıklarına yönelik riskleri gizlilik, bütünlük, erişebilirliğe göre değerlendirerek yönetmek,
- Bilgi güvenliği farkındalığını arttırmak amacıyla teknik ve sosyal yetkinlikler geliştirerek örnek bir kuruluş olmak,
- Şirketin hedefleri doğrultusunda yeni risklerin oluşmasını önlemek amacıyla diğer yönetim sistemleriyle bütüncül bir yaklaşımla bilgi güvenliğini yönetmektir.

Akenerji geliştirdiği politikaların yanı sıra etik ilkeleri; dürüstlük, güven ve eşitlik, sorumluluk, gizlilik, çıkar çatışmasından kaçınma, yasa ve düzenlemelere uyum, defterler ve kayıtların tutulması olarak sıralanmıştır.

Paydaş Yönetimi

Akenerji'nin sürdürülebilirlik yaklaşımı doğrultusunda paydaşlarını faaliyetlerinden etkilenme ve faaliyetlerini etkileyebilme seviyelerine göre; en çok, orta ve en az seviye olarak gruplandırma yapılmıştır. Kreditorler, rakipler, düzenleyici kuruluşlar, çalışanlar, hissedarlar ve yatırımcılar, yerel halk ve müşteriler sürdürülebilirlik yaklaşımında şirketin faaliyetlerinden en çok etkilenen ve faaliyetlerini en çok etkileyebilme yetisine sahip paydaş gruplarıdır. Faaliyetlerinden etkilenme ve faaliyetlerini etkileyebilme düzeyi orta seviye olan paydaş grupları; medya, sektör dernekleri, toplum, tedarikçiler ve yerel idareler iken STK'lar, üniversiteler ve özel sektör faaliyetlerden etkilenme ve faaliyetleri etkileyebilme seviyesi en az olarak belirtilmiştir.

Öncelikli Konuları

Faaliyetlerinden en çok etkilenen ve faaliyetlerini en çok etkileyebilen paydaş grupları için sürdürülebilirlik komitesince birincil öncelikli konular belirlenmiş ve bu konular hem paydaşlar için önemli hem de şirketin kurumsal başarısını etkileyebilme açısından en yüksek seviyede öncelikli konular olarak değerlendirilmiştir. Şirketin sürdürülebilirlik konuları matrisi incelendiğinde birincil öncelikli konular aşağıda belirtildiği gibidir:

- Finansal ve ekonomik performans,
- Enerji arzı ve güvenliği,
- Etik ilkeler,
- Risk yönetimi,
- Müşteri memnuniyeti,
- Çalışan bağlılığı,
- Yerel halkla ilişkiler,
- Yatırımcıların çevresel ve sosyal etkileri,
- İş sağlığı ve güvenliği,
- Enerji, su ve atık yönetimi,
- İklim değişikliğine adaptasyon,
- Yüksek verimliliğe sahip teknoloji kullanımı,
- Bilgi güvenliği,
- Şikâyet mekanizmaları.

Topluma katkı, yerel satın alma politikaları, biyolojik çeşitlilik ve santral bölgelerinde istihdam yaratma konuları paydaşlar açısından önemliliği yüksek seviyede ancak Akenerji kurumsal başarısını etkileyebilme açısından düşük seviyede öncelikli konular olarak belirtilmiştir. Çeşitlilik ve fırsat eşitliği, çalışanların yetenek ve kariyer yönetimi ve tedarik zincirinde sürdürülebilirlik (tedarikçilerin çevre, isg ve insan hakları uygulamalarının değerlendirilmesi) konuları ise paydaşlar açısından önemliliği düşük ancak Akenerji kurumsal başarısını etkileyebilmesi açısından yüksek seviyede öncelikli konulardır.

Çevre Yaklaşımı ve Yönetimi

Akenerji olarak çevre yaklaşımlarını yarınların da en az bugün kadar aydınlık olabilmesi için faaliyetlerin her zaman çevreye duyarlı yürütülmesi olarak ifade edilmiştir. Çevresel etkileri ölçmek ve azaltmak amacıyla dış denetimden geçerek belgelendirilen ISO 14001:2015 Çevre Yönetim Sisteminin kullanıldığını belirtilmiştir. Çevre mevzuatı ve yönetmeliklerine yönelik yükümlülüklerin çevre, kalite ve isg müdürlüğünce takip edildiği ayrıca bütün santrallerinde kalite, çevre ve isg yönetim sistemleri iç denetçi sertifikaları bulunan ve bu konuda düzenli eğitimler alan çevre temsilcilerinin görevli olduğu belirtilmiştir. Entegre yönetim sistemi kapsamında yılda bir defa iç denetim ve bağımsız denetim kuruluşu tarafından dış denetim yapılarak faaliyetlerinin yasal yükümlülüklerini ve kreditorlerin şartlarının değerlendirildiğini, Çevre Denetim Yönetmeliği kapsamında çevre yönetim birimi tarafından yılda en az bir kez çevre iç tetkikleri yapıldığı belirtilmiştir. Tespit edilen uygunsuzlukların takibi, Entegre Yönetim Sistemi kapsamında, mevzuata ve standartlara yönelik düzeltici faaliyetlerle gerçekleştirilirken, yönetmelik kapsamında T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı formatında hazırlanan Çevre İç Tetkik Raporları ve Aylık Değerlendirme Tutanakları ile kayıt altına alınmaktadır.

Enerji Yönetimi

Şirketin üç yıllık enerji tüketim miktarları incelendiğinde doğalgaz, yenilenebilir ve yenilenemez enerji tüketiminin olduğu, en büyük tüketim miktarının doğalgaz olduğu, 2014 yılı için 543.257, 2015 yılı için 607.312 ve 2016 yılı için 636.548 gigajul (GJ) enerji tüketimi olduğu görülmüştür.

Su Yönetimi

Şirketin su yönetimi incelendiğinde 2014 yılında 1.274.719 m³, 2015 yılında 1.178.165 m³ ve 2016 yılında 589.134 m³ su tüketimi olduğu belirtilmiştir.

İklim Değişikliği Yönetimi

Karbon sertifikasyonu ile sektöre öncülük eden Akenerji emisyonları azaltma amacıyla karbon-nötr elektrik tedarik zinciri ile karbon ayak izi konusunda hassas

müşterilerine bağımsız dış kuruluş tarafından verilen emisyon azaltım sertifikalarıyla enerji sağlamaktadır. Karbon-nötrleme, şirketlerin veya tüketicilerin faaliyetlerinden kaynaklanan, önleyemedikleri karbon (Sera gazı) emisyonlarını, üçüncü bir partinin, karbon emisyonu azaltım sertifikasına sahip projeleriyle telafi etmesi anlamına gelir.

Sera Gazı Yönetimi

Doğal gaz, fueloil, dizel ve benzin gibi fosil yakıtlar sera gazı salınımına neden olmaktadır. Sera gazı salınımlarının ise küresel bir sorun olan iklim değişikliğine sebep olduğu bilim dünyası tarafından kabul edilmiş ve ülkemizde de çevre mevzuatı kapsamına dahil edilmiştir. Şirketin üç yıllık üretilen enerji miktarı ile emisyon salınımları incelendiğinde %5,5 emisyon verimliliği sağladığı belirtilmiştir. Şirketin sera gazı salınımlarının kaynak noktaları, santrallerinde kullanılan doğalgaz, çalışanların için kiralanan araçlarda tüketilen benzin ve dizel yakıtları ile binalarında ısınma amacıyla kullanılan doğalgaz ve fueloil, genel merkez ofisinde ve santrallerde dışardan alınan elektrik enerjisi ve uçakla yapılan seyahatlerin dahil edildiği gözlenmiştir.

Dünya çapında 4000 şirketin katılım sağladığı karbon performans verileri içeren CDP Raporlaması şirketlerin, yatırımcıların ve hükümetlerin iklim değişikliğine karşı önlem almalarını sağlayacak bilgileri toplamaları ve paylaşmaları amacıyla yapılmaktadır. Toplanan veriler ve bilgiler dünya çapında iklim değişikliği ile ilgili stratejilerin geliştirilmesinde kullanılmaktadır. İklim değişikliği ile mücadele amacıyla 2011 yılından beri CDP Raporlamasına dahil olarak raporlama yapıldığı belirtilmiştir.

Ayrıca sürdürülebilirlik yaklaşımı çerçevesinde insan ve doğa için tükenebilir su kaynaklarını korumak amacıyla dünyada en büyük şirketlerin yer aldığı CDP Su Programı'nın 2015 yılında başlayan Türkiye CDP Türkiye Su Programı'na dahil olan tek elektrik firması olduğu belirtilmiştir.

Atık Yönetimi

İşletmedeki santrallerinde ve genel müdürlük ofisinde toplam kâğıt tüketimi 2014 yılında 2,8 ton, 2015 yılında 2,3 ton, 2016 yılında ise 3,01 ton olarak gerçekleştiği bunların ayrıştırılarak belediyelerin anlaşmalı olduğu lisanslı firmalara gönderilerek geri kazanımının sağlandığı belirtilmiştir. Son üç yılda geri kazanılan atıklar incelendiğinde

şirketin 2016 yılında geri kazanılan atıklarında artış gözlemlenmiştir. Bunun sebebi; genel merkez ofislerinde kullanılan 12kg pillerin geri dönüşüme dahil edilmesi amacıyla toplanması ve geri dönüştürülmesi olarak belirtilmiştir.

Biyolojik Çeşitlilik

2011 yılından beri şirketin Çevre Etki Değerlendirme Raporu ve Uluslararası Çevresel ve Sosyal Etki Değerlendirmesi Raporu'nda belirtilen çevresel izleme çalışmalarını gerçekleştirmek, analizler yapmak ve sonuçları değerlendirmek amacıyla konusunda uzman bir hizmet sağlayıcı ile çalıştığı belirtilmiştir. 2010 yılından beri 20.328 adet fidan dikildiği, 2015 yılından beri çalışanların doğum günlerinde TEMA Vakfı'na ilave 149 adet fidan bağışlandığı, Bandırma'da bulunan rüzgar santrallerinin çevrede bulunan kuş türlerine etkisinin ölçülmesi amacıyla kuşların göç dönemleri olan ilkbahar ve sonbahar dönemlerinde 'Ornitolojik ve Memeli İzleme Raporu' hazırlandığı ve Orman ve Su İşleri Bakanlığına iletilindiği, 2014 yılında deniz suyu parametrelerinin incelendiği ve karasal fauna çalışmaları gerçekleştirildiği belirtilmiştir.

İSG Yaklaşımı ve Yönetimi

Akenerji'nin çalışanlarına verdiği eğitimlerin %55'lik dilimini çevre, kalite ve İSG konularından oluşmaktadır. 2014 yılında 688 saat, 2015 yılında 1462 saat ve 2016 yılında 930 saat çalışan başına eğitim verildiği görülmüştür. Şirket, çalışanların mutlu ve huzurlu bir ortamda çalışabilmelerini ve sağlıklı bir şekilde evlerine gidip gelebilmelerini sağlamak, yasaların gerektirdiği tüm uygulamaları işletme modeline entegre ederek en yüksek İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG) performansına ulaşmak olarak ifade edilmiştir.

2014 yılında çalışanlarına İSG konulu 2741 saat, 2015 yılında 2712 saat ve 2016 yılında 3211 eğitim verildiği ayrıca sahalarında çalışma yapacak yüklenici ve alt iş verenlerine yönelik 15 dakikalık Türkçe ve İngilizce olarak eğitim videosu ile bilgilendirdikleri belirtilmiştir.

Çalışanlar

Çalışanlara sağlanan faydalar yan haklar olarak bilinen yemek ve ulaşım imkânı olarak belirtilmiş olup beyaz yakalı çalışanlarına özel sağlık sigortası yapıldığı, tüm

çalışanlar içinse ferdi kaza sigortası yapıldığı belirtilmiştir. 2014 yılında başlanan “Çalışan Bağlılığı Projesi” ile tüm çalışanlarına periyodik olarak anket yapıldığı genel müdürlük ve üst yönetimin çalışanlarla bir araya gelerek iletişimi güçlendirme çalışmaları yapıldığı belirtilmiştir.

Sosyal Yaklaşımı

Yerel halka HES’lerin işleyişleri ve kişisel güvenlikleri açısından alınan önlemler hakkında bilgilendirme yapıldığı, okullarda ziyaretler gerçekleştirildiği son 4 yılda 3914 öğrenci ve 229 öğretmene soru cevap olarak bilgilendirme yapıldığı görülmüştür. Kurumsal sosyal sorumluluk ilkeleri çerçevesinde 2016 yılında eğitim kurumları, resmî kurumlar ve vakıflar başta olmak üzere bağış ve sponsorluk faaliyetleri için 1.475.330TL bütçe ayrıldığı görülmüştür.

➤ AKSA ENERJİ

Genel Bilgiler

En güvenilir ve büyük güç olarak enerji sektöründe teknolojik gelişmelere duyarlılıkla kendini yenileyen ve eğitimli çalışanlarla verimli iyi projeler geliştirmek şirketin vizyon ve misyonu olarak ifade edilmiştir. Akxa Enerji 1997 yılında kurulmuş olup Kazancı Holding iştirakidir. Şirketin 2016 yılı cirosu 3,2 milyar TL olarak belirtilmiştir.

Akxa Enerji, ilk olarak Kasım 2015-Ekim 2016 yılında BIST Sürdürülebilirlik Endeksi’nde yer alan 14 şirketten biri olarak sektörüne öncülük etmiştir. Son üç yıldır endeksteeki yerini korumayı başarmıştır. 2015 ve 2016 yılları sürdürülebilirlik raporlaması yapılmıştır.

Çalışan sayısına bakıldığında 2015 yılında 33 kadın ve 746 erkek olmak üzere 779 çalışanı bulunurken, bu sayı 2016 yılında 37 kadın ve 745 erkek olarak toplamda 782 çalışanın istihdam edildiği olduğu görülmüştür. Ayrıca Akxa Enerji’nin 2014, 2015 ve 2016 yılları yönetim kurulu üye sayısı 1’i kadın üye olmak üzere toplamda 8 üyenin bulunduğu görülmüştür. Şirketin 2016 yılı performans verilerinde üst yönetim organlarındaki çalışan verilerinin eksik olduğu görülmüştür.

Kurumsal Değerleri aşağıda belirtildiği gibi sıralanmıştır:

- Şeffaflık
- Adalet
- Sorumluluk
- Hesap verilebilirlik

Yıllar itibariyle faaliyette olan santralleri aşağıda belirtildiği gibidir:

- 2016 yılında faaliyette olan santraller: 3 doğalgaz, 4 akaryakıt, 7 rüzgâr, 1 hidroelektrik, 1linvit
- 2015 yılında faaliyette olan santraller: 3 doğalgaz, 4 akaryakıt, 7 rüzgâr, 2hidroelektrik, 1linyit

Şirket 2016 yılında tüm yenilenebilir enerji üretim miktarını 73ABD Doları/MWsa fiyatından YEKDEM'e (Yenilenebilir Enerji Kaynakları Destekleme Mekanizması) sattığını belirtmiş bu sayede 2016 yılın kur farkı zararından korunduğunu bu stratejiyi 2017 yılı içinde gerçekleştireceklerini belirtilmiştir.

Aksa Enerji küresel güç olma yolunda KKTC'de gerçekleştirdiği akaryakıt santrali yatırımından sonra iç piyasadaki arz fazlasının etkilerini ve risklerini yönetebilmek, enerji piyasasındaki dalgalanmalardan korunmak amacıyla yatırım stratejileri geliştirmiş ve Afrika kıtasında Gana, Mali ve Madagaskar'da akaryakıt santralleri yatırımları gerçekleştirmiştir. Bu sayede şirket bünyesinde hem risklerden korunmuş hem de YEKDEM'e ek olarak şirkete ABD Doları cinsinden döviz girişini sağlamış aynı zamanda geliştirilen yeni satış stratejisi ile kur farkından kaynaklı zararın önüne geçildiği 2017 sonunda FAVÖK'ün %82'lik kısmının döviz bazlı olacağı öngörülmüştür. Şirket 2016 yılında tüm yenilenebilir enerji üretim miktarını 73ABD Doları/MWsa fiyatından YEKDEM'e sattığını belirtmiş bu sayede 2016 yılın kur farkı zararından korunduğunu bu stratejiyi 2017 yılı içinde gerçekleştireceklerini belirtilmiştir.

Bakanlar Kurulu kararıyla Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt A.Ş. (TETAŞ), 2016 yılı Ağustos ayında yerli kömürden elektrik üretimi yapan şirketlerden enerji temin edileceğinin kararlaştırılması üzerine şirketin Bolu Göynük Termik Santrali'nde üretilen tüm enerji miktarı ihale usulüyle TETAŞ'a satılmış olduğu belirtilmiş ve bu satışın 2017 yılı içinde de gerçekleşeceği belirtilmiştir.

Sürdürülebilirlik Yaklaşımı

Aksa Enerji'nin sürdürülebilir yaklaşımının temelinde herkes için sürdürülebilir enerji fikri yatmaktadır. Şirket ekonomik sürdürülebilirlik ile birlikte çevresel anlamda faaliyetlerinin etkilerini azaltmaya ve faaliyetlerinin dokunduğu insanlara değer yaratma yaklaşımını benimsemiştir. Sürdürülebilirlik çalışmaları, yönetsel yaklaşım, çevresel sürdürülebilirlik, çalışanlar, AR-GE ve inovasyon ve toplumsal Sorumluluk olmak üzere beş alanda toplanmıştır.

Sürdürülebilirlik Yönetimi

Aksa Enerji faaliyette bulunduğu sektörde ulusal ve küresel risk ve fırsatların bilincinde olarak sürdürülebilirlik çalışmalarını yönetmek üzere şirkette genel müdüre ve yönetim kuruluna bağlı sürdürülebilirlik komitesi oluşturulduğu çevresel, sosyal ve yönetsel alanlardaki performansların ölçümlendiği belirtilmiştir. Kurumsal yönetim ilkeleri ile birlikte sürdürülebilirliğin şirketin karar alma, yönetim ve iş süreçlerine entegre edilmesi sorumluluğunun komitede olduğu ve sürdürülebilirliğin en önemli bölümünü oluşturan öncelikli konuların yıllık olarak gözden geçirildiği belirtilmiştir. Ayrıca sürdürülebilirlik komitesinin işleyişini desteklemek ve belirlenen diğer görevlerin yerine getirilmesi amacıyla sürdürülebilirlik koordinasyon komitesi oluşturulduğu belirtilmiştir.

Şirket risk yönetimini üç aşamalı olarak belirtmiştir. İlk aşamada sürdürülebilirlik komitesi, koordinasyon komitesi tarafından operasyonel, sosyal ve finansal riskleri barındıran çalışmaları değerlendirmeye alıp gerekli durumları belirleyerek CEO'ya veya yönetim kurulu üyesine ilettiği, ikinci aşamada CEO veya yönetim kurulu üyesi başkanlığında toplanan direktörler kurulu tarafından risklerin belirlenip alınması gereken önlemlerin yönetim kuruluna önerildiği ve son aşamada bağımsız bir yönetim kurulu üyesi başkanlığında toplanan riskin erken saptanması komitesi olarak risklerin tanımlandığı ve görüşlerin yönetim kuruluna sunulduğu belirtilmiştir. Ayrıca Aksa Enerji sürdürülebilirlik komitesinde üretim, işletme, operasyon, yatırım, mühendislik, insan kaynakları, satın alma ve lojistik birimleri temsil edilmektedir.

Politikaları

Aksa Enerji'nin kurumsal yönetim anlayışını şeffaflık, adalet, sorumluluk ve hesap verilebilirlik prensipleri üzerine kurulduğu belirtilmiştir. Şirket pay sahiplerine mali değer katmak ve kurumsal değerini yükseltmek amacıyla bütün yönetici ve çalışanların uymak zorunda olduğu 4 başlık altında toplanan etik ilkeler tanımlanmıştır. Etik ilkeler mevzuata uyum, risklerin gözlemlenmesi, gizlilik, etik olmayan durumların raporlanması ve denetimi, çıkar çatışmaları, şirket kaynakları kullanımı, şirket adına hediye verme, alma, bağış yapma ve ayrımcılık gibi konulardan oluşmaktadır. Etik ilkelerin başlıkları sürdürülebilirlik raporunda yer almayıp raporda referans gösterilmiş bilgilere şirketin web sitesinden ulaşılmıştır. Aksa Enerji etik ilkeleri; genel kurallar, şirket kaynaklarının kullanımı, ilişkiler, şirkete karşı yükümlülük başlıkları altında toplanmıştır.

Etik ilkelere ek olarak şirket rüşvet ve yolsuzlukla mücadele politikası ve programı ile faaliyette bulunan tüm ülkelerde geçerli rüşvet ve yolsuzluk karşıtı yasa ve düzenlemelere, etik ve mesleki ilkelere uyum sağlamaktadır. Etik ilkelere, rüşvet ve yolsuzlukla mücadele politika ihlallerine web sitesi aracılığı ile ihbar edenin saklı kalacağı biçimde ihbar adresi oluşturmuştur.

Paydaş Yönetimi

Aksa Enerji proje iş birlikleri çerçevesinde yerel yönetimler, kamu kuruluşları, sivil toplum örgütleri, finansal kuruluşlar ve sektörel örgütler ile bir araya geldiğini belirtmiştir. Çalışanlar ile iletişimin eğitim, toplantı, performans değerlendirmeleri, geri bildirim sistemleri e-posta, faaliyet raporları ile sağlandığını tedarikçileri ile birebir görüşmeler yaparak, sertifika eğitimleri, teknik ve mesleki eğitimler, faaliyet raporları, web sitesi ve e-posta aracılığıyla iletişim kurulduğunu belirtmiştir. Aksa Enerji paydaşları faaliyetlerinden etkilenme ve faaliyetlerini etkileyebilme açısından öncelik sırasıyla sektörel örgütler, çalışanlar, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, tedarikçiler, yerel yönetimler ve finansal kuruluşlardır.

Öncelikli Konuları

Paydaşlar ile gerçekleştirilen iletişim süreçleri ve geri bildirimler sonucunda şirket öncelikli konularını belirlenmiş ve öncelikli konuların önemlilik seviyeleri ölçümünde

paydaşlar ve şirket açısından yüksek, orta ve düşük olarak değerlendirilmedi bulunulmuştur. İncelenen sürdürülebilirlik konuları matrisine göre paydaşlar ve şirket açısından önemliliği yüksek derecede belirlenen öncelikli konular aşağıdaki gibidir;

- Kurumsal yönetim,
- İSG,
- Çalışan verimliliği ve memnuniyeti,
- AR-GE ve inovasyon,
- Elektrik ve fosil yakıtlarındaki belirsizliklere karşı strateji geliştirme.

Diğer öncelikli konulardan yenilenebilir enerji, enerji arzı güvenliği, iklim değişikliği ve enerji verimliliği konuları paydaşlar açısından yüksek derece önemli iken şirket için orta seviyede önemliliktedir. İnsan hakları, acil durum yönetimi, hava emisyonları, su kullanımı, doğal kaynak kullanımı, yerel topluluklar, atıklar ve atık sular konuları hem paydaşlar hem şirket açısından önemlilik seviyesi orta derece konulardır. Biyolojik çeşitlilik, tedarik zinciri, toplumsal kalkınma ve KSS konuları paydaşlar açısından önemliliği düşük seviyede olmasına karşın şirket açısından bakıldığında orta seviyede önemlilikte konulardır. Son olarak enerji kayıp ve kaçakları konusu paydaşlar açısından önemliliği yüksek bir konu iken şirket açısından önemliliği düşük seviyededir.

Çevre Yaklaşımı ve Yönetimi

Aksa Enerji, tüm iş süreçlerinde çevresel sürdürülebilirliği ön planda tuttuğunu çevre yönetim yaklaşımı ile tüm santrallerinde doğal kaynakların verimli kullanımı ve süreç inovasyonları ile mümkün olan en az kaynak girdisiyle en fazla üretimin amaçlandığı belirtilmiştir. Şirket çevre ve iklim değişikliği yönetimini, ana alanların iklim değişikliği, verimli doğal kaynak yönetimi, atık yönetimi ve biyolojik çeşitliliğin korunması olarak dört başlık altında ele aldığını belirtmiştir. Çevresel sürdürülebilirlik yaklaşımı doğrultusunda santrallerde ISO 140001 ve ISO 50001 yönetim sistemlerine uygun olarak üretim yapıldığı, olası çevresel riskler ve çevre performansının düzenli olarak izlendiği, olumsuz etkilerin azaltılması amacıyla teknolojiler kullanıldığı belirtilmiştir.

Su Yönetimi

Aksa Enerji su kaynaklarını tüm iş süreçlerinde en verimli şekilde kullandığını belirtmiştir. 2016 yılı için 8,1 milyon m³ ve 2015 yılı için 3,6 milyon m³ su kullanıldığını belirtmiştir. Şirketin su tüketiminin %93'lük payını yüzey suları, %3'lük kısmının yer altı suyu ve %4'lük kısmının şebeke suyundan sağlandığı görülmüştür. Ayrıca şirket, santrallerindeki su tasarrufunu arttırmak amacıyla 2,5 milyon Euro değerinde yatırımla iki santralinde dekarbonizasyon tesisi kurulmuştur.

İklim Değişikliği Yönetimi

İklim değişikliğinin küresel olarak hissedilmesi ve Paris İklim Zirvesi'nde küresel iklim sıcaklığını iki derecenin altında tutulması yönündeki hedefte kamu, sivil toplum ve iş dünyasına önemli sorumluluklar yüklemektedir. Aksa Enerji faaliyette bulunduğu enerji sektörünün iklim değişikliğine etkisi yüksek bir sektör olduğunun bilincinde olarak iklim değişikliğiyle mücadele hakkında önlemler almak isteyen şirketlere bildiri niteliğinde olan The Trillion Tonne Communiqué'yi imzalamıştır.

Sera Gazı Yönetimi

Şirket, iklim değişikliği ile mücadelede sera gazı salınımını düşürmenin ana odaklarını enerji verimliliği projeleri gerçekleştirmek, enerji kaynaklarını çeşitlendirmek ve bu alandaki performansını düzenli takip etmek olarak belirlemiştir. Aynı zamanda iklim değişikliği tüm yönetim birimlerinde şirket yöneticilerinin performansına bağlı ücret değerlendirmelerinde bir kriter olarak yer almaktadır. Kısa ve uzun vadeli hedefler çerçevesinde sera gazı salınımı takip edilmektedir. 2016 yılı için hazırlanan sera gazı emisyon raporları Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na raporlanmıştır.

Atık Yönetimi

Şirket tehlikeli ve tehlikesiz olmak üzere 2016 yılı için 1149 ton atığının 195 tonunu geri dönüştürebildiğini 2015 yılı için 652 ton atığı olduğunu ve geri dönüşüme giren atık bulunmadığını belirtmiştir. Şirketin 2016 yılında 1.478.390 m³ ve 2015 yılında 1.282.380 m³ atık su miktarı bulunmaktadır.

Biyolojik Çeşitlilik

Aksa Enerji faaliyetlerinden kaynaklı çevresel etkilerini azaltmak ve takip etmek amacıyla tesislerinin bulunduğu bölgelerde doğal yaşam alanlarının korunması ve geliştirilmesi amacıyla 2015 yılından bu yana Türkiye Tabiatını Koruma Derneği (TTKD) iş birliğiyle Hatay Dağ Ceylanı Üretim İstasyonu kurularak çalışmalar başlatılmıştır. Bu süreçte kameralarla türü tükenmekte yaban hayvanlarından olan çizgili sırtlanların görülmesi üzerine 2016 yılında çizgili sırtlanların durumunun tespit edilmesi ve ekolojisinin araştırılması için ön çalışmalar başlatılmıştır. Dağ ceylanları projesiyle 22 yıldır görülemeyen nesli tükenmekte hayvanlar görülmüştür. Şirket 2017 yılında TTKD ile iş birliği içerisinde çalışmaların yürütüleceğini belirtmiştir.

İSG Yaklaşımı ve Yönetimi

Aksa Enerji, tüm çalışanlarına ve iş ortaklarına İSG konusunda tüm önlemlerin eksiksiz alındığı, “sıfır kaza” hedefine uygun önleyici güvenlik çalışmalarının yapıldığı bir iş ortamı sunmayı hedeflemektedir. Paydaşlarıyla ortak öncelikli konulardan olan İSG konularını OHSAS18001 İş Sağlığı ve Güvenliği yönetim sertifikasıyla yönetildiğini ISO14001 Çevre Yönetim Sistemi ve ISO9001 Kalite Yönetim Sistemi ile desteklenerek iş verimliliğinin arttırıldığı belirtilmiştir. Şirketin 2016 yılında yapılan eğitimlerinin %70’lik payını İSG eğitimlerinin oluşturduğu 2016 yılı için 5102 saat isg konulu eğitim verildiği belirtilmiştir.

Çalışanlar

Aksa Enerji çalışanların her konuda şikâyet ve görüşlerini iletebildikleri gizlilik esasına dayalı internet sitesi üzerinde bir sistem kurmuştur. Ayrıca tüm iş gücünün %5’ini kadın çalışanların oluşturduğu belirtilmiştir.

Sosyal Yaklaşımı

Aksa Enerji faaliyet gösterilen bölgelerde yerel istihdam politikası uyguladığını belirtmiştir. Çevre Etki Değerlendirme sürecine halkın katılımının sağlandığı, yerel yönetim birimi aracılığı ile halktan geri bildirim alınarak talep ve istekler yerine

getirilmeye çalışılmaktadır. Buna bir örnek olarak 2015 yılında şirketin Kıbrıs'daki akaryakıt santrali ile ilgili gelen şikayetler doğrultusunda filtreleme sistemi değiştirilmiştir.

Şirket, bir rüzgâr santralının ve bir doğalgaz santralının bulunduğu Antalya ili içerisinde iki belediyeye 2016 yılında sağlık amaçlı 180 bin TL'lik, Manisa, Antalya ve Bolu'da bulunan santralleri sebebiyle altyapı çalışmaları ve onarım projelerine 108 bin TL tutarında, Türkiye Tabiatı Koruma Derneği başta olmak üzere çeşitli derneklere 40 bin TL tutarında bağış yapıldığını belirtmiştir.

Çocuklara çevre bilincinin aşılması amacıyla "National Geographic Kids" dergisi iş birliğinde "Enerji ve Doğal Kaynakların Korunması" konulu resim yarışması düzenlenmiş, 6-12 yaş aralığındaki çocuklar yenilenebilir enerji kaynaklarını, doğal kaynakların kullanımını ve doğal kaynakların çevre açısından önemini resimleriyle anlatmıştır. Türkiye'nin birçok bölgesinden yoğun katılımın olduğu yarışmada dereceye giren çocuklara çeşitli ödüller verilmiştir. Yarışmaya katılan resimler Aksa Enerji genel müdürlük binasında sergilenmiştir.

Ayrıca Aksa Enerji, çevreye daha duyarlı nesillerin yetişmesi amacıyla "Enerji Atölyesi" projesini hayata geçirmiştir. Projenin ilk durağı Antalya Döşemealtı'nda bulunan Kovanlık Ortaokulu olmuştur. Proje kapsamında şirket, çocukları enerji, enerji kaynakları ve santrallerin işleyişi konusunda bilinçlendirmiştir. Enerji kaynaklarını yaptıkları aktivitelerle deneyimleyen çocuklara, atölye çalışmasının sonunda enerji atölyesi katılım sertifikası verilmiştir. Okul tarafından seçilen en çevreci sınıf ise Antalya Ali Metin Kazancı Doğal Gaz Kombine Çevrim Santrali'ni ziyaret ederek enerji üretim sürecini yerinde görerek inceleme şansı yakalamıştır.

➤ ZORLU ENERJİ

Genel Bilgiler

Şirket BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde Kasım 2016-Ekim2017 döneminde ilk kez yer almış ve Kasım 2017-Aralık 2018 döneminde yer alacağı BIST Sürdürülebilir Endeksi değerlemeye tabi şirketler listesinde yer almıştır. Şirket 2009-2010 yıllarını kapsayan sürdürülebilirlik raporlaması ile enerji sektöründe sürdürülebilirlik raporlaması yapan ilk şirket olmuş ve sektörüne öncülük etmiştir.

Zorlu enerji sürdürülebilirlik raporlarını iki yılda bir hazırlamaktadır. 2015 yılı cirosu 575 milyon TL, 2014 yılı ise 807 milyon TL olarak belirtilmiştir. Ayrıca rapor itibariyle 7 hidroelektrik, 3 jeotermal, 2 rüzgâr, 6 doğalgaz santrali faaliyette bulunmaktadır.

Zorlu Enerji çalışan sayısına bakıldığında 2013 yılı için 140'ı kadın olmak üzere toplamda 875 kişi, 2014 yılında 142'si kadın olmak üzere toplamda 896 kişi ve 2016 yılına bakıldığında 136'sı kadın olmak üzere toplamda 867 kişinin istihdam edildiği görülmüştür. Ayrıca raporun hazırlandığı 2015 yılı itibariyle şirketin yönetim kurulunda 1'i kadın olmak üzere 9 üye bulunmaktadır.

Sürdürülebilirlik Yaklaşımı

Zorlu Enerji kurulduğu ilk günden beri paydaşlarına yönelik sosyal, çevresel ve ekonomik sorumlulukları kapsayacak biçimde sürdürülebilirliği esas alan bir anlayışla faaliyetlerini sürdürmektedir. 2007 yılında Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi'ni imzaladığını kurulduğu günden beri benimsenen ilke ve değerler ile küresel sosyal sorumluluk bilinciyle sürdürülebilirliğin esas alındığı belirtilmiştir. İnsan hakları, çevreye saygı, sağlıklı çalışma ortamı oluşturulması, yolsuzlukla mücadele, kaliteli üretim ve sosyal sorumluluk bilinciyle iyi bir “kurumsal vatandaş” olunacağına söz verilmiştir. Sürdürülebilirlik stratejisi beş başlık altında toplanmıştır. Bunlar aşağıda belirtildiği gibidir:

- Sorumlu yatırım ve üretim,
- Sorumlu yönetim,
- Sorumlu tedarik zinciri,
- Sorumlu çalışanlar,
- Sorumlu müşteriler.

Sürdürülebilirlik Yönetimi

Zorlu Enerji sürdürülebilirlik kurulu, çevre ve kurumsal sorumluluk yöneticisinin başkanlığında üç ayda bir toplanmakta ve yönetim kuruluna bağlı çalışmalar gerçekleştirmektedir. Sürdürülebilirlik kurulunda; insan kaynakları, isg ve kalite yönetim sistemleri, muhasebe, satın alma, yatırımlar, elektrik ve doğal gaz ticareti, GAZDAŞ, risk

yönetimi, iç denetim ve kontrol ile hukuk birimlerinden birer temsilci ve santral yöneticileri yer almaktadır.

Politikaları

- Yerli, yenilenebilir ve temiz enerjilere yatırım yaparak ülkenin dışa bağımlılığını azaltmak, enerji tedarikinde sürekliliği ve güvenliği sağlamak,
- Tüm faaliyetlerde etik kurallara bağlı kalmak, yasal yükümlülükleri yerine getirmek,
- Paydaşların beklentilerini dikkate alarak riskleri azaltmak ve uzun vadede kalıcı ilişkiler kurmak, yapılan yatırımlarla ilgili yerel halkı, sivil toplumu ve diğer tüm paydaşları bilgilendirerek çalışmalara katılmalarını sağlamak, yerel istihdama önem vermek, yerel kalkınmayı desteklemek,
- Öncelikli paydaşlar olarak çalışanlara uygun çalışma koşulları ve fırsatlar sunmak, sağlık ve güvenliklerini sağlayacak gelişimlere yatırım yapmak,
- Yatırımların doğal ve kültürel mirasa çevresel ve sosyal etkilerini ölçümleyerek değerlendirmek, iklim değişikliği ile mücadele kapsamında teknolojiye yatırım yapmak, enerji verimliliği gözetmek,
- Müşterileri ön planda tutarak sürdürülebilir enerji kullanımı sağlamak amacıyla müşterilere çözüm sunmak.

Zorlu Enerji sürdürülebilirlik politikalarının yanı sıra etik kuralları; mevzuata uyum, gizlilik ve ticari sırların korunması, kurumsal yönetim ilkelerine uyum, çalışanlar, paydaşlara karşı sorumluluklar, müşterilerle ilişkiler, rakiplerle ilişkiler sosyal sorumluluk çevre başlıkları çerçevesinde sıralanmıştır.

Paydaş Yönetimi

Zorlu Enerji sürdürülebilirlik yaklaşımı doğrultusunda paydaşlarını, kilit paydaşlar olarak değerlendirmiştir. Kilit paydaşlardan çalışanlar, müşteriler, kamu ve düzenleyici kuruluşlar, hissedarlar ve yatırımcılar, yerel toplum ve yerel yönetimler şirketin faaliyetlerinden en çok etkilenen ve faaliyetlerini en çok etkileyebilen paydaşlar olarak belirtilirken medya mensupları, finansal kurumlar, sivil toplum kuruluşları, tedarikçiler öğrenciler ve potansiyel çalışanlar ile akademisyenler şirket faaliyetlerini etkileyebilen ve

faaliyetlerinden etkilenen paydaş gruplarıdır. Ayrıca şirket paydaşları arasında iki yılda bir itibar araştırması gerçekleştirilmektedir.

Öncelikli Konuları

Öncelikli konuların belirlenmesi Zorlu Enerji paydaşlarının geri bildirimlerini dikkate almaktadır. 91 paydaş grubunun katıldığı çalışmada genel olarak, katılımcılara sürdürülebilirliğin ne olduğu, kapsamı, şirketin sürdürülebilirlik çalışmaları hakkında bilgilendirme yapılarak şirketin sürdürülebilirlik öncelikleri belirlenmiş ve sürdürülebilir performansın iyileştirilebilmesi için fikir ve öneriler alınmıştır. İncelenen sürdürülebilirlik konuları matrisine göre paydaşlar ve şirket açısından stratejik önem taşıyan öncelikli konular aşağıda belirtildiği gibidir:

- Yerli ve yenilenebilir kaynaklarla üretim,
- Ekonomik performans,
- Güvenli ve sürdürülebilir enerji tedariki.

Risk yönetimi, çevre koruma yatırımları, İSG, emisyon salınımı, enerji verimliliği, çalışan gelişimi, etik ve uyum çalışmaları, müşteri odaklılık ve talep yönetimi, uygun çalışma koşulları hem paydaşlar hem şirket açısından orta seviyede stratejik önem taşıyan konular olarak değerlendirilmiştir. Su yönetimi konusu paydaşlar açısından yüksek derecede önemli iken şirket açısından düşük seviyede önemliliktedir. Atık yönetimi, çeşitlilik ve fırsat eşitliği, inovasyon ve Ar-Ge, toplumsal yatırım, tedarikçilerin çevresel ve sosyal uygunluğu konuları paydaşlar açısından orta seviyede önemliyken şirket açısından düşük seviye önemlilikte değerlendirilmektedir. Biyolojik çeşitlilik, yolsuzlukla mücadele ve sürdürülebilir satın alma konuları hem paydaşlar hem şirket açısından düşük seviye önemlilikte konulardır. Ayrıca paydaş katılımı konusu paydaşlar açısından yüksek derecede önemde sahipken şirket açısından orta seviye önemliliktedir.

Belirlenen öncelikli konuların ayrıca sürdürülebilirlik boyutlarına göre sınıflandırması yapılmıştır. Sürdürülebilirliğin ekonomik boyutu açısından ekonomik performans, güvenli ve sürdürülebilir enerji tedariki, risk yönetimi, müşteri odaklılık ve talep yönetimi konuları belirlenmiştir. Çevresel boyut açısından yerli ve yenilenebilir kaynaklarla üretim, çevre koruma ve yatırımları, enerji verimliliği ve emisyon salınımı konuları belirlenirken sosyal boyut açısından isg, çalışan gelişimi, etik ve uyum

çalışmaları, paydaş katılımı ve yerel kalkınma ve uygun çalışma koşulları konuları belirlenmiştir. Bu açıdan bakıldığında şirketin öncelikli konuları sürdürülebilirlik boyutları ile ele alması konuların daha net ve anlaşılabilir olmasını sağlamıştır.

Çevre Yaklaşımı ve Yönetimi

Zorlu Enerji çevreyi gelecek nesillere bırakılacak bir emanet anlayışıyla görmekte toplumsal sorumluluğun gereği olarak çevre bilinciyle faaliyetlerini yürütmektedir. Şirket, sürdürülebilirlik çalışmalarını destekleyen ISO 9001 Kalite Yönetim Sistemi, OHSAS 18001 İş Sağlığı Güvenliği Yönetim Sistemi, ISO 27001 Bilgi Güvenliği Sistemleri ve ISO 14001 Çevre Yönetim Sisteminden oluşan entegre yönetim sistemleri kapsamında faaliyet göstermektedir. Bu sistemler gereği iç ve dış denetim süreçleri uygulanmakta, çalışan eğitimleri yıllık planlarda gerçekleştirilmektedir. 2015-2014 yılı için 1.810.000 TL ve 2013-2012 yılı için 1.202.513 TL çevre ve yatırım harcamaları yapıldığı belirtilmiştir.

Enerji Yönetimi

Şirketin enerji tüketimi 2015 yılında 12.523.609 gigajul (GJ) ve 2014 yılında 18.050.838 gigajul olarak belirtilmiştir.

Su Yönetimi

Tüketilen su miktarları açıklanmamıştır. Ancak sürdürülebilirlik stratejileri doğrultusunda ISO 14046 Su Ayak İzi Akreditasyon sisteminin uygulanması yönündeki çalışmaların yapıldığı belirtilmiştir.

İklim Değişikliği Yönetimi

2010 yılında Karbon Saydamlık Projesi'ne dahil olarak, proje kapsamında 2011 yılından beri her yıl karbon ayak izi kamuoyu ile şeffaf bir biçimde paylaşılmaktadır. Kurumsal politika ve hedefler içeren CDP raporlamaları yapan şirket her yıl karbon saydamlık liderliği alanında en az bir ödül aldığını belirtmiştir. Ayrıca şirket 2012 yılında başlattığı "Sıfır Karbon Ayak İzi Ormanları Projesi" ile 2015 sonu itibarıyla 20.000 paydaşla bir araya geldiğini ve 38.000 fidan dikildiğini belirtmiştir. 2°C Bildirisi imzacısı ve İklim Platformu Türkiye İklim Değişikliği Liderler Grubu'nun kurucu üyesi olduğu ve Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi'ni (UNGC) imzaladığı belirtilmiştir.

Sera Gazı Yönetimi

Türkiye’de ISO 14064-1 Sera Gazı Doğrulama Standardı alan ilk enerji şirketi olarak, faaliyetlerinden kaynaklanan sera gazı emisyonlarının takibi, kontrolü ve azaltılması konusunda çalışmaları gerçekleştirirken sera gazı emisyonlarının miktar ve ölçümünü düzenli olarak doğrulatıldığını doğal gaz santrallerinin 2014 yılı ISO 14064-1 Sera gazı hesaplama belgesine sahip olduğu belirtilmiştir.

Atık Yönetimi

Şirket yasal yükümlülüklerine uyarak, atıkların ortaya çıkmasını engellemek, doğal kaynakların korunmasını sağlamak ve ortaya çıkan atıkların çevreye zarar vermeden bertarafını sağlamaktadır.

Biyolojik Çeşitlilik

Zorlu Enerji tarafından 2011 yılında rüzgâr santralının bulunduğu Osmaniye ilinde Türkiye’nin ilk kuş izleme radarı kurulmuş elde edilen verilere dayanılarak faaliyetlerden kaynaklanan herhangi bir kuş ölümünün gerçekleşmediği belirtilmiştir.

Şirketin çevre konusunda biyolojik çeşitliliği koruma yaklaşımı ile Aydın-Denizli illeri arasında kurulacak jeotermal santrali yaklaşık olarak 40 dekarlık tarım alanına denk gelmiş, bu tarım alanlarının zeytinlik ve incir ağaçları ile bağların oluşturduğunun belirlenmesi üzerine şirket santral binası için alternatif alanlar belirlenmesi çalışmaları nedeniyle proje 1 yıl süre geciktirilmiştir. Çalışmalar sonucunda aynı alanda çevresel etkinin minimize edilmesi amacıyla 2015 yılında 933 adet sağlıklı ağaç taşınarak yaşatılmıştır.

İSG Yaklaşımı

Şirket tüm tesislerinde İSG politikası ve İSG yönetim sistemi TS 18001 uygulaması ile çalışanların sağlığı ve güvenliği için önem ve özen gösterildiğini ifade etmiştir. 2014 yılında çalışanlara kişi başı 12 saat toplamda 10.987 saat, 2015 yılında ise kişi başı 15 saat toplamda 13.218 saat iş sağlığı ve güvenliği eğitimi verilmiştir.

Çalışanlar

2015 yılında 583 çalışana çalışan memnuniyeti anketi yapıldığı %71 oranında bağlılık ve %64 oranında memnuniyet görüldüğü belirtilmiştir. Yılda bir kez saha toplantıları ile çalışanlarla bir araya gelindiği, 2014 yılı itibariyle “Açık Hat” iletişim platformu kurularak çalışanların insan kaynaklarıyla iletişimlerinin sağlandığı, iş dışında bir araya gelebilecekleri yemekler organize edildiği, özel günlerde kutlama mesajları yollandığı belirtilmiştir. Ayrıca 2015 yılında çalışanlarda ortak yaşam kültürünü zenginleştirmek ve iş dışında da bir araya gelmelerini sağlamak amacıyla tiyatro, dans, doğa sporlarına, yemek ve fotoğraf kulüpleri kurulmuştur.

2015’te çalışanlara teknik ve kişisel gelişim eğitimleri dahil toplam 16.913 saat eğitim sağlanırken, 2014 yılında ise toplam eğitim saati 20.292 saat olarak gerçekleşmiştir. 2014’den 2015’e toplam eğitim saatinde %17 azalma olurken, eğitim alan kadın çalışanların eğitim saatlerinde %14 oranında artış olmuştur.

Sosyal Yaklaşımı

Sorumlu yatırımcı anlayışıyla yatırım yapılan bölgelerde yaşayan halkın kalitesinin yükseltilmesi amacıyla yol, içme ve sulama suyu temini, ortak kullanılan alanların iyileştirilmesi, okul binalarında iyileştirme, teknoloji desteği, burs programları başta olmak üzere şirket tarafından çözümler geliştirildiği belirtilmiştir. Zorlu Enerji’nin 2014-2015 yıllarında 3.106.166 TL toplumsal yatırım harcamalarının yapıldığı görülmüştür. Önceki iki yıl bu rakam 1.146.000 TL’dir.

Zorlu Enerji 2010 yılında başlatılan beş yıl süren “Enerjimiz Çocuklar İçin” projesi ile, çocuklara enerji kavramı, enerji kaynakları, verimlilik ve yenilenebilir enerji konularını eğlenceli bir şekilde öğretme amacını taşımaktadır. Projedeki içerikler ve aktiviteler, uzman pedagoglar, enerji ve eğitim uzmanlarının desteğiyle hazırlanmıştır. Bu proje ile halen 7 il ve 92 okulda proje uygulaması devam etmektedir.

Ayrıca ülkemizde 650 bin çocuğun etkilendiği otizmle ilgili olarak erken tanısı, etkilenen çocukların eğitim ile topluma kazandırılması amacıyla Tohum Türkiye Otizm Erken Tanı ve Eğitim Vakfı’nın üç yıldır enerji ihtiyacı Zorlu Enerji tarafından karşılanmaktadır. 2014’de yapılan İstanbul Maratonu’nda yer alarak farkındalık yaratmak

amacıyla destek olunmuştur. Ayrıca 2013 ve 2014 yıllarında toplamda 250 öğrenciye, 2014 ve 2015 yıllarında toplamda 287 öğrenciye burs verilmiştir.

Bunların yanı sıra Zorlu Enerji, yatırımının bulunduğu Manisa ilinde Manisa Alaşehir Kadın Voleybol Takımı'na, Osmaniye Demirspor Kadın Futbol ve Voleybol Takımlarına, Tunceli Ovacık Ulaşspor Futbol Kulübüne, Denizlispor Futbol Takımını ve Tercan Belediye Spor Kulübü'nü desteklemekte ve bu kluplerde açılan yaz ve kış kursları için yaklaşık 3000 çocuk ve gencin spor yapmasına olanak sağlanmaktadır.

Zorlu Enerji, Osmaniye İl Sağlık Müdürlüğü ile iş birliği içerisinde başlatılan Hayata El Uzat Projesi ile Osmaniye genelinde yer alan köylerden seçilen eğitilmiş ve yetenekli kişilerin ilk yardım konusunda eğitilmesi sağlanmaktadır. 20 dakikalık ambulans ulaşım mesafesinin dışında olan 14 köyde 102 kişiye ulaşacak olan projenin uygulamaları 2015 yılı sonlarında başlatılmıştır.

Şirket öncülüğünde jeotermal yatırım bölgesi olan Aydın ilinde 2015 yılında Buharkent Belediyesi ve Buharkent Kaymakamlığı iş birliği ile "Hayata Smaç" projesi geliştirilmiş her yıl 100 dezavantajlı genç ve çocuğun, pedagojik danışmanlık, sosyal ve kültürel faaliyetlerle desteklenerek toplumsal adaptasyonları için katkı sağlanmaktadır. Aynı bölgede 2015 yılında başlatılan "Buharkent Gençleriyle Hayata Smaç" projesi 3 yıl süre ile geliştirilmiş her yıl 100 dezavantajlı genç ve çocuğun, boş vakitlerinde spor yaparak sosyal hayata etkin katılmalarına katkı sağlanmıştır.

➤ ÜLKER BİSKÜVİ SANAYİ

Genel Bilgiler

Ülker Bisküvi A.Ş. sürdürülebilirlik raporu, Küresel Raporlama Girişimi tarafından yayınlanan Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları'nın temel seçeneğine uyumlu şekilde hazırlanmış ve şirket 2015 yılından bu yana sürdürülebilirlik raporlaması yapmaktadır. BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'ne 2015-2016 döneminde dahil olan ilk gıda şirketi olarak halen endeksteği yerini korumaktadır. Ayrıca 2016 yılında FTSE4Good Gelişmekte Olan Piyasalar Endeksi'nde yer almıştır.

2016 yılı cirosu 3,9 milyar TL'dir. Ayrıca şirketin toplamda altı fabrikası bulunmaktadır. Çalışan sayısına bakıldığında 2015 yılında 2235'i kadın olmak üzere 6848 kişi ve 2016 yılına bakıldığında 1800'ü kadın olmak üzere 6026 kişi istihdam edilmektedir. Ayrıca yönetim kurulunda 2014 yılı için 1'i kadın toplam 15 üye olduğu, 2015 yılında 3'ü kadın olmak üzere 24 üye bulunduğu ve 2016 yılında 2'si kadın olmak üzere toplamda 23 üye bulunduğu belirtilmiştir.

Sürdürülebilirlik Yaklaşımı ve Yönetimi

En temel amaçları, ürünlerinin ortaya çıkmasında toprağı işleyerek emeğı geçen çiftçiyi, çalışanı, müşterileri mutlu etmektir. 2024 yılında, dünya pazarında, sürdürülebilirlik konusunda sektörün ilk akla gelen lider şirketlerden olmayı hedeflemektedir.

Şirket sürdürülebilirlik çalışmalarını geliştirmek amacıyla yönetim kuruluna bağlı sürdürülebilirlik platformu oluşturmuştur. Bu sayede iş birimlerinde uyum ve iş birliğı sağlanarak sürdürülebilirlikle ilgili politika, strateji ve hedefler yönetim kuruluna raporlanmaktadır. Şirketin sürdürülebilirlik platformuna bağlı birimleri; Ar-Ge grup direktörü, operasyonel mükemmellik ve SEÇ marketleri genel müdürü, kurumsal iletişim genel müdürü, insan kaynakları genel müdürü, tedarik zinciri başkan yardımcısı, pazarlama başkan yardımcısı, satın alma genel müdürü, mali işler başkan yardımcısı ve sürdürülebilirlik platformu koordinatörü birimleri olarak sıralanmıştır.

Paydaş Yönetimi

Sürdürülebilirlik yaklaşımı doğrultusunda bağımsız bir danışmanlık firması tarafından yürütülen çalışmayla faaliyetlerinden en yoğun biçimde etkilenen ve faaliyetlerini en yoğun biçimde etkileyebilen paydaş grupları belirlenmiştir. Çalışanlar, dernekler, sektörel örgütler, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşlar, distribütör ve tedarikçiler, hissedar ve yatırımcılar, kamu kurumları ve sendikalar, medya, tüketiciler ve üniversiteler Ülker Biskivi A.Ş.'nin paydaş grupları olarak belirlenmiştir.

Öncelikli Konuları

Şirket ve paydaşlar açısından önemliliği yüksek seviyede değerlendirilen öncelikli konular aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- AR-GE ve inovasyon,
- Gıda sektöründe sürdürülebilirlik için liderlik,
- Gıda güvenliği ve kalitesi,
- Su riskleri ve yönetimi,
- Risk yönetimi,
- İklim değişikliği ve enerji,
- İSG.

Diğer öncelikli konulardan iş etiği, sorumlu tedarik, ambalaj yönetimi, adil ve şeffaf kurumsal yönetim konuları hem paydaşlar hem şirket açısından önemliliği orta seviyede değerlendirilen konulardır. Çalışma verimliliği ve memnuniyeti ile atık ve atık yönetimi konuları paydaşlar açısından orta seviye önemlilikte iken şirket açısından yüksek seviye önemlilikte değerlendirilmektedir. Ürün etiketleri, sorumlu pazarlama ve toplumsal yatırım programları konuları ise paydaşlar açısından önemliliği düşük seviyede ancak şirket açısından orta seviyede önem taşımaktadır. Paydaşlar açısından yüksek seviyede önemlilik içeren konulardan daha sağlıklı ve besleyici ürünler ile dengeli beslenme ve aktif yaşamın desteklenmesi konuları şirket açısından orta seviyede önemli konulardandır. Paydaşların şirketten önemle üzerinde durulmasını istedikleri sürdürülebilir tarım ve biyolojik çeşitliliğin korunması konuları şirket açısından önemliliği düşük seviyede değerlendirilmektedir.

Çevre Yaklaşımı ve Yönetimi

Tüm fabrikalarında ISO 50001 enerji yönetim sistemi kurulmuş ve ISO 14001 çevre yönetim sistemi bulunmaktadır. Çevresel etkilerin azaltılması hedefiyle öncelikle üretim süreçlerinde en çok etkiyi hangi aşamaların neden olduğunun tespit edilmesi hedefiyle Biskrem ve Çokokrem markalarının yaşam döngüsü analizi yapılmıştır. Yürütülen yaşam döngüsü analizi ile plastik ve kâğıt ambalaj fireleri düşürülmüş piyasaya sürülen ürünlerin ambalajlarının toplanması çalışması çerçevesinde 22 bin ton kâğıt ambalaj geri dönüştürülerek 2,5 milyon TL tasarruf sağlanmıştır.

İklim değişikliğinden en çok etkilenen doğayı ve su kaynaklarına bağlı tarım alanlarının korunmasına destek olunması, iklim değişikliğinin getirdiği değişimleri ve etkileri yönetmek amacıyla Karbon Saydamlık Projesi (CDP) kapsamında iklim değişimi stratejileri ve performansları paylaşılmaya başlanmıştır. Şirket enerji verimliliğini artırma amacıyla fabrika çatılarına güneş panelleri koyarak enerji tasarrufu ile 950 bin TL tasarruf sağlamıştır.

Su Yönetimi

Toplam su kullanımı 2014 de 1.060 bin m³, 2015 de 965 bin m³, 2016 da ise 846 bin m³ dür. Şirket ölçüm analizleri ile bilinçli su kullanımı hedefi doğrultusunda 2014'den 2016 yılına olan süreçte su tüketimi azaltılmıştır.

Atık Yönetimi

Doğal kaynak verimliliğini sağlamak, sürdürülebilir üretim ve tüketim alışkanlarının yaygınlaşması için şirket “%100 geri dönüşüm ile düzenli depolama sahalarında sıfır atık” hedefiyle hareket etmektedir. Geri dönüştürülen atık oranı 2014'de %53, 2015'de %57, 2016 da %62'dir. Geri dönüşüm oranı 2014 yılına kıyasla %10 arttırılmıştır. Çöp sahalarına giden atık oranı %9 düşürülmüştür.

Biyolojik Çeşitlilik

Gıda sektöründe biyolojik çeşitliliğin önemli bir yeri olduğu bilinciyle 2015 yılında WWF Türkiye iş birliğiyle fındık çeşitliliğinin korunması amacıyla Fındık Tarımı Projesi başlatılmıştır. Çalışmanın sonucu 2017'de yayınlanacaktır. Ayrıca çalışanlarla birlikte 2011 yılında başlatılan Ülker Ankara Hatıra Ormanı'nda 26.000'i aşan ağaçların düzenli kontrolü yapılmakta biyolojik çeşitliliğe katkı sağlanmaktadır.

Üretimde kullanılan hammaddelerin yarısını buğday, kalan kısmını ise şeker, palm yağı, kakao ve fındık oluşturmaktadır. Buğday alımının %80 oranında yerli üreticiden sağlanmaktadır. Ayrıca 10 yıldır Bahri Dağdaş Uluslararası Tarımsal Araştırmalar Enstitüsü ile bisküvi için ideal buğday üretmek üzere ıslah çalışmaları yapılmış Ali Ağa adı verilen yüksek verimli, hastalıklara ve kuraklığa dayanıklı bir buğday türü geliştirilmiştir. T.C. Gıda Tarım Ve Hayvancılık Bakanlığı Tohumluk Tescil Ve

Sertifikasyon Merkez Müdürlüğü tarafından tescillenmiştir. Bu aşamadan sonra Ali Ağa'nın yaygınlaşması için çalışmalara başlanacağı belirtilmiştir.

Değer Zinciri

ARGE yatırımları bir önceki yıla göre %40 arttırılarak 15,4 milyon TL yatırım yapılmıştır. Lojistik kaynaklı karbon salımlarını %20 azaltmak hedefiyle sevkiyatlarda tır kullanma oranı 2014 yılından bu yana %78'den %82'ye ayrıca çift katlı tır kullanımı %12'den oranından %43'e çıkartılmıştır. 2014 yılına göre, lojistik kaynaklı karbon salınımları yaklaşık 430 ton azaltılmıştır. 2016 yılında tedarikçi denetimlerinin kapsamını geliştirmek için ilk adım atılarak bir sistem kurulmuş tedarikçiler belirlenmiştir. İkincil sevkiyat (depolar arası) azaltılarak üretim depolarından direk müşteri sevkiyatı %49'dan %54'e yükseltilmiştir.

Çalışanlar

2016 yılında kişi başı eğitimler %30 oranında arttırılarak 22 saate çıkarılmış çalışan devir oranı %9 olarak gerçekleşmiş, iş kazaları %39 düşürülmüş ve sendikalaşma %100 sağlanmıştır. 2014 yılında ortalama 20 saat, 2015 yılında ortalama 17 saat ve 2016 yılında ortalama 22 saat çalışan başına eğitim verilmiştir. 2016 yılında verilen ortalama 22 saatlik eğitimlerin %14'ünü İSG eğitimleri oluşturmaktadır. Tüm fabrikalarında OHSAS18001 iş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemi bulunmaktadır. Çalışanların bilgi ve birikimleri verilen eğitimlerin yanı sıra şirket bünyesinde yayınlanan düzenli yazlı kaynaklarla desteklenmektedir.

Çalışanlar ile birlikte her çalışma yılı başlangıcında senenin tamamını kapsayacak performans planlaması yapılmaktadır. Çalışma yılı içerisinde de değerlendirmeler yapılarak yıl sonlarında çalışanların o yıl ki performansları değerlendirilmektedir. Performans değerlendirmesinde liderlik, ekibi güçlendirmek, sonuç odaklılık, inovasyon, geleceği öngörme, değer katma ve başarıyı kutlama olarak biçimlendirilen yetkinlikler kullanılmaktadır.

Sosyal Yaklaşımı

Müşterilere daha sağlıklı ve besleyici ürünler sunma hedefiyle 2016 yılında ürünlerden %19 yağ, %58 doymuş yağ, %61 tuz azaltmıştır. Ayrıca çikolatalı ürünlerde %5 oranında yağ oranı azaltılmıştır.

Şirketin sürdürülebilirlik uygulamaları doğrultusunda gerçekleştirilen sosyal yaklaşımlar aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir.

- Müşteri iletişim merkezine gelen 3398 geri bildirim %99'u yanıtlanmıştır.
- Türkiye Futbol Federasyonu iş birliği ile 6-10 yaş arası 38.000 çocuğa spor desteği verilmiştir. İstanbul'un 38 ilçesinde ilkokul öğrencilerinin oluşturduğu futbol takımları 2015-2016 döneminde Ülker desteği almış 12.000 çocuğa ulaşılmıştır.
- 2007 yılında yetenekli çocukların futbolda gelişimine katkı sağlamak amacıyla elit futbol köyleri projesi başlatılmış 45'i kız 57'si erkek olmak üzere 102 çocuğa futbolda kardeşlik, paylaşma dayanışma gibi temel eğitimler verilmiştir.
- Kasım 2016 da 3 günlük Ülker çocuk sanat akademisi ile 2000 çocuğa heykel, resim gibi farklı alanlarda çalışan genç sanatçılarla buluşturulmuştur.
- 2016 yılında 9.su gerçekleştirilen Ülker çocuk sinema şenliği ile 100.000'i aşan çocuğa kişisel gelişimlerini geliştirilmesine katkı sağlanmıştır.
- Baskı Müzesi ile iş birliği yapılarak Ülker tarafından sağlanan ücretsiz servis ile 2016 yılına kadar 4069 kişinin müzeye ziyareti sağlanmıştır.

➤ YAŞAR HOLDİNG

Genel Bilgiler

İlk adımlarını İzmir ilinde atan şirket 21 şirketi, 24 fabrikası 2 vakfı ile 7500 kişiye istihdam sağlamaktadır. Çalışanlar arasında kadın istihdamı oranı %16,7'dir. Gıda ve içecek sektörüyle birlikte boya, temizlik kağıtları, turizm, dış ticaret ve enerji sektörlerinde faaliyet göstermektedir. Sürdürülebilirlik raporlaması Yaşar Grubu'nun tüm şirketleri baz alınarak hazırlanmıştır. Grup şirketleri BIST 100 Endeksi'nde işlem görmektedir.

Sürdürülebilirlik Yaklaşımı ve Yönetimi

Sürdürülebilirlik yaklaşımı, güvenilir bir marka olarak tüketicilerin yaşamına değer katan kaliteli ürünler ve hizmetler sunarak etik, hesap verilebilir ve dürüst iş yapma anlayışları çerçevesinde sürdürülebilir kalkınmaya destek verilmesi olarak belirtilmiştir.

2010 yılında kurum itibari projesi kapsamında yönetim kuruluna bağlı olarak sürdürülebilirlik komitesi oluşturulmuştur. Topluluk bünyesinde tüm şirketlerde sürdürülebilirlik çalışmaları yönetilmekte, risk ve fırsatlar değerlendirilmekte, çalışanların sürdürülebilirlik eğitimleri verilmektedir. Ayrıca enerji ve israfı önleme komitesi, yaşar gönülleri platformu, etik kurul ve enerji komiteleri oluşturularak sürdürülebilirlik çalışmaları yapılmakta gerekli iyileştirmeler sürekli takip edilmektedir.

2016 yılında ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarıyla sürdürülebilirliğe verdikleri değerlerin bir göstergesi olarak Verimlilik Yarışması ve Yaşar'ın Yıldızları Yarışması sürdürülebilirlik çatısı altında toplanmış ve Yaşar Topluluğu Sürdürülebilirlik Yarışması adıyla başlamıştır.

Paydaş Yönetimi

Şirketin sürdürülebilirlik yaklaşımı kapsamında paydaşları başta çalışanlar, müşteriler, tüketiciler ve iş ortakları olmak üzere tedarikçiler, hissedarlar, kamu kurum ve kuruluşları, uluslararası organizasyonlar, sektörel dernekler, STK'lar, üniversiteler ile medya olarak belirlenmiştir.

Öncelikli Konuları

Yaşar Topluluğu olarak stratejik açıdan öncelikli konuların belirlenmesi amacıyla yönetim kurulundan 4 üye ve üst yönetimde görev alan 19 kişinin katılımıyla görüşmeler ve çalıştaylar gerçekleştirilmiştir. Ayrıca paydaşlar açısından öncelikli konuların belirlenmesi amacıyla 9 çalıştay ile 212 paydaş grubu temsilcisi ve 19 kurum temsilcisi ile görüşülerek online anketler gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışmalar sonucunda oluşturulan öncelikli konular matrisi incelendiğinde aşağıda belirtilen konular hem paydaşlar açısından önemli hem şirket açısından stratejik önem taşıyan konular olarak belirlenmiştir:

- Kalite, inovasyon ve Ar-Ge / ürün hizmet mükemmelliği,

- Tüketici sağlığı ve güvenliği.

İSG, çalışan hakları ve enerji verimliliği konuları paydaşlar açısından yüksek seviyede önemli şirket açısından orta seviyede stratejik önem taşıyan konular olarak değerlendirilmiştir. Atık yönetimi, su yönetimi, çalışan gelişimi, sürdürülebilir tarım ve hayvancılık konuları paydaşların orta seviyede önem verdiği ve şirket açısından da orta seviyede stratejik önem taşıyan konulardır. Ekonomik performans konusuna bakıldığında paydaşlar açısından orta seviyede olmasına karşın şirket açısından stratejik önemi yüksek seviyededir. Çevre koruma ve yatırım harcamaları, tedarikçiler çevresel ve sosyal uygunluğu, çeşitlilik-fırsat eşitliği ve ayrımcılık yapmama, çalışmaların yerel ekonomiye katkısı, yolsuzluğun ve haksız rekabetin önlenmesi, toplumsal yatırım, biyolojik çeşitlilik, hayvan refahı, doğal ve kültürel mirasın korunması ve emisyon salınımı konuları paydaşlar ve şirket açısından stratejik önemi düşük seviye konular olarak belirlenmiştir. Etik ve uyum çalışmaları konusu ise paydaşlar açısından düşük seviyede önemli iken şirket açısından orta seviyede stratejik önem taşımaktadır.

Çevre Yönetimi

Sürdürülebilirlik yaklaşımı kapsamında belirlenen su yönetimi, enerji ve iklim değişikliği ve atık yönetimi çevresel sürdürülebilirlik anlayışının temelini oluşturmaktadır. Küresel iklim değişikliği ile mücadeleye aktif olarak destek sağlanmaktadır.

Enerji ve İklim Değişikliği Yönetimi

Doğrudan enerji tüketimi 2014'de 2.142.514 GJ, 2015'de 1.812.181 GJ ve 2016'da ise 2.273.265 GJ olarak hesaplanmıştır. Holding bünyesinde 9 şirkete karbon ayak izi hesaplanmaktadır. 2016 yılı itibariyle karbon ayak izi %8,93 azaltılmıştır.

Su Yönetimi

Şirketin çevresel hedefleri, su kaynaklarının korunması, karada ve suda yaşamı tehdit etmeyecek şekilde sıfır atık ile üretimin sağlanması konularına odaklandırılmıştır. 2014 yılından bu yana şirketin farklı bölgelerdeki tesislerinde su ayak izi ve su verimlilik çalışmaları yürütülmüştür. CDP (Carbon Disclosure Project) karbon ve su şeffaflık programı çalışmalarına gönüllü destek sağlamaya 2016 yılında da devam edilmiştir.

Atık Yönetimi

Şirketin atık yönetiminde ambalaj türlerinden kâğıt-karton, plastik, metal ve ahşap atıklarının geri kazanılması sağlanmaktadır. 2014 yılında tüm atık türlerinin %44'ü, 2015 yılında %48'i ve 2016 yılında %58'sinde geri kazanım sağlanmıştır. Ayrıca 2016 yılında cam atıklarda %7 oranında geri dönüşüm sağlanmıştır.

Çalışanlar

Çalışanlara yönelik fırsat eşitliği ve ayrımcılık yapmama ve uygun çalışma koşulları sunulmaktadır. Çalışanların %26'sını kadınlar oluşturmaktadır. Çalışanların sendikalaşmalarına destek verilmektedir. Çalışanlara ve ailelerine yönelik bel hastalıkları, diyabet ve obezite, sigaranın zararları ve bırakma yöntemleri, aile planlaması, çocuklarda sağlıklı beslenme konularında eğitim programları düzenlenmektedir. Ayrıca tüm grup şirketlerinde iş sağlığı ve güvenliği kurulu oluşturulmuş ve işg konulu eğitimler verilmektedir.

Sosyal Yaklaşımı

Pınar süt ürünlerinde Milli Eğitim Bakanlığı iş birliği ile Kantin Profili çalışması yapılmıştır. Bu çalışmaya göre, çocuklara yönelik satışa sunulan süt ürünlerinde yağ, şeker ve tuz oranları azaltılmıştır. Ürün seçeneklerinde tüketicilere daha sağlıklı beslenme amacıyla geliştirmeler yapılmaktadır.

Şirket tüketici sağlığı ve güvenliği politikası oluşturarak "etik, hesap verebilir ve dürüst iş yapma anlayışından ödün vermemek" hedefi doğrultusunda ticari faaliyetlerin ayrılmaz bir parçası olan pazarlama iletişimi kampanyalarını etik değerlere tamamen uygun olarak yürütmektedir. 2016 raporlama döneminde sağlık ve güvenlik etiketleri ile ilgili yönetmeliklerde yasalara uygunluk açısından uygunsuzluk görülmemiştir. Sosyal yaklaşımı çerçevesinden şirket işlenmiş donuk et ürünlerinde koruyucu madde kullanmamaktadır.

Pınar Su bünyesinde 2016 yılında da İnsani Tüketim Amaçlı Sular Hakkındaki Yönetmelik ile Türk Gıda Kodeksi Gıda Etiketleme ve Tüketicileri Bilgilendirme Yönetmeliği dikkate alınarak tüm etiketler hazırlanmaktadır.

1998 yılında Türkiye’de bir ilke imza atarak sektörde eğitilmiş eleman sıkıntısının giderilmesi amacıyla Pınar Et Mesleki Eğitim Birimi’ni kuran Pınar Et, 2016 yılı itibarıyla bu birimde 383 çırak öğrenciye et ve et ürünleri işlemeciliği alanında mesleki beceri kazandırmıştır. Mezunların %49’u şirket bünyesinde istihdam edilmiştir. 1974’de Durmuş Yaşar tarafından kurulan Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı; eğitim, kültür ve sanat alanlarında faaliyetlerde bulunmaktadır. 1985 yılında açılan ve Türkiye’nin ilk özel resim müzesi olan Selçuk Yaşar Müzesi bünyesindeki Selçuk Yaşar Sanat Galerisi, 1990 yılında hizmete girmiştir. Ayrıca Apple Teknolojileri Eğitim Gelişim Programları’nın uygulanabilmesi için, öğretmenlere ve öğrencilere eğitim verilmiş ve gelen talep doğrultusunda 12 adet notebook bağışlanmıştır. Vakıf tarafından, kitap ihtiyacı olan okullara destek olmak amacıyla yıl içerisinde 2 kez düzenlenen “Bir Kitap da Senden Olsun” ve “Çocuklar Kitap Okusun Diye” adlı kitap kampanyaları ile gönüllü katılım sağlayan Yaşar Topluluğu çalışanlarından ders kitapları, romanlar, hikâye ve üniversiteye hazırlık test kitapları toplanmış, toplanan kitaplar Anadolu’daki 7 okula ulaştırılmıştır. Görme engellilerin ihtiyacını karşılamak amacıyla Vakıf tarafından 100 adet beyaz baston alımı için Ankara Altınokta Körler Derneği’ne bağış yapılmıştır.

➤ ANADOLU EFES

Genel Bilgiler

2013 yılından beri yıllık olarak sürdürülebilirlik raporlaması yapan şirket ilk olarak 2015-2016 döneminde BIST Sürdürülebilirlik Endeksi’nde yer almış ve halen yerini korumaktadır. Şirket 2016 yılında yaptığı satışlarla sektöründe Avrupa’da 6. sırada, dünyada 14. sırada yer almaktadır. Ayrıca 2013 yılında Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi’ne giren ilk Türk şirkettir. 2012’de BM +20 Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı’nda sürdürülebilirlik tarım uygulamaları alanında ülkemizi temsil etmiştir. Türkiye, Rusya, Kazakistan, Moldova ve Gürcistan’da toplamda 20 fabrikası bulunmaktadır. Faaliyet alanı içecek sektörüdür.

Çalışan istihdamı sayısını bakıldığında 2014 yılı için 1853’ü kadın olmak üzere toplamda 7352 kişi, 2015 yılı için 1627’si kadın olmak üzere toplamda 6386 kişi ve 2016 yılı için 1354’ü kadın olmak üzere toplamda 5462 kişi olarak belirtilmiştir. Üst düzey yöneticilerinin %15’i kadınlardan oluşmaktadır.

Sürdürülebilirlik Yaklaşımı ve Yönetimi

İnsana ve çevreye dayalı iş modellerinde pozitif etkiyi arttırarak içinde yaşanılan toplumun sosyal ve ekonomik gelişimi için katkı sağlamak ve sürekli gelişimini güvence altına almak sürdürülebilirlik anlayışının temelini oluşturmaktadır. Bu yönde sürekli değişen ekonomik, sosyal ve çevresel koşullara hızla uyum sağlayarak paydaşların beklentilerine eksiksiz yanıt vermek amaçlanmıştır.

Anadolu Efes'in 2011'de hayata geçirdiği pozitif etki planının temelinde şirketin ve toplumun yarınını güvence altına almaya yönelik sorumlu, kârlı ve akıllı iş modeli meydana getirerek faaliyetlerin olumlu etkilerinin arttırılması hedeflenmektedir. Pozitif etki planında toplumsal gelişim, çevre ve iklim, ürün sorumluluğu, su kaynaklarının korunması, değer zinciri ortaklıkları ve iş gücü alanları öncelikli konular olarak belirlenmiştir.

Çevre Yönetimi

Ülke operasyonları çalışmaları, 2004 yılından beri ISO 14001 ve 2011 yılından beri ISO 50001 standartları doğrultusunda oluşturulmuş ve iş süreçlerinin dikkatle takip edildiği belirtilmiştir. Çevre ve iklim yönetimi faaliyetleri çerçevesinde ortak çalışmalara destek verilmiştir. Örnek olarak, UNGC ve Sürdürülebilirlik Kalkınma Derneği (SKD) tarafından yayınlanan Binalarda Enerji Verimliliği Bildirgesi'ne destek verilmektedir. Buna ek olarak Sürdürülebilirlik Tarım ve Gıdaya Erişim Çalışma Grubu üyesi olarak sürdürülebilir tarım ilkeleri kılavuzunda uygun olarak faaliyetler yürütülmektedir.

Temel hedefleri, daha az su kaynağı tüketerek daha fazla ürün üretebilmek, su kaynaklarının korunması çalışmalarına destek vermektir. Bu yönde 2014 de Türk şirketleri arasında bir ilki gerçekleştirmiş, UNGC CEO Water Mandate bildirisini imzalanmıştır. Türkiye Sürdürülebilirlik Kalkınma Derneği'nin Su Çalışma Grubuna öncülük ederek, diğer ülkelerde de yerel çalışanlara destek çıkılmış çeşitli paydaşlarla birlikte çalışmalar sürdürülmüştür.

Bira üretiminde 2014 yılında toplam su tüketimi 10,7 milyon m³, 2015 yılında toplam su tüketimi 8,7 milyon m³, 2016 yılında ise toplam su tüketimi 8,2 milyon m³'dür. Toplam atık su tahliyesi ise 2014 yılında 7,4 milyon m³, 2015 ve 2016 yıllarında 6,1 milyon m³'dür. Ayrıca Bira üretiminde 2014 yılında toplam enerji tüketimi 3.147 TJ, 2015

yılında toplam enerji tüketimi 2.764 TJ ve 2016 yılında biraz düşerek toplam enerji tüketimi 2.548 TJ olmuştur. Atık geri kullanım oranına bakıldığında 2014 yılında %95.6, 2015 yılında %96.6 ve 2016 yılında %97.5 oranında atıkların geri dönüşümü sağlanmıştır.

Değer Zinciri Ortaklıkları

Uzun vadeli ortaklıklar kurularak paydaşlarının iş değeri üzerinde pozitif etkiyi arttırarak, değer zincirlerinin sürdürülebilirliği güçlendirilmektedir. Temiz su, ekonomik büyüme, istihdam, iklim değişikliğiyle mücadele gibi BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SDG) alanlarında sürdürülebilirlik performansları geliştirilmektedir. Bayi ve dağıtıcı sahiplerine, karar vericilerine; liderlik ve yönetici gelişimi, organizasyon kurup yönetme, etkili karar alma, ileri finans, güncel hukuk ve müşteri ilişkileri yönetimi alanlarında eğitimler verilmektedir. Son üç yılda hammadde ve birincil ambalaj üreticilerinin dahil olduğu tedarikçiler %40 oranında denetlenmiştir.

Çalışanlar

İş gücü uygulamaları, sürdürülebilirlik performanslarının temel bir unsuru olarak görülmekte ve bunun için sürekli gelişim içerikli çalışmalar yürütülmektedir. Çalışanların sendikalaşma süreçlerine destek olunmaktadır. Orta ve üst düzey yöneticilere, görev ve sorumluluklarının yerine getirilmesinde destek olması amacıyla eğitim programı bulunmaktadır. Çalışanlar için geliştirilen “Anadolu Efespeak” mobil uygulaması ile hem kurum içi bilgilere kolaylıkla ulaşmaları hem de anketler ile görüş ve isteklerini iletmeleri sağlanmaktadır.

Rusya bölgesinde çalışanlara uygulanan tanıma, takdir ve ödüllendirme sistemi ile çalışanların motivasyonları arttırılmakta ve bu uygulama ile Rusya Motivasyon Ödülleri tarafından 2016 yılında Parasal Olmayan Motivasyon Programı İyi Uygulama Örnekleri Ulusal Yarışma kategorisinde ikincilik ödülü alınmıştır. İş güvenliği bilincinin geliştirilmesi için 2016 yılında, 4328 çalışana toplamda 49.898 saat İSG eğitimi verilmiştir.

Sosyal Yaklaşımı

Yerel ekonomiye destek olunması amacıyla tedarikçiler %90 oranında yerli seçilmektedir. Rusya’da gerçekleştirilen şehir düzenleme projesi ile yerel toplum ve

gönüllü çalışanların katılımıyla 6 tondan fazla çöp toplanmış ve 100'ün üstünde ağaç doğaya kazandırılmıştır. Sosyal ve kültürel gelişime destek olunmak amacıyla 40 yıldır spor, 29 yıldır sinema, 24 yıldır tiyatro ve 9 yıldır turizm desteklenmektedir. Kültür ve sanatın desteklenmesi adına 1990 yılından 2016 yılına İKSV İstanbul Film Festivali kapsamında projelere sponsor olunmuştur.

2007'de başlatılan Gelecek Turizmde Projesi ile her yıl üç projeye fon sağlandığı 2014, 2015 ve 2016 yıllarında “%100 Misia”, “Mardin’de Kadın Liderliğinde Sürdürülebilir Turizm Girişimlerinin Yaratılması”, “Seferihisar’ın Geleneksel Mutfağı”, “Dünya’nın En Eski Tapınağı Göbeklitepe’de Taş İşçiliği”, “Malatya’nın Mirası Arslantepe”, “Safranbolu Hatırası”, “Lavanta Kokulu Köy”, “Kendi Kelebeğini Keşfet” ve “Nar Kadın ile Edremit’in Yöresel Tatları”, “Dört Mevsim Foça”, “Kuşlar Sizi Çağırıyor” ve Antalya “Likya Yolunda Bir Tarih Molası” projeleri seçilerek desteklenmiştir.

4.4.İnceleme Sonuçları

Akenerji, Aksa Enerji ve Zorlu Enerji sürdürülebilirlik raporları GRI G4 İlkeleri Temel Seçeneğine göre hazırlanmıştır. Zorlu Enerji’nin iki yılda bir raporlama yapması sebebiyle 2015 yılı sürdürülebilirlik raporu baz alınmıştır. Temel seçenek GRI; genel standartlardan G2-G35-G55-G57-G58 ilkelerinin hariç tutulması ve şirket tarafından belirtilen öncelikli unsurlardan en az birinin raporlanmasını ifade etmektedir. Kapsamlı raporlamada, belirtilen bütün öncelikli unsurlar için göstergeler belirtilmelidir. İncelenen sürdürülebilirlik raporlarına şirketlerin web siteleri üzerinden erişim sağlanmıştır.

Sürdürülebilirlik raporları incelenen şirketlerin rapor çerçevelerine bakıldığında misyon ve vizyon, çalışanlarda cinsiyet açısından kadın-erkek ayrımı, önceliklendirilmiş konular, çevresel konular, isg yaklaşımı, çalışanlara tanınan haklar, çevre konular ve toplumsal faydalar üzerinde yoğunlaştığı görülmüştür.

GRI G4 İlkeleri’nin rapor içeriğinin belirlenmesine yönelik ilkeleri; paydaş kapsayıcılığı, sürdürülebilirlik bağlamı, önceliklendirme ve eksiksizliktir. Rapor niteliğinin belirlenmesine yönelik ilkeler ise denge, karşılaştırılabilirlik, doğruluk, zamansal tutarlılık, netlik ve güvenilirliktir.

GRI G4 ilkeleri açısından bakıldığında rapor içeriğinin hazırlanmasına yönelik ilkelere herhangi bir fark görülmemiştir. Ancak niteliksel ilkeler açısından Akenerji ve Zorlu Enerji raporları paydaşlar açısından anlaşılabilir özellik taşımaktadır.

BIST'de elektrik, su ve gaz sektöründe faaliyet gösteren 7 şirketten 3'ü sürdürülebilirlik endeksinde yer almış ve raporlama yapmıştır. Aksa Enerji Kasım 2015-Ekim 2016 döneminde BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alan ilk enerji şirketi olarak sektöre öncülük etmiştir. Zorlu Enerji 2016-2017 döneminde endekse dahil olmuş, 2017-2018 dönemine Akenerji'de katılarak her üç şirketin de sürdürülebilirlik endeksinde yer alacakları, Borsa İstanbul tarafından BIST Sürdürülebilirlik Endeksi değerlemeye tabi şirketler listesinde açıklanmıştır.

Akenerji ve Aksa Enerji sürdürülebilirlik raporlamalarını yıllık bazda Zorlu Enerji ise iki yılda bir yapmaktadır. Çevresel ve sosyal farkındalıkla raporlama yapan ilk şirket ise 2010 yılından beri Zorlu Enerji olmuştur. Akenerji ilk raporlamasını 2012 yılında, Aksa Enerji ise 2015 yılında yapmıştır.

Şirketlerin sosyal sorumluluk projeleri ile toplumsal yaklaşımlarını geliştirmek için yaptıkları yatırımlar incelendiğinde Zorlu Enerji 3.106.166 TL ile önde gelmektedir. Akenerji'nin 2016 yılı toplumsal yatırımları için 1.475.330TL bütçe ayırdığı görülmüştür. Aksa Enerji toplumsal yatırım harcamaları hakkında bilgi vermemiştir.

Aksa Enerji sürdürülebilirlik yaklaşımını herkes için enerji olarak belirtirken, Akenerji paydaşlar için değer yaratmak olarak Zorlu Enerji ise çevresel, sosyal ve ekonomik sorumluluk kapsayacak şekilde raporlama yapma ilkesini benimsemiştir.

Gıda ve imalat sektöründe BIST'de işlem gören 28 şirket bulunmaktadır. Bunlardan 4'ünün raporlama yapması sektördeki sürdürülebilirlik yaklaşımının zayıflığını göstermektedir.

Ülker Bisküvi, Yaşar Holding ve Anadolu Efes sürdürülebilirlik raporlarına bakıldığında gıda sektöründe sürdürülebilirlik endeksinde yer alma açısından Ülker Bisküvi Kasım 2015-Ekim 2016 döneminde endekste yer alarak sektöre öncülük etmiştir. Anadolu Efes bir sonraki dönem olan 2016 döneminde endekste yerini almıştır. Her iki şirketin de 2018 döneminde Borsa İstanbul tarafından BIST Sürdürülebilir Endeksi

değerlemeye tabi şirketler listesinde açıklanmıştır. Yaşar Holding grup şirketleri BIST’de işlem görmesine rağmen gıda sektörlerinde faaliyet gösteren şirketler açısından incelendiğinde sürdürülebilirlik endeksinde yer almadığı görülmüştür.

Gıda sektöründe faaliyet gösteren üç şirket incelendiğinde raporlama niteliği açısından Ülker Bisküvi sürdürülebilirlik raporunun bütün ilkeleri yerine getirdiği ancak Yaşar Holding gıda sektöründeki büyüklüğüne rağmen sürdürülebilirlik raporunun grup olarak hazırlanması sebebiyle karşılaştırılabilirlik ilkesi açısından anlaşılmasının zor olduğu görülmektedir. Anadolu Efes raporlarında ise ilkeler anlaşılabilir biçimde açıklanmıştır.

Ülker Bisküvi A.Ş. GRI-G4 İlkeleri çerçevesinde hazırlanan 2016 yılı sürdürülebilirlik raporu için ayrıca bağımsız denetim kuruluşu PWC’den danışmanlık alınmış ve sınırlı güvence verilerek rapor, sürdürülebilirlik raporunda yayınlanmıştır. Finansal raporlamada verilen denetim raporları gibi bu raporun alınması Ülker Bisküvi A.Ş. adına sürdürülebilirlik yaklaşımına verilen değeri ve önemi göstermektedir.

SONUÇ

Yatırımcılar ve paydaşlar tarafından işletmenin kurumsal performansını bütün yanlarıyla ve tam bir şekilde ölçülebilmesi, geleceğe yönelik risk tahmini ve analizi yapılabilmesi için raporlamada finansal bilgilerin yanında finansal olmayan bilgilere de yer verilmesi gerekmektedir. Günümüzde toplumların ekonomik, çevresel ve sosyal yönlerden gelişimlerinde iş dünyasına sorumluluklar düşmektedir. Bu nedenle, işletmelerin kurumsal sürdürülebilirlik raporlarını hazırlamaları ve bu raporların finansal raporlarla bütüncül bir biçimde ortaya konması gerekmektedir.

Sürdürülebilirlik raporlaması, bir işletmenin temel yaşam gereksinimleri ile doğal kaynakların sürdürülebilirliği arasında denge sağlayarak, çevresel, toplumsal ve ekonomik yönleriyle, gelecek için bugünden uyumlu plan yapma adına sosyal, ekonomik ve çevresel performansını pozitif ve negatif yönleriyle bütün bilgi kullanıcıları ile paylaşılmasıdır.

İşletmeler birçok nedenlere bağlı olarak sürdürülebilirlik raporları hazırlamakta ve bu raporları yayınlamaktadırlar. Bu amaçlar, kurumlar arasındaki itibarı ve marka değerini arttırmak, ileriki zamanlarda meydana gelebilecek risk ve fırsatlar ile ilgili öngörülerde bulunabilmek, işletmenin performansını ilgili kişilere iyi bir şekilde aktarmak, finansal ve finansal olmayan başarı arasındaki ilişkiyi bütün ilgililere açıklayabilmek gibi sıralanabilmektedir.

Sürdürülebilir kalkınma aşamasında işletmeler ve muhasebe önem teşkil etmektedir. Sürdürülebilir kalkınma için işletmeyi ve muhasebeyi önemli kılan iki temel unsur bulunmaktadır. Bunlardan ilki işletmelerde üretim ve tüketim seviyesi, ikincisi ise her bir üretim ve tüketim seviyesinin çevre üzerindeki etkisidir. Bu etkinin ölçülmesinde, doğal kaynakların maliyet ve fiyatlarının belirlenmesinde, işletmenin çevresel yönetiminin sağlanması açısından muhasebeye ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun en önemli sebebi, muhasebe bilgisinin yönetim faaliyetlerinin planlamasındaki etkisidir.

Sürdürülebilirlik muhasebe sisteminin asıl amacı, işletmenin sürdürülebilirlik doğrultusunda ilerlettiği faaliyetleri değerlendirip ölçmektir. Sürdürülebilirlik muhasebe yapısının, işletme faaliyetlerinin çevresel ve sosyal boyutlarda paydaş üzerindeki etkilerine yönelik işletme yönetiminin disiplinli yaklaşım sergilemesi önemlidir. Buna ek olarak

sürdürülebilirlik muhasebesi ve raporlamasının işletme faaliyetlerinin çevresel ve sosyal etkilerine yönelik bilgi aktarması paydaşlarla ilişkilerini sağlamlaştırmaktadır.

Sürdürülebilirlik politikalarının şirketlerin kurumsal itibarını arttırdığı ve bu itibarın şirketin marka değerine yansıttığı düşünülmektedir. Şirketler kurumsal sürdürülebilirlik yaklaşımını karar alma süreçleriyle bütünleştirerek, uzun vadede maliyetleri düşürmekte, verimliliği ve kârlılığı arttırmaktadırlar. Gelişen dünya ile birlikte yatırımcılar yatırım kararları alırken, şirketlerde sürdürülebilirlik yaklaşımının dikkate alınıp alınmadığına önem göstermektedirler.

Uluslararası alanda sürdürülebilirliğe verilen önem giderek artmaktadır. Dünyadaki bu gelişmelere bağlı olarak Türkiye’de de birçok işletme sürdürülebilirlik raporları yayınlamaktadır. Şirketlerin sürdürülebilirlik uygulamalarına teşvik edilmesi ve uygulamaların artırılması amacıyla Borsa İstanbul’da 2014 yılından itibaren Sürdürülebilirlik Endeksi hesaplaması yapılmaktadır.

Bu tezin uygulama kısmında Borsa İstanbul’da işlem gören aynı zamanda belli dönemlerde sürdürülebilirlik endeksinde yer almış 3 enerji sektörü ve 3 gıda sektörü ele alınmıştır. GRI G4 ilkelerine göre hazırlanan sürdürülebilirlik raporları incelenmiştir.

Şirketler, geniş çevresel, sosyal ve ekonomik etki alanları oluşturmakta, sorumlu ve etkili sürdürülebilirlik yöntemi uygulamalarıyla bu etkilerini pozitif bir niteliğe kavuşturmayı hedeflemektedirler. Topluma ve doğaya saygılı faaliyetler yürütmeyi sürdürülebilirlik anlayışının temeline yerleştiren şirketler; sosyal, etik, ekonomik ve çevresel alanlardaki paydaş beklentilerini başlıca yol gösterici olarak görmekte ve bu alandaki riskleri fırsatlara çevirme yollarını aramaktadırlar.

Raporlarda sosyal sorumluluk kısmına bakıldığında, yaşam kalitesini yükseltmek, toplumsal gelişmelere katkı sağlamak ve toplum beklentilerini karşılamak amacıyla, ülke genelinde topluma katkı sağlayacak faaliyetlerin yürütüldüğü belirtilmiştir. Sürdürülebilirlik kavramının yeni ekonomik arayış içerisinde önemli bir role sahip olduğu, işletmelerin gelişim ve devamlılıkları adına önemli bir konum işgal ettiği, kâr elde etmenin yani sıra kurumsal sorumluluğun gerçekleştirilmesinde özellikle faaliyetlerden kaynaklı çevresel ve toplumsal risklere karşı strateji geliştirilmesi amacıyla sürdürülebilirlik ölçütlerinin dikkate alındığı görülmektedir.

Dünyada artan çevre kirliliği dünya ülkelerine ve ekonominin yapı taşları olan işletmelere sorumluluklar yüklemektedir. Bu nedenle, sürdürülebilirlik raporlanmasının hazırlanması şirketler açısından önemlilik arz etmektedir. Ülkemizde sürdürülebilirlik raporlanmasının yaygınlaşması ve bu raporların hazırlanması için öneminin ortaya konarak uygulamanın yaygınlaştırılması gerekmektedir. Ayrıca zaman içerisinde sürdürülebilirlik uygulamalarının ve raporlarının olması gereken değer farkındalığı artarak tüm dünyada zorunlu hale getirileceği ön görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Akarçay, Ç. 2014. Sürdürülebilirlik Muhasebesi Standartları Kurulu. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 11(42): 1-11.
- Akgül, U. 2010. Sürdürülebilir Kalkınma: Uygulamalı Antropolojinin Eylem Alanı. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi*, 24: 135-159.
- Aktan, C. C. ve Vural, İ. Y. 2007. Çok Uluslu Şirketler ve Kurumsal Sosyal Sorumluluk. Aktan, C. C. (Ed.), *Kurumsal Sosyal Sorumluluk*, İstanbul: İgiad Yayınları, 94-97.
- Altınay, A.T. 2016. Entegre Raporlama ve Sürdürülebilirlik Muhasebesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25: 47-64.
- Altuntaş, C. ve Türker, D. 2012. Sürdürülebilirlik Tedarik Zincirleri: Sürdürülebilirlik Raporlarının İçerik Analizi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(3): 39-64.
- Aras, G. ve Sarıoğlu, G.U. 2015. *Kurumsal Raporlamada Yeni Dönem: Entegre Raporlama*, TÜSİAD Yayını, 21-85.
- Aracı, H. ve Yüksel, F. 2016. Şeffaflık ve Hesap Verilebilirliğin Sağlanmasında Sürdürülebilirlik Raporları: BIST Sürdürülebilirlik Endeksindeki Şirketlerin Sürdürülebilirlik Raporlarının İncelenmesi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 18(Özel Sayı-1): 103-131.
- Artiah, T., Lee, D., Nelson, D. and Walker J. 2010. The Determinants of Corporate Sustainability Performance. *Journal of Accounting and Finance*, 50(1):31-51.
- Aydın, S. 2015. Kurumsal Raporlamanın Evrilme Sürecine İlişkin Bir İrdeleme. *Mali Çözüm Dergisi*, Temmuz-Ağustos:67-75.
- Azapagic, A. 2003. System Approach to Corporate Sustainability: A General Management Framework. *Institution of Chemical Engineers Trans IChemE*, 81(5):303-315.
- Başar, A., B., Başar, M. 2006. Sosyal Sorumluluk Raporlaması ve Türkiye'deki Durumu. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2: 213-228.

- Bowden, A.R., Lane, M.R. ve Martin, J.H. 2002. *Triple Bottom Line Risk Management: Enhancing Profit, Environmental Performance and Community Benefit*, NY: Wiley, 245-256.
- Bozlağan, R. 2005. Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 50:1011-1028.
- Carroll, A.B. 1979. A Three-Dimensional Conceptual Model of Corporate Performance. *Academy of Management Review*, 4(4):497-505.
- Carroll, A.B. 1991. The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholders. *Business Horizons*, 34(4): 39-48.
- Clikeman, P. M. 2004. Socially Conscious Corporation. *Strategic Finance*, 85(10):23-27.
- Chung, F.H., Jieh, J.W., ve Tai, J.L. 2011. Resource Sufficiency, Organizational Cohesion and Organizational Effectiveness of Emergency Response. *Journal of Natural Hazards*, 58:221-234.
- Coscone, J., Derose, J. and Nefedova, A. 2010. Equipped to Sustain: Is Your Audit Plan Comprehensive Enough To Help The Organization Meet Today's Sustainability Needs?. *Internal Auditor*: 49-52.
- Çalışkan, A. Ö. 2012. İşletmelerde Sürdürülebilirlik ve Muhasebe Mesleği İlişkisi. *Mali Çözüm Dergisi*, Temmuz-Ağustos, (112): 133-160.
- Çalışkan, A. Ö. 2012. Sürdürülebilirlik Raporlaması. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 5(1): 41-60.
- Dahlsrud, A. 2008. How Corporate Social Responsibility is Defined: An Analysis of 37 Definitions. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, November, 15:1-13
- Das, N., Sen, M. and Pattanayak, J.K. 2008. Assessment of Students Perception Towards Developing A Course in Environmental Accounting. *International Journal of Accounting & Information Management*, 16 (2):122-139.

Eccles, R.G. ve Saltzman, D. 2011. Achieving Sustainability Through Integrated Reporting. *Stanford Social Innovation Review*, Summer: 57-60.

Engin, E. ve Akgöz, B.E. 2013. Sürdürülebilirlik Kalkınma ve Kurumsal Sürdürülebilirlik Çerçevesinde Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramının Değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 8(1): 85-94.

Epstein, M. J. and Buhovac A. R. 2014. *Making Sustainability Work: Best Practices in Managing and Measuring Corporate Social, Environmental and Economic Impacts*. San Francisco:Berrett-Koehler Publishing, 21-25.

Erdem, D., Yanmaz, M., Ertem, M. E., ve Karakaya, G. B 2004. *Sürdürülebilir Kalkınma ve Demir Çelik Sektörü*. <http://emre.ertem.googlepages.com/ErtemSK.pdf>

Eren E. 2000. *Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası*, 5. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, 99.

Ertuğrul, F. 2008. Paydaş Teorisi ve İşletmenin Paydaşları ile İlişkilerinin Yönetimi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 31(7-12):199-223.

Eş, A. 2008. *Sürdürülebilirlik ve Firma Üzerinde Sürdürülebilirlik Performans Ölçümü*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Figge, F. and Hahn, T. 2004. Sustainable Value Added Measuring Corporate Contributions to Sustainability beyond Eco-efficiency. *Ecological Economics*, 48: 173-187.

Freeman, R. E. 2010. *Strategic Management: A stakeholder Approach*. Boston: Cambridge University Press, 276.

Gao, Y. 2011. CSR In An Emerging Country: A Content Analysis of CSR Reports of Listed Companies. *Baltic Journal of Management*, 6(2):263-291.

Gençoğlu, Ü. G., ve Aytaç, A. 2016. Kurumsal Sürdürülebilirlik Açısından Entegre Raporlamanın Önemi ve BIST Uygulamaları. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 72: 51-66.

Ghalayini, A. M. and Noble, J. S. 1996. The Changing Basis of Performance Measurement. *International Journal of Operations & Production Management*, 16(8):63-80.

Glavic, P. and Lukman, R. 2007. Review of Sustainability Terms and Their Definitions. *Journal of Cleaner Production*, 15: 1875-1885.

Gök, S. 2008. İş Etiği İle İş Ahlakı Arasındaki İlişki ve Çalışma Yaşamında İş Etiğini Etkileyen Faktörler. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(1):4-14.

Güner, F.2008. Bir Stratejik Yönetim Modeli Olarak Balance Scorecard. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 10(1):247-261.

Harris, J.M. 2000. Basic Principles of Sustainable Development. Bawa, K.S. and Seidler, R. (Eds.), *Dimensions of Sustainable Development*, Oxford: Eolss Publishers, 1: 21-39.

Herzig, C., and Schaltegger, S. 2011. Corporate Sustainability Reporting. Godemann, J. and Michelsen, G. (Eds.), *Sustainability Communication*, London: Springer, 151-169.

Jones, M. J. 2010. Accounting For The Environment: Towards A Theoretical Perspective For Environmental Accounting and Reporting. *Accounting Forum*, 34(2): 123-138.

Kaptein, M. and Tulder, R. V. 2003. Toward Effective Stakeholder Dialogue. *Business and Society Review*,108(2): 203-224.

Karacaer, S. ve Aygün, M. 2009.Entellektüel Sermayenin Firma Üzerindeki Etkisi. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27(2):127-140.

Kaya Y. ve Bıçkı, D. 2006. Sürdürülebilirlik Argümanı ve Derin Ekolojik İtiraz. *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(3): 231-249.

Kaya, N. 2016. Sürdürülebilir Yönetim Muhasebe Sistemi. *International Journal of Academic Value Studies*, 2(2): 20-35.

Kestane, A. 2016. *Kurumsal Sürdürülebilirlik Perspektifinde İşletmelerin Finansal Performansının Analizi ve Yatırımcı Davranışları Üzerine Bir Araştırma: BIST*

Sürdürülebilirlik Endeksinde Bir Uygulama. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Kütahya.

Kolk, A. 2004. A Decade Of Sustainability Reporting: Developments and Significance. *International Journal of Environment and Sustainable Development*, 3(1): 51-64.

Krajnc D. and Glavic P. 2005. How to Compare Companies on Relevant Dimensions of Sustainability. *Ecological Economics*, 55: 551–563.

Kula, E. 1998. *History of Environmental Economic Thought*. London: Routledge, 147-154.

Kuşat, N. 2012. Sürdürülebilir İşletmeler İçin Kurumsal Sürdürülebilirlik ve İçsel Unsurları. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 14(2): 227-242.

Lazol, İ., Muğal, E. ve Yücel, Y. 2008. Sürdürülebilir Bir Çevre İçin Çevre Muhasebesi ve KOBİ'lere Yönelik Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (38):56-69.

Longo, M., Mura, M. and Bonoli, A. 2005. Corporate Social Responsibility and Corporate Performance: The Case of Italian SMEs. *Corporate Governance: The International Journal of Business in Society*, 5(4):28–42.

Lopes, J. L. R. 1996. Corporate Real Estate Management Features. *Facilities*, 14(7-8):6-11.

Meadows, D. H., Meadows, D. L., Randers J. and Behrens W. W. 1972. *The Limits to Growth: A Report for the Club of Rome's Project on The Predicament of Mankind*. New York: Universe Books, 45-53.

Moon, J. 2007. The Contribution of Corporate Social Responsibility to Sustainable Development. *Wiley InterScience published: Sustainable Development*, (15):296-306.

Musteen, M., Datta, D. K., and Kemmerer, B. 2010. Corporate Reputation: Do Board Characteristics Matter. *British Journal of Management*, 21: 498-510.

Nemli, E. 2004. *Sürdürülebilir Kalkınma: Şirketlerin Çevresel ve Sosyal Yaklaşımları*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 23-26.

- Özcan, S. E. 2011. Statik Mali Sürdürülebilirlik Analizleri. *Maliye Dergisi*, 160: 228-241.
- Özçağ, M. ve Hotunluoğlu H. 2015. Kalkınma Anlayışında Yeni Bir Boyut: Yeşil Ekonomi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2):303-324.
- Özçelik, F. 2012. Sürdürülebilirlik Performans Karnesi. *Journal of Yaşar University*, 30 (8):4985-5008.
- Özdemir, Z. ve Pamukçu, F. 2016. Kurumsal Sürdürülebilir Raporlama Sisteminin Borsa İstanbul Sürdürülebilirlik Endeksi Kapsamındaki İşletmelerde Analizi. *Mali Çözüm Dergisi*, Mart-Nisan, 134: 13-35.
- Özkol, E., Çelik, M., ve Gönen, S. 2005. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramı ve Muhasebenin Sosyal Sorumluluğu. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Temmuz, 27: 134-145.
- Pamuk, R., ve Kuruoğlu, M. 2016. İnşaat Sektöründe Sürdürülebilirlik ve Bina İnşaatlarında Evrensel Uygulama Örnekleri. *Beykent Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 9(1): 161-177.
- Pierce, F. J. and Larson, W. E. 1993. Developing Criteria To Evaluate Sustainable Land Management. Kimble, J. M.(Ed.), *Proceedings Of The Eighth International Soil Management Workshop: Utilization Of Soil Survey Information For Sustainable Land Use*, Oregon, California and Nevada: USDA, 7-14.
- Saban, M., Küçüker, H. ve Küçüker, M. 2017. Kurumsal Sürdürülebilirlik İle İlgili Raporlama Çerçevesi Ve Sürdürülebilir Raporlamada Muhasebenin Rolü. *İşletme Bilimi Dergisi*, 5(1):101-115.
- Sancar, G. A., 2013. Kurumsal Sürdürülebilirlik Bağlamında Kurumsal Yönetişim: Kavramın Doğuşu, Gelişimi ve Değerlendirilmesi. *Selçuk İletişim*, 71-84.
- Sansar, N. G. 2015. *Sürdürülebilirlik ve Kurumsal Sosyal Sorumluluk Açısından Sermaye Piyasasının Etkinliği ve Borsa İstanbul Örneği, Doktora Tezi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, İstanbul.

Sarmiento, M., Durao, D. and Duarte, M. 2007. Evaluation of Company Effectiveness in Implementing Environmental Strategies for a Sustainable Development. *Energy*, 32(6): 920-926.

Sarıkaya, M. ve Akarca, Y. 2011. Kurumsal Sosyal Sorumlulukta Ölçüm Teknikleri, *Denetim*, 8;60-67.

Sarıkaya, M. ve Kara F. Z. 2007. Sürdürülebilir Kalkınmada İşletmelerin Rolü: Kurumsal Vatandaşlık. *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 14 (2):221-233.

Searcy, C. and Elkhawas, D. 2012. Corporate Sustainability Ratings: An Investigation into How Corporations Use The Dow Jones Sustainability Index. *Journal of Cleaner Production*, 35: 79-92.

Senal, S. ve Ateş, B.A. 2012. Kurumsal Sürdürülebilirlik İçin Muhasebe ve Raporlama. *Muhasebe ve Denetim Bakış Dergisi*, Nisan, 36: 83-97.

Shrivastava, P. 1995. Ecocentric Management for a Risk Society. *The Academy of Management Review*, 20(1):118-137.

Sisaye, S. 2011. Ecological Systems Approaches to Sustainability and Organizational Development: Emerging Trends in Environmental and Social Accounting Reporting Systems. *Leadership & Organization Development Journal*, 32 (4):379-398.

Soubbotina, T. P. 2004. *Beyond Economic Growth: An Introduction to Sustainable Development*. 2nd Edition, Washington, DC: World Bank,8-9.

Sridhar, K. 2012. Is the Triple Bottom Line A Restrictive Framework For Non-Financial Reporting Asian. *Asian Journal of Business Ethics*, 1(2): 89-121.

Stead, W. E. and Stead, J. G. 1994. Can Humankind Change The Economic Myth? Paradigm Shifts Necessary for Ecologically Sustainable Business. *Journal of Organizational Change Management*, 7(4):15-31.

Şendurur, U. ve Karacaer S. 2017. Üçlü Sorumluluk Raporlaması: BIST 100 Endeksi Üzerinde Bir Araştırma. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(12):897-930.

Taşlıyan, M.,2012. *Kurumsal Sosyal Sorumluluk: Modern İş Dünyasının Vicdani Gereği*. Ankara Sanayi Odası Yayını. Mayıs-Haziran, 35:22-42.

Tuna, Ö., ve Besler, S. 2015. Kurumsal Sürdürülebilirlik Anlayışı ve Uygulamaları: Örnek Olay Çalışması. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (52): 173-199.

Tutulmaz, O. 2012. Sürdürülebilir Kalkınma: Sürdürülebilirlik İçin Bir Çözüm Vizyonu. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3): 601-626.

Tüm, K. 2014. Kurumsal Sürdürülebilirlik ve Muhasebeye Yansımaları: Sürdürülebilirlik Muhasebesi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 5(1): 58-81.

Tokgöz, N. ve Önce, S. 2009. Şirket Sürdürülebilirliği: Geleneksel Yönetim Anlayışına Alternatif. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 11(1):249-274.

Yanık, S. ve Türker, İ. 2012. Sürdürülebilirlik ve Sosyal Sorumluluk Raporlamasındaki Gelişmeler (Tümleşik Raporlama). *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (47): 291-308.

Yeni, O. 2014. Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma: Bir Yazın Taraması. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16 (3): 181-208.

Yıkılmaz, R.F. 2011. *Sürdürülebilir Kalkınmanın Ölçülmesi ve Türkiye İçin Yöntem Geliştirilmesi Uzmanlık Tezi*. DPT Yayınları.

Yükçü, S., ve Kaplanoğlu, E. 2016. Sürdürülebilir Kalkınmada Finansal Olmayan Raporlamanın Önemi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, Özel Sayı, 18(1): 63-101.

Wahaab, R. A. 2003. Sustainable Development and Environmental Impact Assessment in Egypt: Historical Assessment. *The Environmentalist*, 23(1): 49-70.

Wartick, S. L. and Cochran P. L. 1985. The Evolution of the Corporate Social Performance Model. *The Academy of Management Review*, 10(4):758-769.

Wilson, M. 2003. Corporate Sustainability: What is it and where does it come from. *Ivey Business Journal*, March-April,1-5.

White G. 2005. How to Report a Company's Sustainability Activities. *Management Accounting Quarterly*, 7(1): 36-43.

<http://www.akenerji.com.tr/surdurulebilirlik-raporlarimiz>

<http://www.aksaenerji.com.tr/tr/surdurulebilirlik/raporlar/>

<http://www.zorluenerji.com.tr/tr/surdurulebilirlik/2454/surdurulebilirlik-raporlari>

<http://www.ulker.com.tr/tr/toplum-icin/surdurulebilirlik>

<http://www.yasar.com.tr/tr/surdurulebilirlik/liste/Surdurulebilirlik-ve-KIS-Raporlari/42/0/0>

<http://www.anadolufes.com/surdurulebilirlik/raporlar>